

**TÜRKİYE'DEKİ GİRİŞİMCİLİK DESTEKLERİNE GENEL
BİR BAKIŞ VE YÜKSEKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN
GİRİŞİMCİLİK HİSSİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA:
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ TURİZM FAKÜLTESİ ÖRNEĞİ**

Serhan ORAL

**Yüksek Lisans Tezi
Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Anabilim Dalı
Prof. Dr. Gökalp Nuri SELÇUK
2020
Her Haklı Saklıdır**

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ VE OTELCİLİK ANABİLİM DALI**

Serhan ORAL

**TÜRKİYE'DEKİ GİRİŞİMCİLİK DESTEKLERİNE GENEL BİR
BAKIŞ VE YÜKSEKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN
GİRİŞİMCİLİK HİSSİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: ATATÜRK
ÜNİVERSİTESİ TURİZM FAKÜLTESİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. Gökarp Nuri SELÇUK**

ERZURUM - 2020

TEZ BEYAN FORMU

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum " TÜRKİYEDEKİ GİRİŞİMCİLİK DESTEKLERİNE GENEL BİR BAKIŞ VE YÜKSEKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN GİRİŞİMCİLİK HİSSİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ TURİZM FAKÜLTESİ ÖRNEĞİ " adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Gereğini bilgilerinize arz ederim *.

☐ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

☒ Tezimin/Raporumun makale için **altı ay**, patent için **iki yıl** süreyle erişiminin ertelenmesini istiyorum.

[14.07.2020]

[Serhan ORAL]

* LİSANSÜSTÜ TEZLERİN ELEKTRONİK ORTAMDA TOPLANMASI, DÜZENLENMESİ VE ERİŞİME AÇILMASINA İLİŞKİN YÖNERGE

.....

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesi **MADDE 6– (1)** Lisansüstü teze ilgili **patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda**, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu **iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.**

(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz **makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış** ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile **altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.**

Gizlilik dereceli tezler MADDE 7– (1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Graduate School of Social Sciences

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Prof. Dr. Gökalg Nuri SELÇUK danışmanlığında, Serhan ORAL tarafından hazırlanan bu çalışma 14 / 07 / 2020 tarihinde aşağıda isimleri yazılı jüri tarafından. Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Nilgün SANALAN BİLİCİ

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Gökalg Nuri SELÇUK

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Nihan AKDEMİR

İmza: .....
İmza: .....
İmza: .....

Prof. Dr. Sait UYLAŞ
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	III
ABSTRACT	IV
KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ	V
ŞEKİLLER DİZİNİ	VI
TABLolar DİZİNİ	VII
ÖNSÖZ.....	IX
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞİMCİLİK

1.1. GİRİŞİMCİLİK KAVRAMI	3
1.2. GİRİŞİMCİ KAVRAMI.....	3
1.3. GİRİŞİMCİLİK TÜRLERİ	4
1.3.1. İç Girişimcilik	4
1.3.2. Kurumsal Girişimcilik.....	5
1.3.3. Göçmen Girişimciliği	6
1.3.4. Kadın Girişimciliği.....	6
1.3.5. Sosyal Girişimcilik	7
1.3.6. Eko Girişimcilik	8
1.4. GİRİŞİMCİLİK SÜRECİ	8
1.4.1. Fırsatların Belirlenmesi	9
1.4.2. Kaynakların Bulunması ve Kontrolü.....	10
1.4.3. İş Planının Hazırlanması	10
1.4.4. Örgütsel Yapının Oluşturulması.....	11
1.5. GİRİŞİMCİLİK EĞİTİMİ VE AMACI.....	12
1.5.1. Eğitim Kurumlarında Verilen Girişimcilik Eğitimleri	15
1.5.2. KOSGEB Girişimci Eğitim Programları	16
1.6. TÜRKİYEDEKİ GİRİŞİMCİLİK DESTEKLERİ	17
1.6.1. KOBİ Kavramı	17
1.6.2. KOBİ'lerin Ülke Ekonomisindeki Yeri ve Önemi.....	19
1.6.3. KOBİ'lere Verilen Destekler	22

1.6.3.1. Gelişmiş Ülkelerde Verilen Destekler	22
1.6.3.2. Türkiye’de Verilen Destekler	25

İKİNCİ BÖLÜM

GİRİŞİMCİLİK HİSSİ

2.1. GİRİŞİMCİLİK HİSSİ KAVRAMI.....	28
2.1.1. İçsel Kontrol Hissi.....	30
2.1.2. Risk Alma Eğilimi.....	31
2.1.3. Bağımsızlık Arzusu	33
2.1.4. Girişimcilik Potansiyeli (Başarı İhtiyacı).....	34

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÜKSEKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN GİRİŞİMCİLİK HİSSİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ TURİZM FAKÜLTESİ ÖRNEĞİ

3.1. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ VE AMACI	36
3.2. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEM.....	37
3.3. VERİ TOPLAMA YÖNTEMİ VE ARACI	38
3.4. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	38
3.5. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ.....	39
3.6. VERİLERİN ANALİZE UYGUNLUĞUNUN GÖZDEN GEÇİRİLMESİ.....	40
3.7. BULGULAR VE YORUMLAR	42
3.7.1. Demografik Özelliklere İlişkin Bulgular.....	42
3.7.2. Ölçeğe İlişkin Güvenilirlik Analizi	48
3.7.3. Katılımcıların Demografik Özelliklerine Göre Girişimcilik Hisleri Arasındaki Farklılıkların Belirlenmesi	49
SONUÇ.....	69
KAYNAKÇA	78
EKLER.....	87
EK 1. Girişimcilik Hissi Ölçeği	87
ÖZGEÇMİŞ.....	89

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TÜRKİYE'DEKİ GİRİŞİMCİLİK DESTEKLERİNE GENEL BİR BAKIŞ VE
YÜKSEK ÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN GİRİŞİMCİLİK HISSİ ÜZERİNE
BİR ARAŞTIRMA: ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ TURİZM FAKÜLTESİ
ÖRNEĞİ**

Serhan ORAL

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Gökalg Nuri SELÇUK

2020, 89 sayfa

**Jüri: Prof. Dr. Gökalg Nuri SELÇUK
Doç. Dr. Nılğün SANALAN BİLİCİ
Dr. Öğr. Üyesi Nihan AKDEMİR**

Bu araştırma yükseköğretim eğitimi alan turizm öğrencilerinin girişimcilik hislerinin belirlenebilmesi amacı ile hazırlanmıştır. Araştırma hazırlanırken girişimci ve girişimcilik kavramları ile ilgili tanımlamalar yapılırken, Türkiye’de ve Dünyada girişimcilere verilen destekler incelenmiştir. Araştırmanın ana konusunu oluşturan girişimcilik hissi, alt boyutlarıyla tanımlanmış ve Atatürk Üniversitesi Turizm Fakültesi öğrencilerinin girişimcilik hislerinin belirlenebilmesi amacı ile ölçme yöntemi olarak anket uygulanmıştır. Anket formu ile elde edilen veriler SPSS 20.0 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Elde edilen veriler frekans dağılımı, güvenilirlik analizi, bağımsız örneklem t testi ve ANOVA analizi ile incelenmiştir.

Araştırmanın sonucunda girişimcilik hissi ölçeğinin boyutlarını oluşturan içsel kontrol hissi, bağımsızlık arzusu, risk alma eğilimi ve girişimcilik potansiyeli bazı demografik değişkenlerle anlamlı farklılıklar göstermemesine rağmen öğrencilerin girişimcilik hissi profillerinin boyutların birçoğu ile uyum gösterdiği ve anlamlı farklılığın olduğu belirlenmiştir. Girişimcilik hissinin belirlenmesinin bireylerde var olan potansiyeli ortaya çıkarmada verimli bir yöntem olarak kullanılabileceği ve daha kapsamlı olarak araştırılabileceği önermesi ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Girişimcilik, Girişimcilik Hissi, Girişimcilik Eğitimi, Turizm

ABSTRACT**MASTER'S THESIS****AN OVERVIEW OF ENTREPRENEURSHIP SUPPORTS IN TURKEY AND A
RESEARCH ON THE ENTREPRENEURIAL SENSE OF HIGHER
EDUCATION STUDENTS: THE EXAMPLE OF ATATÜRK UNIVERSITY
FACULTY OF TOURISM****Serhan ORAL****Advisor: Prof. Dr. Gökalg Nuri SELÇUK****2020, Page: 89****Jury: Prof. Dr. Gökalg Nuri SELÇUK****Assoc. Dr. Nilgün SANALAN BİLİCİ****Assist. Prof. Dr. Nihan AKDEMİR**

This research was prepared to determine the entrepreneurial sense of tourism students at higher education. While preparing this research and giving the definitions of the concepts of entrepreneurs and entrepreneurship, the support provided to entrepreneurs in the world and Turkey were examined. The sense of entrepreneurship, which is the main subject of the research, was defined with its sub-dimensions and a questionnaire was applied as a measurement method in order to determine the entrepreneurship sense of the students of Atatürk University Tourism Faculty. The data obtained through the questionnaire was analyzed using the SPSS 20.0 package program. The data obtained were analyzed by frequency distribution, reliability analysis, independent sample t test and ANOVA analysis.

As a result of the research, although the sense of internal control, the desire for independence, the tendency to take risks, and the entrepreneurial potential, which constitute the dimensions of the entrepreneurial sense scale, do not differ significantly by some demographic variables, students' entrepreneurial sense profiles are compatible with most of the dimensions and there is a significant difference. It was suggested that determining the entrepreneurial sense of students can be used as an efficient method in revealing the potential of individuals and can be studied more extensively.

Keywords: Entrepreneurship, Sense of Entrepreneurship, Entrepreneurship Education, Tourism

KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AS	: Araştırma Sorusu
COSME	: Competitiveness of Enterprises and SMEs
GEM	: Global Entrepreneurship Monitor
ILO	: International Labour Organization
KOBİ	: Küçük Ve Orta Ölçekli İşletmeler
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
OECD	: Organisation for Economic Co-operation and Development
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1.2. Girişimcilik Süreci.....	9
Şekil 1.2. Girişimcilik Çerçeve Şartlarının Uzman Değerlendirmesi.....	14

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1.1. İç Girişimciliğin Boyutları	5
Tablo 1.2. Bir İşe Başlamada Eğitimli Kişilerin Oranı	13
Tablo 1.3. KOBİ Sektör İstatistikler (2017 ve Son Yıl Mevcut).	21
Tablo 1.4. KOBİ'lerin Faydalanabilecekleri Destek Programları.	26
Tablo 3.1. Evren Büyüklüklerine Karşılık Örneklem Büyüklüğü.....	37
Tablo 3.2. Katılımcıların Yaş Dağılımı.	42
Tablo 3.3. Katılımcıların Cinsiyet Dağılımı.....	42
Tablo 3.4. Katılımcıların Okudukları Sınıf Dağılımı.	43
Tablo 3.5. Katılımcıların Anne Eğitim Durumu.	43
Tablo 3.6. Katılımcıların Baba Eğitim Durumu.	44
Tablo 3.7. Katılımcıların Annelerinin Çalışma Durumu.....	44
Tablo 3.8. Katılımcıların Babalarının Çalışma Durumu.	45
Tablo 3.9. Katılımcıların Üniversite Öncesi Yaşadıkları Yer	45
Tablo 3.10. Katılımcıların İkamet Ettikleri Yer.	45
Tablo 3.11. Katılımcıların Aile Gelir Durumu.....	46
Tablo 3.12. Katılımcıların Gelir Durumu.....	46
Tablo 3.13. Katılımcıların Gelir Getiren Bir İşte Çalışma Durumu.....	47
Tablo 3.14. Katılımcıların Mezun Oldukları Lise.	47
Tablo 3.15. Katılımcının Okuduğu Bölümü Kendi İsteği ile Seçmesi.....	48
Tablo 3.16. Girişimcilik Dersi Gören Katılımcı Dağılımı.	48
Tablo 3.17. Girişimcilik Hissi Güvenilirlik Analizi.....	49
Tablo 3.18. Girişimcilik Hissî Ölçeğinin Ortalama ve Standart Sapma Değerlerine Göre Dağılımı	50
Tablo 3.19. Katılımcıların Girişimcilik Hislerinin Cinsiyet Göre Bağımsız Örneklem T Testi Analizi Sonuçları.	51
Tablo 3.20. Katılımcıların Girişimcilik Hislerinin Anne Çalışma Durumlarına Göre Bağımsız Örneklem T Testi Analizi Sonuçları.	52
Tablo 3.21. Katılımcıların Girişimcilik Hislerinin Baba Çalışma Durumlarına Göre Bağımsız Örneklem T Testi Analizi Sonuçları.	53
Tablo 3.22. Katılımcıların Girişimcilik Hislerinin Çalışma Durumlarına Göre Bağımsız Örneklem T Testi Analizi Sonuçları.	54

Tablo 3.23. Katılımcıların Girişimcilik Hislerinin Okudukları Bölümü Kendi İsteği İle Seçme Durumlarına Göre Bağımsız Örneklem T Testi Analizi Sonuçları.	55
Tablo 3.24. Katılımcıların Girişimcilik Hislerinin Yaş Aralığına Göre ANOVA Analizi Sonuçları	56
Tablo 3.25. Katılımcıların Girişimcilik Hislerinin Okudukları Sınıfa Göre ANOVA Analizi Sonuçları	57
Tablo 3.26. Katılımcıların Girişimcilik Hislerinin Anne Eğitim Durumuna Göre ANOVA Analizi Sonuçları	58
Tablo 2.27. Katılımcıların Girişimcilik Hislerinin Baba Eğitim Durumuna Göre ANOVA Analizi Sonuçları	59
Tablo 3.28. Katılımcıların Girişimcilik Hislerinin Üniversite Öncesi Yaşadıkları Yere Göre ANOVA Analizi Sonuçları.	61
Tablo 3.29. Katılımcıların Girişimcilik Hislerinin Öğrenim Süresince Yaşadıkları Yere Göre ANOVA Analizi Sonuçları.	62
Tablo 3.30. Katılımcıların Girişimcilik Hislerinin Aile Ekonomik Durumuna Göre ANOVA Analizi Sonuçları.	64
Tablo 3.31. Katılımcıların Girişimcilik Hislerinin Aylık Gelirlerine Göre ANOVA Analizi Sonuçları.	65
Tablo 3.32. Katılımcıların Girişimcilik Hislerinin Mezun Oldukları Liseye Göre ANOVA Analizi Sonuçları	66
Tablo 3.33. Katılımcıların Girişimcilik Hislerinin Girişimcilik Dersi Alma Durumlarına Göre ANOVA Analizi Sonuçları.	68

ÖNSÖZ

Araştırma, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Anabilim Dalı'nda Prof. Dr. Gökâl Nuri SELÇUK yönetiminde bir yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır.

Araştırmamın her döneminde tecrübesi ve fikirleri ile beni destekleyip yönlendiren çok değerli danışman hocam Sn. Prof. Dr. Gökâl Nuri SELÇUK'a, tez jüri üyelerim Sn. Doç. Dr. Nîlgün SANALAN BİLİCİ ve Sn. Dr. Öğr. Üyesi Nihan AKDEMİR hocalarıma, değerli katkılarından ve desteklerinden dolayı Arş. Gör. Dr. Yusuf BAYRAKTAR'a, tüm çalışma arkadaşlarıma ve aileme teşekkürü borç bilirim.

Erzurum-2020

Serhan ORAL

GİRİŞ

İnsanlar, tarihin erken dönemlerinden bugüne kendini geliştirmeye çalışan, yaşamını kolaylaştıracak veya diğer insanlara faydalı olacak yenilikçi fikirler peşinde koşan davranışlar sergilemiştir. İnsanoğlunun doğasında olan bu gelişime açıklık ve yenilik peşinde koşma arzusu zamanla çeşitli bilim dalları tarafından tanımlanmaya ve bir kavrama sahip olmaya başlamıştır. Ortaya çıkan girişimci ve girişimcilik kavramları birçok disiplinin araştırma konusu olmuş ve zamanla geliştirilmeye çalışılmıştır. Bu gelişmelerle birlikte yenilikçi fikirleri ortaya atan ve bunları uygulamaya çalışan kişi olarak karşımıza çıkan girişimci, ulusal ve küresel düzeyde ekonomik gelişmelerin bir yapıtaşı olmuştur. Girişimcilik ise girişimci bireyin yaptığı faaliyetler olarak tanımlanmaktadır. Ülke ekonomileri için önemli bir yere sahip olan girişimcilik yakın tarihte dahil olmak üzere hem akademik çalışmaların hem de ülkelerin ekonomik planları arasında daha fazla yer bulmaya başlamıştır. Diğer taraftan toplumsal ve sosyal yaşam için de önemli bir yerde olan girişimcilik, ülkelerin gelişim süreçlerinde faydalanmak için kullandıkları bir araç olmaktadır. Özellikle ülkelerin yenilikçi fikirlerin ortaya çıkabilmesi ve yeni gelişmelere ayak uydurabilmesi için gereklilik arz etmeye başlayan kavramlardan biri olan girişimcilik, finansal ve bir düşünce biçimi olarak hükümetler tarafından da desteklenmeye başlamıştır.

Girişimcilerin, genel olarak başlattığı bir işi devam ettirme, risk alma, sosyal fayda sağlama ve ekonomik katkıda bulunma gibi özellikler taşıdığı için toplumsal faydası yüksek bir yapıya sahip oldukları kabul edilebilir. Ekonomik açıdan da işsizlik gibi önemli sorunların başlıca çözümleri arasında yer almaları bu kavramın önemini daha fazla arttırmaktadır. Bu nedenle girişimciliğin doğuştan gelen bir özellik olduğu inancının yanında eğitim ile geliştirilebileceği düşüncesi girişimci eğitim programlarının ortaya çıkmasına yol açmıştır. Eğitim programları var olan bir fikri daha efektif kullanmayı ve fayda etkisini yükseltmeyi hedeflemektedir.

Bir kişinin girişimci özelliklerini taşıyıp taşımadığını belirlemek mümkün müdür? İnsanın sosyal bir varlık olması dolayısıyla net bir cevap vermenin kolay olmadığı ve günümüzde dahi bu soruya cevap arayan birçok çalışma olduğu bilinmektedir. Çalışmamız da bu soruya cevap vermeye çalışırken ana araştırma konumuz olan girişimcilik hissi kavramı ele alınmıştır. Bireylerin girişimcilik özelliklerinin dışsal ve

içsel faktörlere göre oluştuğu var sayımından yola çıkarak girişimcilik hissinin içsel faktörlere dayalı olduğu literatür taramalarında görülmüştür. Kişinin daha çok psikolojik yönlerinin irdelendiği bu kavram bir bireyin içsel faktörleri “içsel kontrol hissi, bağımsızlık arzusu, risk alma eğilimi ve girişimcilik potansiyeli (başarma arzusu)” gibi boyutlar ile belirlenmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın ilk kısmında, girişimci ve girişimcilik kavramları tanımlanmaya çalışılmıştır. Yalnızca ekonomik bir terim olmadığı, multidisipliner bir yapıya sahip olduğu bilinen girişimciliğin türleri yine birinci bölüm içerisinde verilmiştir. Potansiyel bir girişimcinin izleyeceği yol, sahip olduğu fikrini geliştirmesi ve bu fikri bir girişim haline getirmesi gerekmektedir. Girişimin daha sağlam bir yapıda ve uzun bir hayata sahip olması için gerekli süreç çalışma içerisinde yine aynı bölümde anlatılmaya çalışılmıştır. Bölümün devamında girişimcilik eğitiminin, girişimci kişiye katacağı faydalar, Türkiye’de verilen girişimcilik eğitimleri ve bu eğitimlerin amaçlarının neler olduğuna ilişkin açıklamalara yer verilmiştir. Birinci bölümün son kısmında ise girişimcilere Türkiye’de ve yurtdışında verilen destekler hakkında bilgiler verilmiştir.

Çalışmanın ikinci kısmında ise girişimcilik hissi kavramı hakkında bilgi verilmiştir. Girişimcilik hissinin alt boyutlar olan “iç kontrol hissi, risk alma eğilimi, bağımsızlık arzusu, girişimcilik potansiyeli (başarı arzusu)” incelenmiş ve bu konulara ilişkin literatür taraması yapılarak kavramlar tanımlanmaya çalışılmıştır.

Üçüncü bölüm ise “Yükseköğretim Öğrencilerinin Girişimcilik Hissi Üzerine Bir Araştırma: Atatürk Üniversitesi Turizm Fakültesi Örneği” adlı araştırmamızın metodolojisinin, uygulanmasının ve sonuçlarına ilişkin istatistiksel analiz sonuçlarının verildiği kısımdır.

Araştırmanın evrenini Atatürk Üniversitesi Turizm Fakültesi öğrencileri oluşturmaktadır. Veriler daha önceden geliştirilmiş olan “Girişimcilik Hissi” ölçeği kullanılarak elde edilmiştir. Araştırmanın amacı; yükseköğretim eğitimi alan turizm öğrencilerinin, toplanan veriler ışığında girişimcilik hislerinin istatistiksel açıdan yorumlanması, elde edilen sonuçlar ışığında gelecek çalışmalara ve literatüre öneriler getirebilmesidir.

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞİMCİLİK

1.1. GİRİŞİMCİLİK KAVRAMI

Girişimcilik, ekonomik ve iktisadi bir kavram olmasının yanında yönetim, işletme, sosyoloji, psikoloji gibi diğer pek çok bilim dallarının da konusu olmaya başlamıştır. Ekonomist olmayan birçok kişi ekonomi literatürünün girişimcilik analizleriyle dolu olduğunu düşünebilir. Ancak düşünülenin aksine ekonomi literatüründe girişimcilik hakkında söylenecek nispeten az şey vardır (Swedburg, 2000). Bu yüzden diğer disiplinlerde düşünüldüğünde girişimcilik ile ilgili net bir tanım bulunmamakta, girişimciliğin konu olduğu literatürlerde kavram ile ilgili birçok tanıma rastlamaktadır. En sade haliyle girişimcilik, yenilik yapabilme yetisine sahip olma ve fırsatları değerlendirebilme olarak tanımlanmıştır (A.B. Bakanlığı, 2019; Karadal, 2016). Türk Dil Kurumu güncel Türkçe sözlükte ise girişimcilik, “girişimci olma durumu” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2019). Girişimcilikle ilgili genel görüşler; yenilik yapma, yaratıcılık, yeni ürün / hizmet geliştirme gibi kavramlar üzerinde dursa da girişimcilik, ortaya konan parlak fikrin sürdürülebilirliği ile de ilgilenmektedir. Özellikle bulunduğumuz yüzyılda bir girişimin bir fikrin hayatta kalabilmesi girişimcinin en büyük başarısı olacaktır. Ayrıca girişimcilik, işletmelerin hayata başlaması ve gelişmesinde, bölge ve ülke ekonomilerinin gelişmesinde, refaha kavuşmasında önemli rol oynamaktadırlar. Bu büyük ölçekli sonuçlar oldukça mütevazı başlangıçlara sahip olabilir (Hisrich, Peters, & Shepherd, 2017). Bu nedenle gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler girişimcilik konusunda insanların fikirlerini hayata geçirebilmeleri için hem ekonomik hem de eğitimsel yönden destek vermektedirler.

1.2. GİRİŞİMCİ KAVRAMI

20. yüzyılın başlarında, Viyana'da ekonomist bir yazar olan Joseph Schumpeter girişimcinin tanımını şöyle yapmıştır: Yeni üretim yöntemleri sunarak, yeni organizasyon biçimleri yaratarak ya da yeni hammaddelerden yararlanarak mevcut ekonomik düzeni yok eden kişi. Schumpeter'e göre, bu kişi büyük bir olasılıkla bu yıkımı yeni bir iş kurarak gerçekleştirebilir, ancak mevcut bir işte de yapabilir (Bygrave & Zacharakis, 2010).

Girişimciyi terim olarak ilk tanımlayan kişilerden biri olan Richard Cantillon ise (1697-1734), iş faaliyetlerini organize etme ve kâr etmek amacıyla iş risklerini üstlenmede uzmanlaşmış kişi olarak tanımlamıştır (Short & Dunn, 2002). Kirzner’e göre ise; girişimci kâr fırsatlarını keşfetmeye çalışır ve bunlara göre hareket ederek piyasadaki dengeyi yeniden kazanmaya yardımcı olur. Kirzner’ın girişimciyi dengeyi yeniden sağlayan biri olarak görmesi, girişimciyi bir yenilikle dengeyi kıran biri olarak gören Shumpeter ile karşılaştırılmaktadır (Swedburg, 2000). Girişimcilik ile ilgili yapılan tanımlar dikkate alındığında girişimcinin kâr amacıyla risk alma yetisine sahip, kaynakları en verimli şekilde kullanabilen, yaratıcı, yenilikçi ve tüm bu özellikleri bir organizasyon altında toplayabilen kişi olduğu görülmektedir (Ege & İnce, 2018). Kısacası girişimcinin anahtar kelimeleri “kâr elde etmek, bağımsızlık, risk alma, yaratıcılık ve yenilik gibi kavramlardır” (Döm, 2014).

1.3. GİRİŞİMCİLİK TÜRLERİ

Değişen dünya ve ekonomik gelişmeler sonucunda girişimcilik türlerinin çeşitliliği artmakta ve yeni girişimcilik türleri ortaya çıkmaktadır. Bu bölümde genel olarak kabul gören ve çalışmalara konu olan “iç girişimcilik, kurumsal girişimcilik, göçmen girişimciliği, kadın girişimciliği, sosyal girişimcilik, eko girişimcilik” konularına kısaca değinilecektir. Literatürde bulunan diğer bazı girişimcilik türleri ise şunlardır; “teknoloji girişimciliği, fırsat girişimciliği, yaratıcı girişimcilik, akademik girişimcilik, kamu girişimciliği, profesyonel girişimcilik, stratejik girişimcilik” bu türlerin yanında araştırmalar arttıkça yeni girişimcilik türleri de ortaya çıkmaktadır.

1.3.1. İç Girişimcilik

İçinde bulunduğumuz çağda kendini yenilemeyi başaramayan işletmeler var olan potansiyellerini ortaya çıkaramamaktadır. Değişime ayak uydurmak için sistemlerini güncellemek isteyen işletme veya kurumlar çoğunlukla kendi içlerindeki yenilikçi fikirlerden faydalanmaktadırlar. Kullanılan bu sistem kavram olarak iç girişimcilik olarak adlandırılmaktadır. İç girişimcilik; “şirket girişimciliği, şirket içi girişimcilik, örgüt içi girişimcilik, kurumsal girişimcilik, firma seviyesinde girişimcilik” gibi terimlerle var oldukları yapılanmalar içerisinde girişimci fikirlere sahip kişileri tanımlamak amacıyla eş

anlamli olarak kullanilmistir (Güner & Serinkan, 2017). İç girişimcilik, kurum içerisinde çalışan kişilerin mevcut kaynakları kullanarak yeni fırsatlar, yeni yöntemler ve iş alanları oluşturmaları olarak da tanımlanabilir (Özdevecioğlu & Karaca, 2015). Ancak girişimcinin tek bir yenilik yapması yeterli değildir, yeniliğin devamlılığının olması gerekmektedir (Örenç, 2019). Hisrich ve Antoncic'e göre iç girişimcilik konseptinin sekiz boyutu bulunmaktadır (Tablo 1.1.). İç girişimcilik var olan işletmelerin içinde bulundukları sıkıntılardan kurtulmalarını sağlayabileceği gibi işletmenin büyümesi için de kullanılabilecek bir enstrümandır.

Tablo 1.1. İç Girişimciliğin Boyutları

BOYUT	TANIM
Yeni Girişimler	Yeni bağımsız veya tam bağımsız birim ya da işletmeler kurmak
Yeni İş Alanları	Mevcut ürün veya pazarlarla ilişkili yeni iş fırsatlarını takip etme ve bu pazarlara girme.
Ürün/Hizmet İnovasyonu	Yeni ürün ve hizmet üretmek
Süreç İnovasyonu	Üretim prosedür ve tekniklerinde yenilikler yapmak.
Kendini Yenileme	Strateji değişiklikleri, yeniden yapılanma ve organizasyonel değişiklikler yapma.
Risk Alma	Yeni fırsat arayışlarında hızlı davranma.
Proaktiflik	Üst yönetimin inisiyatif alma ve öncü olmadaki tutumu.
Rekabetçi Agresiflik	Rakiplere karşı agresif tavır.

Kaynak: (Antoncic & Hisrich, 2003)

1.3.2. Kurumsal Girişimcilik

Kurumsal girişimcilik, 1929 ekonomik buhranı ile birlikte ortaya çıktığı var sayılan ve daha sonra ekonomik anlamda faydalı olduğu için geliştirilmiş; büyük ve küçük işletmelerin aralarındaki organizasyonu sağlayan bir üst girişimcilik türüdür. (Karaca, 2015; Özdevecioğlu & Karaca, 2015). Amaç girişimcilerin her şeyi bireysel olarak üretmesi değil, daha küçük işletmelerle ortaklaşa çalışarak onları desteklemek, teşvik etmek ve onlarla iş birliği yaparak riski minimize etmek ve faydayı arttırmaktır (Top, 2012). Kurumsal girişimcilik diğer bir yönden incelendiğinde ise mevcut kurum içi uygulamalara veya üretime inovasyonel yaklaşımlar ile yeni ürün/hizmet geliştirmek olarak da tanımlanabilmektedir (Bessant & Tidd, 2018a). Kurumsal girişimcilik ile ilgili

farklı araştırmacılar farklı yönlerden incelemiş olsalar da bu kavram üç odak noktası üzerinde birleşmektedir. Birincisi var olan bir işletme de yenilik yapan ve uygulayan yapan kişinin bireysel özellikleri üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu yönüyle iç girişimciliğe benzemektedir. İkinci olarak işletmede yenilik yapmaya olanak tanıyan özgürlük ve özerkliğe izin veren bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Üçüncü olarak ise işletmede çalışan kişileri yenilik yapmaya yönlendiren yönetsel bir strateji olarak karşımıza çıkmaktadır (Karadal & Gülpınar, 2016).

1.3.3. Göçmen Girişimciliği

Kişinin doğduğu ya da vatandaşlığı bulunan ülkeden başka bir ülkeye göç etmesi ve göç ettiği ülkede girişimcilik faaliyetinde bulunması sonucu oluşan girişimcilik türüne göçmen girişimciliği denilmektedir (Kayalar & Yıldız, 2017). Göç eden gruplar genel olarak ev sahibi ülkede eğitim ve beceri düzeyleri düşük olduğundan bir işe girememekte ya da düşük ücretlerle çalışmaktadırlar. Bu durum, onları serbest meslek sahibi olmaya itmekte ve yeni girişimlere yönelmelerine neden olmaktadır (Özkul & Dengiz, 2018). Araştırmalar, göçmen girişimcilerin başlangıçta değişik etnik veya sosyo-kültürel sınıflardan gelen göçmenlerin ihtiyaçlarını karşılamak için girişimlerini açtıklarını ve çoğunlukla işgücü piyasasının alt kesimlerine yoğunlaştığı öngörülmektedir (Afewerki, 2015). Diğer girişim türlerinde de olduğu gibi başarılı olabilen göçmen girişimler iştiraklerini büyütebilmektedirler. Özellikle etnik kökeni fazla olan Avrupa ülkeleri ve Amerika Birleşik Devletleri'nde ülke ekonomilerinin çokta bahsi geçmeyen kahramanları olarak hayatlarını sürdürmektedirler.

1.3.4. Kadın Girişimciliği

Kadın girişimci, ev hanımlığı dışında kendi adına işletmesi bulunan, işletmesinde çalıştırdığı kişilerle birlikte emek harcayan, işletmenin geleceği ve yatırımları ile ilgili planlar kuran, kazancını nasıl değerlendireceği ile ilgili tasarrufa sahip kişidir (Soysal, 2010). Erkek girişimciler ilk önemli girişimlerini otuzlu yaşların başında yapmaktayken, kadın girişimciler otuzlu yaşlarının ortası veya sonuna doğru yapmaktadır. Kadınlar için bu dönem; çocukların evden ayrıldıkları, daha az finansal endişe duydukları ve hayatlarının geri kalanıyla gerçekten ne yapmak istediklerini düşünmeye başladıkları

dönemdir ve girişimcilik faaliyetlerine girişebilirler (Hisrich vd., 2017). Kadın girişimciler, erkek girişimcilerle karşılaştırıldıklarında daha fazla sorunla karşılaşmalarına rağmen, son yıllarda ülke ekonomilerine kattıkları değer gittikçe artmaktadır. (Pinkovetskaia, Kryukova, Campillo, & Rojas-Bahamon, 2019). Kadın girişimcilerin ekonomik katkılarının artması ve kadınların sosyal hayatta daha fazla yer alması için uluslararası anlamda da çalışmalar genişlemektedir. ILO'nun (International Labour Organization) SEED programının bir parçası olan WEDGE projeleriyle (2008) ilgili kadın girişimcilere yönelik birkaç belge yayınlamıştır. ILO'ya göre, WEDGE yaklaşımı şunlara dayanmaktadır (Page & Ateljevic, 2009):

- Kadın girişimciler hakkında bir bilgi tabanı geliştirmek;
- Temsil, savunuculuk ve sesin desteklenmesi;
- Kadın girişimciler için yenilikçi destek hizmetlerinin geliştirilmesi;
- Stratejik ittifaklar;
- Toplumsal cinsiyet eşitliği.

1.3.5. Sosyal Girişimcilik

Günümüz toplumlarında oluşan kişiselleşme ve ilgisizlik bir noktadan sonra sosyal sorunları da beraberinde getirmektedir. Bu sorunlara çözüm bulmak veya toplumsal farkındalık yaratmak isteyen kurum/kuruluş ya da bireysel girişimciler beraberinde sosyal girişimcilik kavramının da oluşmasını sağlamışlardır. Sosyal girişimcilik, kamu ve özel sektörün ilgi göstermediği ya da çok ilgilenemediği sosyal sorunların giderilmesi için sosyal fayda sağlamak amacı olan girişimcilik türüdür (Özdevecioğlu & Karaca, 2015). Değer yaratma, fayda sağlama, fırsat yaratma, yakalama ve kullanma, farklı kaynaklardan yararlanma gibi konular sosyal girişimcilik açısından önem arz etmektedir (Kümbül, 2011). Sosyal girişim faaliyetleri, kâr etme amacı olmayan kuruluşlar tarafından yürütülebileceği gibi kâr amacı ile kurulmuş ticari işletmelerde tarafından da yürütülebilmektedir (Ağca & Yumuşakipek, 2015).

Sosyal girişimciler, sosyal sektörde şu şekilde rol alabilirler (Dees, 1998, p. 4);

- Sosyal değer yaratma ve sürdürme misyonunu benimsemek,
- Sosyal değer yaratma ve sürdürme misyonuna hizmet etmek için yeni fırsatları tanımak ve sürekli olarak takip etmek,

- Devamlı yenilik, adaptasyon ve öğrenme sürecine girmek,
- Elinizde var olan kaynaklarla sınırlı kalmadan cesurca hareket etmek,
- Hizmet verilen bölgelere ve ortaya çıkan sonuçlara karşı hesap verebilirlik duygusunun arttırılması.

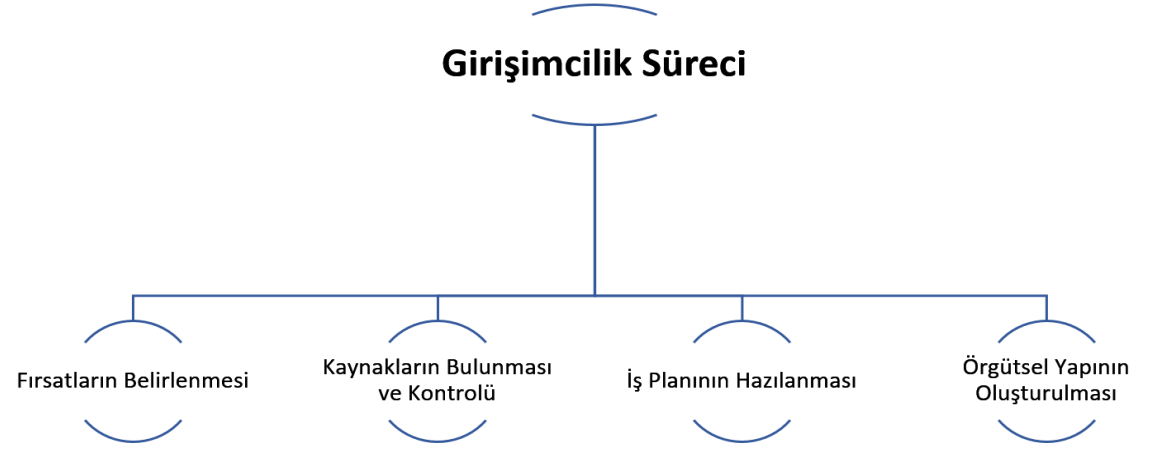
Sosyal girişimciliğe genel olarak bakıldığında birincil amaç kâr elde etmek değildir. Ancak girişimin sürdürülebilirliği için maddi destek alınması gerekebilir. Bu noktada girişim kâr amaçlı sosyal bir kurum olarak da karşımıza çıkabilmektedir.

1.3.6. Eko Girişimcilik

1990'lı yıllardan itibaren ortaya çıkan çevreci faaliyetler, kirliliğe karşı mücadeleler sonucu yeni iş fırsatları ortaya çıkmıştır (Marangoz, 2018). Bu iş fırsatları içerisinde, yöneticilik ve kişilik kabiliyetlerden çok bireysel karakteristikleri ön plana çıkararak pazarda çevresel yeniliklerle ön plana çıkan ekogirişimcilik de yer almaktadır (Özdevecioğlu & Karaca, 2015). Başlangıçta eko girişimcilik, yeşil vizyonu pazara sunmaya kararlı olan kahramanlar olarak görülmüş olsalar da günümüzde rekabetçi bir ortamda pazar payı kazanmaya çalışan kararlı iş insanları olmuşlardır (Santini, 2017). İnsanların çevreye olan duyarlılıkların artması ile ilk kuruluş aşamasında çevreci bir yapıya sahip olmayan işletmelerde, tüketicinin ilgisini çekebilmek ya da farklı tepkilerle karşılaşmamak için bu yönde inovasyonlar yapmakta ve işletmelerini eko girişimci olarak tanıtmaktadırlar.

1.4. GİRİŞİMCİLİK SÜRECİ

Girişimcinin faaliyet alanı ne olursa olsun genel olarak sahip olması gereken bazı özellikler vardır. Bunlar: Yüksek motivasyon, giriştiği alanda temel bilgi düzeyine sahip olma, risk alma ve yenilikçiliktir (Öktem, Aydın, & Ekinci, 2007). Girişimcinin bu özelliklere sahip olması yapacağı bir işte kesin olarak başarılı olacağı anlamına gelmez. Bu yüzden bir yatırım kararı verirken girişimcinin izlemesi gereken bir süreç vardır. İlgili literatürde süreç konusunda tam bir fikir birliği olmamasına rağmen bu kısımda süreç İraz'ın (2010) belirlemiş olduğu ana başlıklar çerçevesinde incelenmeye çalışılmıştır.

Kaynak: (İraz, 2010)

Şekil 1.2. Girişimcilik Süreci

1.4.1. Fırsatların Belirlenmesi

Yatırım yapılacak olan pazardaki boşlukların belirlenmesi ile kendiliğinden başlayan bu süreçte önemli olan belirlenen fırsatların hayata geçirilebilmesidir (Bektaş & Köseoğlu, 2007). Yeni bir yatırım için iyi fikirler pazarda bulunan açıkların görülmesi ile mümkün olmaktadır. Bunun için pazardaki açıkların iyi belirlenmesi ve bu açıkların nasıl kapatılabileceği üzerine fikirler oluşturulmalıdır (İraz, 2010). İyi bir fırsat yakalamakla birlikte bu işi gerçekleştirecek girişimcinin gerekli beceri ve yeteneklere sahip olmaması başarısız olmasına neden olabilir. Bu yüzden girişimcinin fırsatı değerlendirmeden önce fırsat analizi yapması kendisi açısından önemli bir adım olacaktır (Döm, 2014).

Drucker (1985) girişimcinin iş fırsatını değerlendirilebilmesi için beş soruluk bir değerlendirme testi hazırlamıştır (Bolton & Thompson, 2004):

- 1- Müşteriler net bir şekilde odak noktasında mı?
- 2- Fikir nakit akışı yaratıyor mu - gelecekteki sermaye ihtiyaçları için bir plan var mı?
- 3- Gelecekte ihtiyaç duyulacak olan yönetim takımı hazır mı?
- 4- Girişimci kendi rolünü ve sağlayacağı katkıları anlayabiliyor mu?
- 5- Girişim mevcut bir organizasyon içindeyse, uygun şekilde diğer işlerden izole edilmiş ve çevrelenmiş mi?

Bu sorulara cevap bulunabilmesi, fırsatların belirlenmesi noktasında yol gösterici bir unsur olacaktır. Ayrıca girişimcinin işini kolaylaştıracak ve süreci sağlamlaştıracak verilerin elde edilebilmesini sağlayacaktır.

1.4.2. Kaynakların Bulunması ve Kontrolü

Girişimci, işe başlamadan önce kuracağı işletme için gerekli olacak maddi ve maddi olmayan varlıkların neler olması gerektiğini iyi belirlemeli ve gerekli kaynakların nasıl ve nereden sağlanacağını planlamalıdır (Güney, 2015). Kendi öz kaynaklarını kullanabilecekleri gibi fikirlerini hayata geçirmek için yatırımcılar tarafından da desteklenebilirler. Ülkeler ise girişimci sayılarını arttırmak ve işletme kuruluşunda destek olmak amacıyla ulusal ve uluslararası düzeyde destek programları uygulamaktadırlar (Marangoz, 2018). Ana yatırım aracını oluşturabilen girişimciler yaptıkları yatırımların kontrolü ve geliştirilmesi için çeşitli kontrol mekanizmaları oluşturarak aldıkları riskin iyi bir şekilde yönetilmesini sağlayabilmelidirler. Bu süreçte en büyük yanılgı, girişimcinin başarısı için sahip olduğu kaynakların ne kadar büyük olduğu değil, önemli olan kaynakların ne kadar etkin kullanıldığıdır (İraz, 2010).

1.4.3. İş Planının Hazırlanması

Planlama, başarılı bir işletme için vazgeçilmez bir unsurdur. İş planı, firmamızın uygulanabilir bir işletme olması için kârlı bir şekilde ürün ve hizmet satabileceğimizi gösteren yazılı belgedir (Timothy S Hatten, 2011). Planların yazılı olması önemli olup çok ayrıntılı olmaları mecburi değildir. Genellikle bir yıllık zaman dilimlerinde hazırlanırlar. Ancak, işletmenin finansal ihtiyaçları dış kaynaklardan karşılanacaksa ayrıntılı bir plan hazırlanmalıdır (Döm Tomak, 2017).

İş planı, hazırlanış amaçlarına göre farklılık gösterebilir. Ancak oluşturulan her form aynı düzeyde çaba ile aynı sonuca varabilirken, onu kime sunduğumuza ve ne zaman kullanılacağına bağlı olarak farklı şekillerde hazırlanabilirler (Bygrave & Zacharakis, 2010). Genel olarak iş planı özet şeklinde 20 sayfayı aşmayan bir halde olmalıdır. Örnek bir iş planı aşağıdaki başlıkları içerir (Bessant & Tidd, 2018b, ss. 234):

- Ürün ya da hizmet detayları
- Piyasa fırsatlarının analizi
- Hedef müşteri kitlesinin tanımlanması
- Giriş engelleri ve rekabet analizleri
- Yönetim takımının deneyim, uzmanlık ve bağlılığı
- Fiyat tespiti, dağıtım ve satış stratejisi

- Önemli risklerin tanımlanması ve planlanması
- Sıfır kâr noktası ve duyarlılığı içeren nakit akışı hesaplama
- İşin finansal ve diğer kaynak gereklilikleri

İş planı hazırlanırken girişimcinin karşılaşılabileceği bazı sorunlar ise şöyle sıralanabilir (Gülaçtı, 2016, pp. 362,363):

- İş planına gerekli önemi vermeme
- Mevcut durumu analiz etmemek
- Bilgi / Tecrübe eksikliği
- İşletme bilgisine sahip olmamak
- İş planının bütünlükten uzak olması / tutarsızlık
- İş planının kararlılık yansıtmaması
- Odaklanmamak
- Hedeflerin yanlış konulması, konulamaması
- Tahminlerde başarısızlık
- Müşterilerin / rakiplerin yeterince tanınmaması
- Finansal verilerin yetersizliği

Kısacası iş planı, girişimcinin yatırımının başarılı olabilmesi ve ekonomik anlamda hayatını sürdürebilmesi için rehber olacaktır.

1.4.4. Örgütsel Yapının Oluşturulması

Örgütlenme, işletmenin amaçlarına ulaşabilmek için maddi kaynakları ve iş gücünü bir araya getirmesidir (Döm Tomak, 2017). İşletmenin kuruluş aşamasında amacına uygun olarak çalışanların birbirleriyle ilişkilerin düzenlenmesi, müşteri ile iş ilişkilerin nasıl olacağı ve işletme yapısının nasıl yürütüleceği ile ilgili bir mekanizma oluşturulmalıdır (Marangoz, 2018). Bu aşama da işletmenin hukuki yönden hangi tür işletme olacağı kararı da verilmektedir. Girişimci, kuracağı işletmenin şahıs şirketi ya da sermaye şirketi türlerinden hangisi olacağına karar vermelidir. Bu kararı verirken girişiminin yapısına en uygun olanı seçmelidir. Ayrıca işletmenin adı, tescil, patent ve sosyal güvenlik gibi detaylar bu süreç içerisinde düşünülmelidir (Başar, 2013, p. 12). Organizasyon yapısının oluşturulması, girişimcilik sürecinin son adımıdır. Bundan noktadan sonra girişimci işletmesinin varlığını sürdürmek için kendi kişisel becerilerini

de bir araç olarak kullanmalı ve pazarda söz sahibi olabilmek / tutunabilmek için yeniliklere her zaman açık olmalıdır.

1.5. GİRİŞİMCİLİK EĞİTİMİ VE AMACI

Girişimcilik eğitimi, bir ülkenin ekonomik büyümesinde önemli yer tutan girişimcilerin becerilerini, tutumlarını ve davranışlarını geliştirilmesi için kritik öneme sahiptir (Lekoko, Rankhumise, & Ras, 2012). Başlarda girişimciliğin doğuştan gelen bir özellik olduğu fikri savunulmasına rağmen günümüzde eğitim ile girişimciliğin öğrenilebileceği ve geliştirilebileceği araştırmacılar tarafından kabul görmeye başlamıştır (Akkuş, 2016). Girişimcilik eğitiminde amaç kişinin potansiyeli keşfetmesi ve gizli kalmış yeteneklerini ortaya çıkarabilmesidir. Bu niteliklere sahip kişilerin kaynakları daha doğru ve verimli kullanabilmesini sağlamaktır (Bozkurt & Alparslan, 2013).

Girişimcilik eğitim ülkemizde üniversitelerde öğrencilere verilen bir ders olmasının yanında girişimcilere destek veren kamu kurumları tarafından da verilen bir eğitimidir. KOSGEB (Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı) girişimcilerin KOSGEB desteklerini alabilmeleri için eğitimler düzenlemekte ayrıca, sivil toplum kuruluşları, ticaret odaları ve resmî kurumlardan gelen istekler üzerine eğitimler düzenlemektedir. Üniversiteler ise fakülte ve meslek yüksekokullarında girişimcilik dersini genelde seçmeli ders olarak öğrencilere vermektedir (Bayrakdar, 2011).

İnovatif ve uygun fikirleri ekonomik etkinlikler haline getirecek yetenekteki girişimcilerin daha donanımlı hale getirmek için eğitim şarttır. Ayrıca girişimcilik eğitimleri, genç girişimcilerin sosyal ve girişimsel tutumlarının geliştirilmesi konusunda önemli rol oynar (Yüceol, 2018). Bu sayede genç girişimciler öz güven sahibi bireyler haline gelerek yaratıcı fikirlerini birer yatırım aracı haline getirmektedirler. Bu sayede hem ülke ekonomisine katkı sağlamakta hem de ülke üzerinde bir yük olmaktan kurtulmaktadırlar.

Verilecek eğitim ile girişimciye öğretilebilecek bazı yetenekler şu şekilde sıralanabilir (Güney, 2015, ss. 82):

- Kararlılık
- Başarma isteği
- Hedefler ve fırsatlara odaklanma

- İlk adımı atabilme ve sorumluluk bilinci
- Problem çözme yeteneği
- İç kontrol odaklı olma
- Stres ve belirsizliği yönetebilme
- Makul derecede risk alma
- Güvenilirlik
- Başarısızlıktan ders çıkarma
- Ekip çalışması yapabilme

Girişimcilik eğitimi ile ilgili çalışmalar içerisinde en kapsamlı çalışmayı 2008 yılında GEM (Global Entrepreneurship Monitor) gerçekleştirmiştir. GEM (2008) “A Global Perspective on Entrepreneurship Education and Training” raporunda bulunan “Bir İşe Başlamada Eğitimli Kişilerin Oranı” adlı tablo da 18-64 yaş aralığında Türkiye, verimlilik odaklı ülkeler arasında %6.3 ile en son sırada bulunmaktadır (Martínez, Levie, Kelley, SÆmundsson, & Schøtt, 2010)

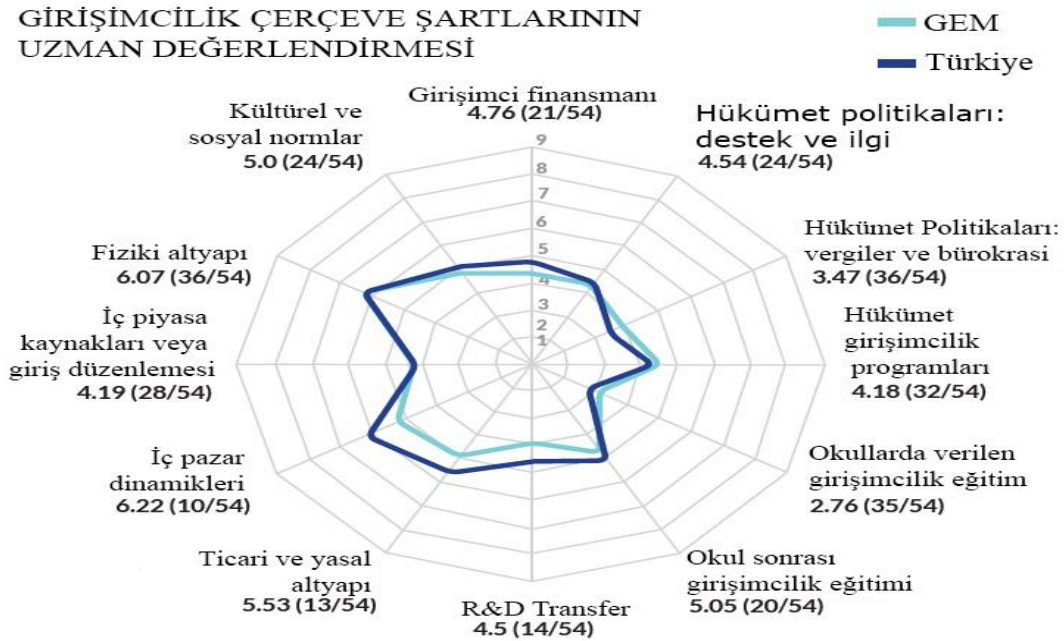
Tablo 1.2. Bir İşe Başlamada Eğitimli Kişilerin Oranı

Ülkeler	18-64 Yaşındaki Eğitimli Bireylerin Yüzdesi	Yeni Girişimcilerin Eğitim Yüzdesi	Eğitimli Girişimcilerin Eğitimli Bireylere Oranı
Türkiye	6.3	15.1	2.4
Dominik Cumhuriyeti	7.7	15.8	2.1
Romanya	8.7	16.1	1.9
Brezilya	9.2	20.4	2.2
Sırbistan	10.2	20.8	2.0
Güney Afrika	13.9	22.7	1.6
Meksika	16.2	24.8	1.5
Arjantin	17.5	29.0	1.7
Makedonya	19.1	36.2	1.9
Jamaika	21.0	37.4	1.8
Uruguay	24.1	40.2	1.7
Macaristan	24.5	40.7	1.7
Hırvatistan	28.1	42.3	1.5
Litvanya	28.3	42.4	1.5
İran	29.1	50.4	1.7
Peru	29.6	55.0	1.9
Şili	42.6	61.1	1.4

Kaynak: (Martínez vd., 2010)

Geçen süreç içerisinde ülkemiz girişimcilik eğilimlerinde gelişme göstermiş ve yine GEM tarafından hazırlanan 2018/2019 Küresel Raporda “Türkiye'deki girişimcilik faaliyeti azalsa bile, teknoloji sektörlerinde (yüksek veya orta düzeyde) faaliyet gösteren girişimcilerin yüzdesi, 2016 yılında %1,54'ten 2018'de %5'e yükselmiştir. Bu oran, yeni yüksek teknoloji girişimlerinin teşvik edici bir işarettir. Kurulan işletmeler de 2016 yılında %2,73'ten 2018'de %4,42'ye yükselmiştir. Büyüme ve iş yaratma beklentisinin yüksek olması, Türk girişimcileri diğer GEM ülkelerinden ayıran özelliklerden biridir. Türkiye, yüksek büyüme ve iş yaratma beklentileri açısından 42 ülke arasında ikinci sırada yer almaktadır.” denilmektedir.

Yine aynı raporda “Girişimcilik Çerçeve Şartlarının Uzman Değerlendirmesi” adlı grafik incelendiğinde 1 = çok yetersiz durum, 9 = çok yeterli durum koşulları altında Türkiye’de okullarda verilen girişimcilik eğitim programları 2.76, okul sonrası girişimcilik eğitimleri ise 5.05 oran almıştır. Okullarda verilen eğitimin ortalaması çok yetersiz duruma yakın iken, okul sonrası eğitim 5.05 ile ortalama bir puanlamaya sahiptir (Bosma & Kelley, 2019). (bkz. Şekil 1.2.)

Ölçek: 1= çok yetersiz durum, 9 = çok yeterli durum

Şekil 1.2. Girişimcilik Çerçeve Şartlarının Uzman Değerlendirmesi.

Girişimcilik eğitimi ile ilgili araştırmalar genel olarak incelendiğinde, ÷lkemiz girişimcilik eğitimlerini ÷lke politikası haline getirerek yaygınlaşmasını sağlamayı amaçladığı gör÷lmektedir. Bu politikaların amacı girişimcileri geliştirmek ve daha verimli yatırımlar yapmalarını sağlamaktır. Ancak ÷lke ekonomisi için girişimcilerin geliştirilmesinin amaçlanması doğru bir politika olmasının yanında, eğitim için yapılan çalışmaların yetersiz olduğu ve kamu kurum ve kuruluşlarınca daha fazla geliştirilmesi gerektiği ortaya çıkan bir gerçektir.

1.5.1. Eğitim Kurumlarında Verilen Girişimcilik Eğitimleri

Ekonomik alana yaptığı katkıların dikkate değer düzeyde olduğunun anlaşılmasıyla girişimcilik üzerine yapılan araştırmalar artmaya başlamıştır. Bu araştırmaların ana konularında biri ise girişimcilik eğitimidir. Araştırmaların bazılarında girişimciliğin doğuştan geldiği, bazılarında ise sonradan öğretilbileceği fikri hakimdir. Bu konudaki fikirler ne yönde olursa olsun girişimciliğin öğretilabilir bir olgu olabileceği fikri kabul görmeye başlamıştır (Özdemir, 2016). Geleceğin girişimcileri olan günümüz öğrencilerine ise eğitim kurumlarında eğitim verilmesi bazı ÷lkelerin ekonomik politikaları arasında yer almaktadır. Daha çok yükseköğretim aşamasında verilen girişimcilik eğitimleri alt öğretim sistemlerinde de öğrencilerin yaratıcılığını çıkarmak veya geliştirmek amaçlı ders kapsamında verilebilmektedir.

YÖK’ün 2007 yılında hazırlamış olduğu “Türkiye’nin Yükseköğretim-Stratejisi” adlı raporda, özellikle geri kalmış bölgelerde üniversitelerin kalkınmaya yol göstermesi, bir sivil toplum kuruluşu ya da girişimcilik konularında etkili bir aktör olması gerekliliği vurgulanmıştır (YÖK, 2007). Bu bağlamda üniversiteler müfredatlarına girişimcilik dersini seçmeli veya zorunlu ders olarak koymaya başlamışlardır.

Özdemir (2016) tarafından 93 üniversite üzerinde yapılan araştırmada bu üniversitelerin yalnızca %16’sında girişimcilik ile ilgili bir program bulunmakta geri kalan kısımda ise girişimcilik ders olarak diğer programlar altında verilmektedir. Yine aynı araştırmada üniversitelerin birçoğunun son beş yıl içerisinde bu eğitimi vermeye başladığı gör÷lmektedir. Üniversiteler bu eğitimleri “düz anlatım, vaka çalışmaları, iş sim÷lasyonları ve uzaktan eğitim” yöntemleri ile öğrencilerine sunmaktadır.

1.5.2. KOSGEB Girişimci Eğitim Programları

KOSGEB girişimcileri maddi anlamda destekleme misyonunun yanında, girişimcilere eğitimler vererek iş fikirlerinin gelişmesini ve sürekliliğini sağlamayı amaçlayan bir kuruluştur. KOSGEB girişimcilere yönelik verdiği eğitimler iki farklı destek tipinin altında yer almaktadır. Girişimcilerin desteklere başvurabilmeleri içinde ön şart olan bu eğitimlerden ilki “Girişimcilik Destek Programı¹” altında yer alan uygulamalı girişimcilik eğitimi, ikincisi ise “Girişimciliği Geliştirme Destek Programı” alt bileşen olan girişimcilik eğitimidir.

Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi, dört ana modülden oluşur. Ana modüllerin her biri altı saatlik derslerden oluşan toplamda en az otuz iki ders saatini içeren sınıf içi ders ve atölye çalışmalarını içerir. Eğitim grupları dikkate alınarak eğitim modüllerine ilave olarak; e-ticaret, dış ticaret, inovasyon vb. eğitim ve/veya atölye çalışmalarını içeren modüller eklenebilir. Bu eğitime katılan katılımcılar verilen derslerin %80’ine devam etmeleri durumunda kendilerine uygulamalı girişimcilik eğitimi katılım belgesi verilir. Eğitimlerde verilen modüllerin içeriği ise şu şekildedir (KOSGEB, 2019d):

- a) Modül 1: Girişimcilik özelliklerinin sınanması, iş fikri geliştirme ve yaratıcılık egzersizleri ile sorumlu girişimcilik kavramı ve tecrübe paylaşımı,
- b) Modül 2: İşletme kavramı, işletme fonksiyonları, türleri, kuruluş şekilleri, mali ve hukuki sorumluluklar,
- c) Modül 3: İş planı kavramı ve öğeleri (pazar araştırma, pazarlama planı, üretim planı, yönetim planı, finansal plan),
- d) Modül 4: İş modeli ve iş planına yönelik atölye çalışmaları.

Girişimcilik Eğitimi, Geleneksel Girişimci Eğitimi ve İleri Girişimci Eğitimi olmak üzere iki ayrı eğitimden oluşmaktadır. Her iki girişimcilik eğitimi de uzaktan eğitim yöntemiyle verilmektedir. İleri Girişimci Eğitimine katılabilmek için Geleneksel Girişimci Eğitimini tamamlamış olmak gereklidir. Girişimcilik Eğitimi herkesin katılımına açık, başvuru ve katılı ücretsizdir.

“Geleneksel Girişimci Eğitimi asgari olarak aşağıda belirtilen bölümlerden oluşur:

- a) Girişimcilikte Temel Kavramlar

¹ 31.12.2018 tarihinde başvurulara kapatılmıştır.

- b) Girişim Fırsatlarını Görme ve Fikir Yaratma / Geliştirme
- c) Yapılabilirlik Analizi
- ç) İş Modelleri, Müşteriler, Değer Önerileri ve Gelir Kaynakları
- d) Ekonomi, Endüstri, Rekabet ve Müşteri Analiz
- e) Hukuki Altyapı
- f) Girişimin Etik Temelleri
- g) Pazarlama İlkeleri ve Yönetimi

İleri Girişimcilik Eğitimi asgari olarak aşağıda belirtilen bölümlerden oluşur:

- a) Networking (Ağ Kurma)
- b) Girişimin Finansal Yapısının Belirlenmesi ve Yönetimi
- c) Yeni Girişimler için Finansal Kaynaklara Erişim
- ç) Yenilik Yönetimi
- d) Fikri Mülkiyet Hakları
- e) Girişimin Profesyonel Yönetimi ve KOBİ’ lerde Stratejik Yönetim
- f) Büyüme Sürecinin Yönetimi ve Büyüme Stratejileri
- g) İş Planı Geliştirme

İki eğitim türünü de tamamlayan katılımcıların eğitimi tamamlama tarihi KOBİ Bilgi Sisteminde kayıt altına alınarak elektronik ortamda ilgili eğitime ilişkin Girişimcilik Eğitimi Katılım Belgesi oluşturulur. Girişimcilik Eğitimi Memnuniyet Anketi eğitime katılan girişimci tarafından tamamlanmadan ilgili girişimcilik eğitimi için katılım belgesi oluşturulmaz (KOSGEB, 2019c).”

1.6. TÜRKİYEDEKİ GİRİŞİMCİLİK DESTEKLERİ

1.6.1. KOBİ Kavramı

Ülke ekonomilerinin temel yapı taşları haline gelen KOBİ’ler (Küçük ve orta ölçekli işletmeler) genel olarak girişimcilik faaliyetlerini en çok gerçekleştiren kuruluşlar arasındadır. Yeni işletmeler kurulması ya da var olanların kendilerini geliştirebilmeleri için girişimcilik destekleri KOBİ’ler için önemli maddi kaynaklardır.

KOBİ’ler, belirli sayıda çalışandan daha az istihdam eden, iştiraki olmayan bağımsız şirketlerdir. KOBİ tanımı yapılırken ülkelerin politikaları, işletmelerin yıllık

bilançoları, çalışan sayısı, sermayesi gibi kriterler esas alınmaktadır (Kandemir, Baykut, & Avcı, 2017). KOBİ kavramı ülkeye, bölgeye, siyasi yapıya göre de değişiklikler göstermektedir. Yine KOBİ kavramıyla ilgili tanımlamalara bakıldığında uluslararası yapılanmalar da kendilerine göre tanımlamalar yapmaktadır.

Ülkemizde KOBİ kavramının tanımında farklılıkları ortadan kaldırmak amacıyla 25997 sayılı Resmî Gazete de yayınlanan “Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik” ile tanımı ve kapsamı belli bir çerçeveye sokulmuştur. Yönetmeliğin 4/b maddesinde KOBİ tanımı yapılmıştır. Buna göre, “*Küçük ve orta büyüklükte işletme (KOBİ): İkiyüzelli kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı veya mali bilançosundan herhangi biri yüzyirmibeş milyon Türk Lirasını aşmayan ve bu Yönetmelikte mikro işletme, küçük işletme ve orta büyüklükteki işletme olarak sınıflandırılan ekonomik birimleri veya girişimleri ifade eder.*” şeklinde tanımlanmıştır (“Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik,” 2005). Avrupa Komisyonu ise KOBİ tanımını yaparken finansal verilere göre kategorize etmiştir. Avrupa Komisyonu tanımı ise şu şekildedir. “*250’den az kişiyi istihdam eden ve yıllık cirosu 50 milyon Avro’yu geçmeyen ve / veya yıllık bilanço toplamını 43 milyon Avro’yu geçmeyen işletmelerden oluşmaktadır.*”(European Union Commission, 2003). Görüldüğü üzere tanımlamalarda kişi sayısı önemli bir etkidir. Genel olarak bakıldığında KOBİ’yi belirleyen üst sınır, Avrupa Birliği’nde olduğu gibi 250 çalışandır. Bununla birlikte, bazı ülkeler limiti 200 çalışan olarak belirlerken, Amerika Birleşik Devletleri, 500 çalışandan az olan firmaları KOBİ kavramına dahil etmeyi düşünüyor (“Small And Medium-Sized Enterprises (Smes),” 2001).

Yine 25997 sayılı Resmî Gazete de yayınlanan “Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik” de KOBİ’ler şu şekilde sınıflandırılmıştır (“Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik,” 2005):

- “**Mikro İşletme:** *On kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı veya mali bilançosundan herhangi biri üç milyon Türk Lirasını aşmayan işletmeler.*”

- **“Küçük İşletme:** Elli kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı veya mali bilançosundan herhangi biri yirmibeş milyon Türk Lirasını aşmayan işletmeler.”

- **“Orta Büyüklükteki İşletme:** İkiyüzelli kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı veya mali bilançosundan herhangi biri yüzyirmibeş milyon Türk Lirasını aşmayan işletmeler.”

KOBİ’ler ülke ekonomisi ve sosyal yapılanma içerisinde önemli yer tuttuğu için genel olarak ülke politikalarında yer alan önemli bir unsurdur. Bir ülkede sanayileşme her bölge de eşit bir şekilde gelişmez. Bunun sonucu olarak bölgeler arasında farklı gelişmişlik düzeyleri oluşmasına neden olur. KOBİ’ler ülkenin tüm bölgelerine yayıldıkları için istihdam sağlamalarının yanında, bireylerin refah seviyelerinin artırılması ile sosyal dışlanmışlığın önüne geçilmesinde yardımcı olurlar (Taş, 2010).

1.6.2. KOBİ’lerin Ülke Ekonomisindeki Yeri ve Önemi

KOBİ’ler ile ilgili ülkelerin veriler incelendiğinde, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin ekonomileri için önem arz etmektedirler. Küçük ve esnek yapıları sayesinde ekonomiye kolay adapte olmaları bunun en önemli sebebidir. Özellikle Türkiye gibi ciddi ekonomik dalgalanmalar ve krizlerin olduğu ülkelerde büyük işletmelere göre daha dayanıklı olmaları ülke ekonomilerinde önemli bir yere sahip olmalarının nedenidir (Hacıevliyagil, 2016).

Son zamanlarda yapılan araştırmalar KOBİ’lerin toplumsal ve ekonomik kalkınmada çok önemli roller oynadığını ortaya çıkarmıştır. Bu roller başlıklar halinde ise şöyledir (İraz, 2010):

- Ekonomiye dinamizm kazandırma,
- İstihdam ve yeni iş imkanları sağlama,
- Esneklik ve yenilikleri teşvik etme,
- Bölgesel kalkınmayı hızlandırma,
- Rekabeti koruma,
- Yabancılaşmayı azaltma,
- Orta sınıflı güçlendirmedir.

TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) verilerine göre 2014 yılında sanayi ve hizmet sektörlerinde 2 milyon 677 bin girişim faaliyet göstermiştir. KOBİ'ler bu girişim sayısının %99,8'ini oluşturmuştur. Buna karşılık; istihdamın %73,5'ini, maaş ve ücretlerin %54,1'ini, cironun %62'sini, faktör maliyetiyle katma değerin (FMKD) %53,5'ini ve maddi mallara ilişkin brüt yatırımın ise %55'ini oluşturmuştur (TÜİK, 2016). Ayrıca ülkemizde bulunan işletmelerinde birçoğu KOBİ kapsamında sayılmaktadır.

Tablo 1.3. KOBİ Sektör İstatistikler (2017 ve Son Yıl Mevcut).

Arnavutluk			Bosna Hersek		Kosova		Makedonya		Karadağ		Sırbistan		Türkiye	
	Miktar	Pay %	Miktar	Pay %	Miktar	Pay %	Miktar	Pay %	Miktar	Pay %	Miktar	Pay %	Miktar	Pay %
İşletme Sayısı														
Mikro	38.946	87,87	23.317	77,70	34.611	93,12	49.669	90,01	28.578	94,36	344.279	96,23	2.896.357	93,42
Küçük	4.236	9,56	5.199	17,33	2.182	5,87	4.572	8,28	1.376	4,54	10.583	2,96	170.088	5,49
Orta	991	2,23	1.227	4,09	322	0,87	794	1,44	284	0,94	2.372	0,66	28.592	0,95
Büyük	151	0,34	265	0,88	52	0,14	148	0,27	48	0,16	521	0,15	5375	0,17
Kobi	44.173	99,66	29.743	99,12	37.115	99,86	55.055	99,73	30.238	99,84	357.234	99,85	3.095.037	99,83
İstihdam														
Mikro	121.537	30,74	64.906	14,01	62.450	34,92	123.077	31,91	51.569	38,96	415.762	31,42	5.646.664	35,26
Küçük	86.221	21,81	105.631	22,80	40.727	22,77	87.466	22,68	26.263	19,84	213.380	16,12	3.363.973	21,01
Orta	98.440	24,90	125.614	27,11	33.075	18,49	77.801	20,17	28.182	21,29	244.320	18,46	2.871.407	17,93
Büyük	86.113	22,54	167.186	36,08	42.588	23,81	97.384	25,25	26.352	19,91	449.963	34,00	4.131.591	25,80
Kobi	306.198	77,46	296.151	63,92	136.252	76,19	288.344	74,75	106.014	80,09	873.462	66,00	11.882.044	74,20
Katma Değer (Milyon Avro)														
Mikro	651.5	19,36	883.8	11,90	39.9	13,16	890.3	20,93	0.7	44,68	4 241	21,99	34 218.7	14,54
Küçük	772.4	22,95	1 709.1	23,02	61.5	20,29	956.4	22,48			2 963	15,36	42 433.7	18,03
Orta	759.4	22,57	1 847.9	24,89	144.1	47,52	867.1	20,38	0.4	25,80	3 723	19,30	50 613.8	21,51
Büyük	1 811.9	35,12	2 984	40,19	57.7	19,03	1 539.9	36,20	0.5	29,52	8 359	43,34	108 051.5	45,92
Kobi	2 183.4	66,88	4 440.1	59,81	245.6	80,97	2 713.8	63,80	1.1	70,48	10 927	56,66	127 266.2	54,08
İhracat Payı														
Mikro	-	9,11	-	11,03	-	54,85	-	7,43	-	49,37	-	7,95	-	56,20
Küçük	-	17,50	-	21,32	-	33,55	-	10,13	-		-	11,05	-	
Orta	-	34,58	-	28,89	-	8,93	-	14,03	-	25,97	-	20,25	-	
Büyük	-	38,80	-	38,76	-	2,67	-	68,43	-	24,67	-	60,75	-	43,80
Kobi	-	61,19	-	61,24	-	97,33	-	31,58	-	75,33	-	39,25	-	56,20

Kaynak: (OECD, Foundation, Union, Reconstruction, ve Development, 2019)

OECD'nin (Organisation for Economic Co-operation and Development) 2019 yılında yayınladığı “KOBİ Politika Endeksi: Batı Balkanlar ve Türkiye” adlı çalışmada KOBİ sektör istatistikleri (2017) tablosuna bakıldığında Batı Balkan Ülkeleri ve Türkiye'ye ait veriler mevcuttur. Listede verilen ülkeler “Arnavutluk, Bosna Hersek, Kosova, Makedonya, Karadağ, Sırbistan ve Türkiye'dir.” KOBİ'ler tablo da yer alan 7 ülkenin toplam işletmelerinin %99'unu (Mikro, küçük ve orta ölçekli işletmeler KOBİ olarak kabul edilmektedir) oluşturmaktadırlar. Tablo 2 incelendiğinde Türkiye'de, KOBİ'ler toplam istihdamın %74,20'sini sağlamaktadır. Katma değer yönünden ise %54,08'lik bir orana sahiptirler. Yine Tablo 2'ye bakıldığında ülkenin ihracatının %56,20'sini KOBİ'lerin karşıladığı görülmektedir. Türkiye, 7 ülke arasında en düşük oranda katma değere sahipken, KOBİ ihracatlarında ise oran olarak sondan 2. sıradadır. Diğer ülkelerin ekonomilerinin Türkiye'den daha geri bir düzeydedir. Ancak bu ülkelerin KOBİ'lerinin daha fazla katma değer ve ihracat oranına sahip olması Türkiye'de KOBİ'ler konusundaki politikaların incelenmesi gerektiğini göstermektedir.

Ulusal ve uluslararası düzeyde KOBİ'ler ülke ekonomileri için can simidi olmaktadır. Gelişmiş veya Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler de destekler ile ekonomik sürdürülebilirliğin sağlanması amaçlamaktadırlar. Bu amaç doğrultusunda da yeni doğan işletmeler ya da var olan işletmeleri geliştirme amacı ülkeler için ekonomik bir politika haline gelmiştir.

1.6.3. KOBİ'lere Verilen Destekler

Günümüzde KOBİ'lerin doğması, büyümesi, kendilerini geliştirmeleri ve varlıklarını sürdürebilmeleri için neredeyse her ülkenin bir KOBİ politikası mevcuttur. Sayısal olarak fazla olmaları ve ekonomiye sağladıkları katkı ülkelerin politikalarında yer almalarının en önemli nedenlerindendir. Ülkeler, KOBİ'lere destek vermenin yanında onlara rekabet açısından güçlenmeleri için de hizmet vermektedirler (KOSGEB, 2015).

1.6.3.1. Gelişmiş Ülkelerde Verilen Destekler

Görevi Avrupa Birliği'nin çıkarlarını korumak ve desteklemek olan Avrupa Komisyonu KOBİ'leri desteklemek amacıyla “COSME (Competitiveness of Enterprises and SMEs) İşletmelerin ve KOBİ'lerin Rekabet Edebilirliği Programı” küresel ekonomik

kriz sonrası Avrupa Birliği tarafından ekonominin yeniden canlandırılması amacıyla uygulanan bir programdır. Program 2014-2020 tarihlerini kapsamaktadır (KOSGEB, 2019a). Avrupa Birliği ülkelerini kapsayan bu projeye Avrupa Birliği üyesi olmayan ülkeler ise uluslararası antlaşmalar ile faydalanabilmektedir. Türkiye, 16 Aralık 2014 tarihinde uluslararası sözleşmeyi imzalamıştır. 22 Aralık 2014 tarihinde ise antlaşma yürürlüğe girmiştir.

Program 2.3 milyar avroluk bir bütçeyle. KOBİ'leri aşağıdaki alanlarda destekleyecektir:

- Finansmana erişimin kolaylaştırılması,
- Uluslararasılaşmanın ve pazarlara erişimin desteklenmesi,
- Rekabete elverişli bir ortam yaratmak,
- Bir girişimcilik kültürünü teşvik etmek,

COSME'nin ana hedeflerinden biri, yaşam döngüsünün farklı aşamalarında KOBİ'lerin finanse edilmesini sağlamaktır (Avrupa Komisyonu, 2014). Ayrıca Avrupa Komisyonu, işlerini büyütmek isteyen KOBİ'lere destek ve bilgi sağlamak amacıyla çeşitli destek ağlarına sponsorluk yapmaktadır. Bunlar:

- **Avrupa Kurumsal Ağı:** Küçük işletmelerin AB'deki iş fırsatlarından en iyi şekilde yararlanılmasına yardımcı olur. İşletmelerin piyasa bilgilerine erişimi, yasal engellerin aşılması ve Avrupa'daki potansiyel iş ortaklarının belirlenmesi konusunda destek sağlar.

- **Avrupa İşletmeniz:** Portal, rekabet gücünün ve büyümenin artmasına yardımcı olur ve KOBİ'lerin pazarlara erişimini kolaylaştırır. Avrupa İşletmeler Ağı'nın hizmetlerini tamamlar ve teşvik eder.

- **Fikri Mülkiyet Hakları Yardım Masaları:** Küçük ve orta ölçekli işletmelerin rekabet edebilirliğini artırabilir. Bununla birlikte, KOBİ'ler genellikle fikri mülkiyet hakları konularını ele almak için kaynak veya bilgiden yoksundur. AB, Fikri mülkiyet konularında ücretsiz danışmanlık ve eğitim oturumları sağlayabilecek uzmanlardan oluşan beş fikri mülkiyet hakları yardım masasına fon sağlamaktadır (European Commission, 2019).

Horizon 2020 AB'nin şimdiye kadarki en büyük araştırma ve destek programıdır. Program 80 milyar avro fon ile 7 yıl (2013 – 2020) yılları arasını kapsayan bir bütçeye sahiptir (European Commission, 2019). Horizon 2020'den faydalanabilecekler:

- Sanayi Kuruluşları, KOBİ'ler, KOBİ Birlikleri,
- Bireysel Araştırmacılar, Üniversiteler, Araştırma Merkezleri, Kamu Kurumları,
- Sivil Toplum Kuruluşları, Uluslararası Organizasyonlar (AB Bakanlığı, 2019).

Avrupa Birliği, üye ülkeler ile iş birliği içerisinde üye ülkeye yönelik destek ve hizmet programları da oluşturmaktadır. Oluşturduğu bu programlar genel itibari ile o ülkenin KOBİ'lerini ilgilendirmektedir.

ABD, 2011 yılında Start-up America inisiyatifi adlı kampanyayı hızla geliştirilebilir girişimcileri desteklemek amacıyla başlatmıştır. Bu yüzden programın hedef kitlesi hızlı büyüme tempolu girişimcilerdir. ABD, KOBİ'leri ve girişimcileri desteklemek amacıyla kamu kurum ve kuruluşları tarafından desteklenen program ve etkinliklere sahiptir. Bunlardan bazıları ise şunlardır:

- Kredi Garanti Programı (genel kredi programı, gayrimenkul ve ekipman kredisi),
- Teminat garantisi,
- Küçük işletme yatırım şirketleri (girişim sermayesi),
- Mikrokredi programı (kâr amacı gütmeyen mikrokredi kuruluşları aracılığıyla),
- Afet kredisi,
- Kamu alımları bilgilendirme ve danışmanlık hizmeti,
- Eğitim, danışmanlık, mentörlük,
- Emekli askerler için kuluçka merkezi,
- Sağlık sektörü yatırımları için zirve toplantıları,
- ABD'li girişimciler ve iş liderleri ittifakı,
- Ulusal Girişimcilik Öğretimi Vakfı (NTFE) girişimcilik eğitimi ağı gibi programlar, destekler ve eğitimler vermektedirler (GİSEP, 2015, ss. 31,32).

Diğer ülkeler incelendiğinde ise; İngiltere'de İşletme Desteği Basitleştirme Programı (BSSP) kamunun destek programlarından. Ayrıca KOBİ'lere yönelik olan programların Business Link kanalıyla tek çatı altında toplamıştır. Kanada'da KOBİ'lerin yardım alması ve kendilerini geliştirebilmeleri için "Küçük İşletme Staj Programı

(SBIP)” ve işletmelere bürokratik işlemler için bilgi veren BizPal yine iyi örnekler arasında sayılabilir. Japonya’da ise yine birçok program ve desteğin KOBİ’lerin kullanımında olmasının yanında KOBİ üniversitesi de bulunması KOBİ’ler için verilen hizmetlerdendir (GİSEP, 2015).

1.6.3.2. Türkiye’de Verilen Destekler

Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin finansal sorunları kuruluş dönemlerinde başlayıp sonrasında da devam edebilmektedir. KOBİ’ler için bazı durumlarda sermaye bulmak zor, kredi faiz oranlarını ve kredi şartlarını sağlamak mümkün olmayabilir (İraz, 2010). Bu nedenle dünyada olduğu gibi ülkemizde de KOBİ’lerin işletmelerini güçlü destekler üzerine kurması ya da var olan işletmelerini güçlendirmeleri için çeşitli programlar ile desteklenmektedirler.

Her yıl Dünya Ekonomik Forumu tarafından ülkelerin ekonomik açıdan rekabet güçlerinin belirlenmesi amacıyla küresel rekabet edebilirlik endeksi belirlenmektedir (KOSGEB, 2015). Küresel Rekabet Edebilirlik Endeksi 4.0 da (2018) Türkiye, altyapı (72.6), halk sağlığı (86.2) ve yenilik ekosistemi (50.6) ile güçlü yönleri sahip bir ülke olarak 140 ekonomi içerisinde 61. sırada yer almaktadır. Türkiye 2017 yılı raporunda 58. sırada yer almaktadır. Ayrıca, Türkiye, makroekonomik istikrar sütununda 67.4 puanla 116. sırada yer almaktadır. İnovasyon performansı iyi, güçlü araştırma kurumları ile 34.7 puanla 19. sıradadır, Türkiye’de bir işe başlamak nispeten maliyetlidir (93.6 puan, 87. sıra) işgücü piyasası, işçi-işveren ilişkileri (47.9 puanla, 113. sırada) (Schwab, 2018). Rapor incelendiğinde Türkiye, ekonomisi gelişmeye açık bir ülke olmasının yanında iş kurmanın ve işçi çalıştırmanın maliyetli olması, yeni kurulacak veya var olan işletmelerin devamlılığı için desteklenmeleri gerektiğini göstermektedir. Bu yüzden özellikle KOBİ’ler işletme hayatlarına genellikle kamu kurum ve kuruluşlarının verdiği desteklerle başlamaktadırlar.

Tablo 1.4. KOBİ'lerin Faydalanabilecekleri Destek Programları.

KOSGEB	Girişimcilik Destek Programı	Girişimciliği Geliştirme Destek Programı
		Girişimcilik Destek Programı
	AR-GE, Teknolojik Üretim ve Yerleştirme Destekleri	AR-GE ve İnovasyon Destek Programı
		Endüstriyel Uygulama Destek Programı
		KOBİ TEKNOYATIRIM- KOBİ Teknolojik Ürün Yatırım Destek Programı
		Stratejik Ürün Destek Programı
	İşletme Geliştirme, Büyüme ve Uluslararasılaşma Destekleri	İşletme Geliştirme Destek Programı
		İş Birliği Destek Programı
		KOBİGEL-KOBİ Gelişim Destek Programı
		Uluslararası Kuluçka Merkezi ve Hızlandırıcı Destek Programı
		KOBİ Proje Destek Programı*
		Tematik Proje Destek Programı*
		Genel Destek Programı*
	KOBİ Finansman Destekleri	Kredi Faiz Destek Programı
		Gelişen İşletmeler Pazarı KOBİ Destek Programı
	Laboratuvar Hizmetleri	KOSGEB Laboratuvar Hizmetleri
	İŞGEM/TEKMER Programı	İŞGEM/TEKMER Programı
* Bu destekler diğer destek programlarına aktarılmıştır.		
Dış Ticaret Müsteşarlığı-İhracata Yönelik Devlet Yardımları	Uluslararası Nitelikteki Yurt İçi İhtisas Fuarlarının Desteklenmesi (95/7 Sayılı Tebliğ)	
	Çevre Maliyetlerinin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ (97/5 Sayılı Tebliğ)	
	Araştırma-Geliştirme (Ar-Ge) Yardımına İlişkin Tebliğ (98/10 Sayılı Tebliğ)	Ar-Ge Faaliyetlerinin Proje Bazında Desteklenmesi
		Projelere Sermaye Desteği Sağlanması
		Yukarıda Belirtilen Desteklerin Yanı Sıra Kapsamda Yer Alan Diğer Projeler
	İstihdam Yardımı Hakkında Tebliğ (2000/1 Sayılı Tebliğ)	
	Yurt Dışında Gerçekleştirilen Fuar Katılımlarının Desteklenmesine İlişkin Tebliğ (2009/5 Sayılı Tebliğ)	
	Yurt Dışı Birim, Marka ve Tanıtım Faaliyetlerinin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ (2010/6 Sayılı Tebliğ)	
	Türk Ürünlerinin Yurtdışında Markalaşması, Türk Malı İmajının Yerleştirilmesi ve Turquality®'Nin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ (2006/4 Sayılı Tebliğ)	
	Pazar Araştırması ve Pazarlama Desteği Hakkında Tebliğ (2006/6 Sayılı Tebliğ)	
	Uluslararası Rekabetçiliğin Geliştirilmesinin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ (2010/8 Sayılı Tebliğ)	
Kredi Garanti Fonu	Kredi Kefalet Desteği	
TÜBİTAK Destek Programları	1501- Sanayi Ar-Ge Proje Destekleme Programı	
	1503- Proje Pazarları Destekleme Programı	
	1507- KOBİ Ar-Ge Başlangıç Destek Programı	
	1508-Teknoloji ve Yenilik Odaklı Girişimleri Destekleme Programı (TEKNOGİRİŞİM)	
	1509- Uluslararası Sanayi Ar-Ge Projeleri Destekleme Programı	
	Avrupa Birliği Çerçeve Programları	

Tablo 1.4. KOBİ'lerin Faydalanabilecekleri Destek Programları (Devam)

Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı Destekleri	Ar-Ge Proje Destekleri
	Çevre Proje Destekleri
SANAYİ ve TİCARET BAKANLIĞI	Sanayi Tezleri (SAN-TEZ) Programı
	Teknogirişim Sermayesi Desteği
	Teknoloji Geliştirme Bölgeleri
	Rekabet Edebilirlik ve Yenilik Çerçeve Programı
KALKINMA AJANSLARI	KOBİ Projelerine Hibe Desteği
	Yatırım Hibe Destekleri
Dünya Bankası Kobi Kredileri	İkinci KOBİ'ler için Finansmana Erişim Projesi
Avrupa Yatırım Bankası Kredileri	Doğrudan Krediler
	KOBİ'ler için AYB kredileri
TÜRKİYE İHRACAT KREDİ BANKASI A.Ş. (TÜRK EXIMBANK)	Kısa Vadeli İhracat Kredileri
	Özellikli Krediler
	Döviz Kazandırıcı Hizmetler Kapsamındaki Krediler
	Dünya Bankası Kaynaklı Krediler
	Yurtdışı Fuar Katılım Kredisi
KOBİ GİRİŞİM SERMAYESİ YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş. (KOBİ A.Ş.)	Girişimci Sermayesi
	Girişim Sermayesi

Kaynak: (KOSGEB, 2019b), (TOBB AB Daire Başkanlığı, 2010)

Türkiye’de KOBİ’lere yapılan yardımlar ve sağlanan destekler tablo 1.4. de görülmektedir. İç ve dış kaynaklar tarafından sağlanan bu yardımlar ülke ekonomisinde önemli bir aktör olan KOBİ’leri; fayda sağlayan, katkıda bulunan birimler haline getirmek genel amaçlar arasındadır. KOSGEB, KOBİ’lere mali, finansal ve eğitim konularında destek veren en geniş kapsamlı kuruluştur. Diğer kuruluşlarda KOBİ’lerin desteklenmesi amacıyla çeşitli programlar ile hizmet vermektedirler.

İKİNCİ BÖLÜM

GİRİŞİMCİLİK HİSSİ

2.1. GİRİŞİMCİLİK HİSSİ KAVRAMI

Yapılan araştırmalar ve elde edilen veriler doğrultusunda ekonomi sisteminin önemli bir çarkı olduğu anlaşılan girişimciler, ekonomik büyümenin de çekim merkezini oluşturmaktadırlar. Değerlerinin daha fazla anlaşılması ile girişimci kimdir, nasıl düşünür, bir olay karşısında nasıl tepki verir, bir kişinin girişimci olması için gerekli faktörler nelerdir gibi sorulara cevap aranmaya başlanmıştır. Girişimcinin kişilik yönünden betimlenebilmesi ve tasviri giderek daha fazla önem kazanmıştır (Özdevecioğlu & Karaca, 2015). Girişimcilik kavramın ortaya çıkışında etkili olan dış faktörler ekonomik ve sosyal etmenlerken, iç faktörler kişilik ve girişimcinin yetkinliğidir (Aracıoğlu, Demirhan, Tatarlar, & Zalluhoğlu, 2016). Girişimci olmayı etkileyen iç faktörler girişimci olan ve girişimci olamayan insanları birbirinden ayıran en önemli etkidir. Hatta girişimcinin başarılı olup olamayacağını da yüksek oranda bu unsurlara bağlıdır. Araştırmacılar girişimci kişilik ve yetkinliği genel olarak psikolojik yönden incelemekte ve bu yönde açıklama getirmeye çalışmaktadırlar.

Psikoloji, girişimcinin elde ettiği sonuçlara değil, onu bu davranışa yönlendiren ve kararlarında etkili olan etmenlerle ilgilenmektedir (Çögenli, 2019). Psikolojik teorilerin temelinde de bireysel davranışlar bulunmaktadır. Bu teoriler girişimciliğin karakteristik özelliklerini de vurgularlar (Simpeh, 2011). Girişimcilik psikolojisi teorisi ise girişimcilik hislerinin temelini oluşturmaktadır. Girişimcilik hissinde bireysel özellikler; içsel kontrol hissi, bağımsızlık arzusu, risk alma eğilimi, girişimcilik potansiyelidir (Duran, Büber, & Gümüştekin, 2013). Sayılan bu özellikler girişimcinin kişilik özellikleri içerisinde yer alan alt katmanlardır. Bu nedenle girişimcilik hissi bir kişinin girişimciliğe yatkınlığının belirlenmesinde gerekli bulguların elde edilebilmesini sağlayabilecek bilgileri bize veren bir sistem olarak görülebilir.

Girişimci veya girişimcilik tanımlanırken; buldukları bir fikir veya yenilik ile insanlığa faydalı olma fikrini taşıyan kişiler olarak genel bir tanımlama yapılmaktadır. Ancak bu kişiler, hayatlarını daha iyi bir hale getirebilmek, belli hayat standardına sahip

olmak, kendileri ve çevrelerini belli refah düzeylerine çıkarabilmek amacıyla bir motivasyon geliştirebilirler. Bu oluşturdıkları motivasyon ile başarılı olma isteği, kendini kanıtlama isteği gibi dürtüler ile var olan girişimcilik hissi alt ölçekleri birleştirebilir ve başarıya daha hızlı ulaşabilirler. Girişimcilik hissi koşullara, hayata ve geleceğe bakış açısıdır. Bu bakış açısı; sorunları yılmadan halletmeye çabalamayı ve var olan koşullara direnmeyi gerektirmektedir. Bu sayede girişimci geçmişe takılmadan hep ileriye hedefleyen, geçmişte değil gelecekte yaşayan kişidir (Gerber, 1997).

Bilimsel gelişim ile ün salmış felsefeci Imre Lakatos'un araştırma terminolojisinde girişimcinin psikolojik özellikleri teorisinde iki temel varsayım ortaya çıkmıştır:

1. Girişimci, yani yeni bir girişim kurmaya karar veren kişi nüfusun geri kalanından farklı bir psikolojik profile sahiptir.
2. Başarılı girişimciler, daha az başarılı olanlardan farklı bir psikolojik profile sahiptir.

Bu varsayımlardan hareketle yapılan ampirik araştırmalar, girişimcileri girişimci olmayanlardan ve başarılı girişimcileri daha az başarılı olanlardan ayıran psikolojik özelliklerin veya niteliklerin belirlenmesine odaklanmıştır. Bu araştırmalar girişimcinin temel psikolojik özelliklerinin ve motivasyonlarının aşağıdaki gibi olduğunu göstermiştir (García, Cuervo, Ribeiro, & Roig, 2007).

- Bağımsızlık ihtiyacı
- Başarı ihtiyacı
- İçsel kontrol odağı
- Risk alma eğilimi
- Tatminsiz ya da sınırları olan kişi
- Önsezi
- Belirsizlik toleransı

Girişimcilik hissi ile ilgili yapılan diğer araştırmalar incelendiğinde ise girişimcilik hissi; içsel kontrol hissi, risk alma eğilimi, bağımsızlık arzusu, girişimcilik potansiyeli olarak dört alt başlıkta incelenmiştir.

2.1.1. İçsel Kontrol Hissi

İçinde bulunduğumuz koşullar, dinamik ve sürekli bir şekilde değiştiğinden, başarılarımızı ya da başarısızlığımızı kontrol edebildiğimiz veya kontrol edemediğimiz, etkimiz dışındaki güçlere atfedebiliriz. Yaşam döngüsü içerisinde hangi yönelimi seçtiğimiz ise başarıımız üzerinde etkilere sahiptir. Seçtiğimiz bu yönelimler “kontrol odağı” olarak tanımlanmaktadır. Kontrol odağı, “içsel kontrol ve dışsal kontrol” olarak ikiye ayrılmaktadır. Kişinin yaşamını kendisinin kontrol edebildiği, hayatına kendisinin yön verdiğine inandığı durumlar içsel kontrol hissi olarak adlandırılırken; dış çevrenin, bazı yüksek güçlerin insanın kararlarını ve yaşamlarını kontrol ettiği düşüncesi ise dışsal kontrol hissi olarak kabul edilmektedir (Kundi, Khan, Qureshi, Akhtar, & Khan, 2014). Dışsal kontrol hissini kabullenmiş insanlar kader, kısmet veya şans olgularıyla yaşamlarına yön veren olayları tanımlama eğilimindedirler. İçsel kontrol hissine sahip insanlar ise tanımında da yer verildiği gibi hayatlarındaki olayları etkileyebilme yetisine sahip olduklarına inanırlar. Bunlar, içsel motivasyona sahip bireylerdir (Duran vd., 2013). Bu iki hayat felsefesine ait kişilerde içsel kontrol hissine sahip kişiler başarıya ulaşmak için daha fazla çaba sarf ederken, dışsal kontrol hissine sahip bireyler her şeyi akışına bırakarak başarı için daha az çaba gösterirler.

Bir bireyin kontrol odağı iş ve yaşamı büyük ölçüde etkileyebilir. İç kontrol hissine sahip olan biri, karşılaştığı zorlukları öğrenme ve mesleki gelişim için fırsatlar olarak görecektir. Buna karşılık, dış kontrol hissi olan kişiler ise, öğrenmenin kendileri üzerinde bir etkisi olmayacağı duygusu nedeniyle bu zorlukları görmezden gelebilir (Kundi vd., 2014). Bu yaklaşımlar göz önünde bulundurulduğunda iç kontrol odağına sahip bireylerin yenilik yapma, kendini geliştirme, yeni fikirler üretme konularında daha başarılı olacağı söylenebilir. Araştırmalar incelendiğinde iç kontrol hissine sahip her bireyin başarılı bir girişimci olacağı kesin olarak kanıtlanabilmiş olmasa dahi, bir girişimcinin başarı şansının arta bilmesi için gerekli bir bireysel özellik olduğu yapılan ampirik araştırmalarda karşımıza çıkmaktadır.

Kontrol odağı, psikolojik bir terim olduğundan yapılan araştırmalar bu konuda net ve kesin bilgiler verememektedir. Bununla birlikte her insanın bir kontrol odağı olduğu kabul edilmektedir. Araştırmanın da boyutlarından biri olan iç kontrol hissi başarılı bireylerin verdikleri kararlarda, karşılaştıkları zorluklara karşı çözüm arayışlarında

olayları akışına bırakmak yerine kendi çabaları ve kararları ile hayatlarını kontrol etmek istemeleri iç kontrol hissinin başarılı bireylerde belirgin bir özellik olduğu gerçeğini ortaya çıkarmaktadır.

Girişimcilik konusunda içsel kontrol hissine sahip kişilerin dışsal kontrol hissine sahip kişilere göre daha başarılı aktivitelerde bulunduğu genel bir kabul konusudur. Bu bağlamda bu bireysel yetkinliğe sahip kişilerin öz güvenlerinin yüksek, problem çözme konularında yenilikçi, baskı altında daha iyi tepki verebildikleri ve bağımsız olma eğilimi gösterdikleri ortaya konulmuştur (Basılgan, 2008). Özetle, iç kontrol odağı olan insanlar geleceklerini kontrol edebileceklerine, profesyonel teknikleri, bilgiyi ve yetenekleri proaktif olarak geliştirebileceklerine inanırlar. Biriktikleri bilgi, yetenek ve deneyimleri kullanarak, iç kontrol odağı olan insanlar, bir girişimin uygulanması için gerekli becerileri geliştirebilirler. Özellikle, yeni doğan girişimciler beklenmedik zorluklarla karşılaştıklarında ve yalnızca kendilerine bağlı olabildiklerinde, mevcut becerilerini geliştirmek, girişimcilik zorluklarını proaktif olarak ele almalarına olanak tanır. Esasen, insan sermayesi iç kontrol odağı ile girişimcilik arasındaki ilişkiye aracılık eder (Hsiao, Lee, & Chen, 2016).

2.1.2. Risk Alma Eğilimi

İnsanoğlu hayatı ile ilgili bir karar alırken ya da planlama yaparken, bilmediği bir gelecek için en iyisini umut etmek zorunda olan bir varlıktır. Bu en iyiye ulaşma isteği, yaşam döngüsü içerisinde kişinin karşılaşılan bazı belirsiz durumlarda en iyisini umarak, yani risk alarak bazı kararlar vermesini gerektirebilir. İnsan psikolojisinin karar mekanizmaları içerisinde de bulunan risk, esas olarak belirli bir durum içinde zarar veya kayıp olasılığını ifade eden öznel bir yapıdır. Bu nedenle, risk algısı ilk önce kişi tarafından varlığının tanımlanmasını gerektirir. Risk, her zaman meydana gelmeyen ancak olası bir tehdittir (Cooper, 2003).

Risk alma eğilimi ise kişinin içinde bulunduğu bir durum karşısında yapacağı seçimlerde doğruya ulaşabilmek için aldığı inisiyatiflerdir. Alacağı karar sonunda fayda ya da zarar arasında dengeyi kendisinin belirlemesi ve çıkacak sonucu kabullenmesi olarak tanımlanabilir. Brockhaus (1980)'a göre risk alma eğilimi kişilerin, başarısızlık sonucunda oluşacak durumlardan önce, başarılı olunması durumunda elde edilecek

olumlu sonuçların gerçekleşme olasılığıdır (Uygun, 2018). Risk alma eğilimi her zaman kişinin isteği doğrultusunda olmayabilir. Fuller (1988), risk almanın bireyin bilinçli, karar almanın kontrolü altında olmadığını, aynı zamanda bireyin koşullandırma geçmişinden kaynaklandığını ve buna genellikle bilinçli katılım yanılsamasının eşlik ettiğini ileri sürmüştür (Trimpop, 1994).

Girişimcinin kişilik özellikleri arasında bulunan risk alma eğilimi, başarı ile başarısızlık arasında çoğu etkileşimde belirleyici bir unsurdur. Zahra (2005)'in iddiasına göre; girişimcinin endüstriyel görev süresi, risk alma eğilimiyle alakalıdır. Uzun bir endüstriyel görev süresi ise girişimcilerin girişimcilik cesaretinin önemini algılamalarına ve onları cesaretlendiren faaliyetlere teşvik etmesine izin verebilir (Wang & Poutziouris, 2010). Yine girişimcinin alacağı riskler onu diğer girişimcilerden bir adım öne geçirebilir hatta onu bir fenomen ya da diğer girişimcilerin idolü haline getirebilir. Girişimcilerin bireysel risk alma yetisine sahip insanlar oldukları yapılan araştırmalarda kabul gören bir olgudur. Bununla birlikte var olan risk alma eğiliminin zenginlik üreten fikirlerin keşfedilmesi ve kullanılması için sınırlı sonuçlara sahip olduğu da bir gerçektir (Norton & Moore, 2006). Bu yüzden bir girişim için göze alınacak risklerin kabul edilebilir düzeyde olması başarısızlık oranının istatistiksel olarak daha düşük olmasını sağlayacaktır. Risk alma eğilimi veya risk alma cesareti, daima riskin boyutunu ölçerek risk alabilme cesareti ile ilgilidir, böylece birey çok yüksek veya düşük risk alıp almamaya karar verebilir. Bezzina (2010), risk alma eğilimi ile ilgili çeşitli göstergelerden şu şekilde bahsetmektedir (Herdjiono, Puspa, Maulany, & Aldy, 2017):

a. Risk alma niyeti

1. İş fırsatını değerlendirmek için daha yüksek sermaye yatırımı
2. Fayda kazanmak için risk almak

b. Riskinin etkisini en aza indirmek için bir strateji geliştirmek

1. Yüksek getiri için yüksek risk
2. Risksiz iş planı

Girişimcilik ile ilgili araştırmalar incelendiğinde bir genelleme yapılması gerekirse; girişimci, ön görülemeyen ve belirsiz ortamlarda risk alan ve bunu finansal kaygılar, başarı isteği, yenilik yapma arzusu, kariyer fırsatları vb. dürtülerle yapan bireylerdir. Bu bireyler genel olarak başarılı ve yenilikçi kişilerdir demek mantıklı bir yaklaşımdır.

Yapılan araştırmalar ışığında risk eğilimi olan girişimciler için yüksek özgüven sahibi kişiler risk alabilirler ancak yüksek özgüven risk alma faktörlerinin göz ardı edilmesine neden olabilir. Bu nedenle iyi bir girişimci gereksiz risk almaz, duygularını kontrol edebilir ve yalnızca kâr ona eşit veya ondan daha yüksekse riski kabul edebilir (Kalkan & Kaygusuz, 2012).

2.1.3. Bağımsızlık Arzusu

Bağımsızlık, bireylerin ya da bir ulusun, bir devletin herhangi bir güce, yapıya veya emir - komuta zincirine boyun eğmeme arzusu olarak tanımlanabilir. Girişimcilik hissinin boyutlarından biri olan bağımsızlık arzusu bireysel bir yapı içerisinde incelenmeye çalışılmıştır. Hali hazırda girişimci kişinin bireysel özelliklerinde biri olan bağımsızlık isteği, girişimcinin kendi işine sahip olmak istemesi üzerine ortaya çıkan duygusal bir davranıştır. Birçok insan için, kendi işlerinin olması yaşamları üzerinde daha fazla kontrole sahip olmak demektir. Başka biri için çalışmanın, kendi potansiyellerini tam olarak ulaşamadıklarını düşünmelerine yol açmaktadır. Bu bireyler işletme sahibi olmayı; yeteneklerini, isteklerini veya vizyonlarını gerçekleştirmenin bir yolu olarak kabul etmektedirler. Bu bağımsızlık arayışı birçok insanın büyük şirketlerle işlerini bırakmasına yol açmıştır (Timothy S. Hatten, 2015).

Bireylerin emir almak istememesi ya da bir yere bağımlı olmak istememesi bağımsızlık arzusunu körükleyen en önemli unsurlar olmalarının yanında, bazen mecburiyette insanları bağımsız olmak, kendi işinin sahibi olmak arzusuna itebilir. Özellikle kadın girişimcilerde görülen bu olay, kadınların gördüğü cinsiyetçi yaklaşımlar, kadın oldukları için yapılan muameleler sonucu onları kendi iş verenleri olma yolunda kararlı olmalarını ve bağımsızlıklarını ilan etmelerini sağlamaktadır. Tabi bu örnek erkeklerde, işvereninden gördüğü baskı, kötü davranışlar ya da yaptığı işte tatmin olamama duygusu ile ortaya çıkabilmektedir.

Ne tür kişiler başarılı bir girişimci olur? Başka hangi özelliklere sahiptirler? Sorunlarına yanıt arayan Dennis B. Kimbro bu sorularına yanıt ararken iyi bir girişimcinin; bağımsızlık arzusu, amaç duygusu, belirsizlik toleransı, azim, özsaygı, satıcılık, disiplin gibi özelliklere sahip olması gerektiğini belirtmiştir. Girişimcinin bağımsızlık arzusu ile ilgili olarak verdiği bilgi ise şu şekildedir. Başarılı girişimciler

kendilerine empoze edilen standartlara karşı rekabet eden ve mükemmelleşmek için kendi kendilerini yönlendiren, dış yönlendirmelerden ve kontrolden arınmış kendilerinin patronu olma dürtüsüne sahip kişidir (Kimbrow, 1996).

2.1.4. Girişimcilik Potansiyeli (Başarı İhtiyacı)

Bir konuda başarılı olma isteği, insanoğlunun var oluşundan günümüze kadar bireylerin içine yerleşmiş güçlü bir hissiyattır. Başarısızlığın getirmiş olduğu ruhsal çöküş, bu isteğin insanların hayatında neden bu kadar önemli olduğunu kanıtlar niteliktedir. Başarı ihtiyacı, bireyleri her yönü ile etkilemektedir. Örneğin bir insan dini hayatında başarılı olarak cennete gitmeyi hedeflemekte ya da ekonomik hayatında başarılı olarak istediği her şeye ulaşabilmeyi hedeflemektedir. İşte bu noktada bir girişimcinin başarılı olma isteği ise onun girişimcilik potansiyelini ortaya çıkarmada kullanabileceği en önemli özelliklerinde biridir.

McClelland'ın (Human Motivation Theory) öğrenilmiş ihtiyaçlar teorisi olarak Türkçeye çevrilmiş olan yaklaşımının temelinde insan için üç ihtiyaç vardır: “başarma ihtiyacı, güç ihtiyacı ve bağlılık/ilişki kurma ihtiyacı” (Küçüközkan, 2015). McClelland'a göre başarı ihtiyacı; bireylerin yaptıkları işte karşılaştıkları problemleri daha iyi çözme ve karmaşık görevlerin üstesinde başarılı bir şekilde gelmelerini sağlayan, bir işi daha iyi yapmalarına yardımcı olan motivasyon kaynağıdır (Ören & Biçkes, 2011). Ayrıca başarma ihtiyacını girişimciliği etkileyen önemli bir psikolojik etmen olarak nitelemiştir (Ö. Bozkurt & Erdurur, 2013). Yine bazı araştırmalar girişimcilik potansiyeli doğuştan mı gelir? Yoksa sonradan kazanılabilir mi? Sorularına cevap aramakta ancak genel kanı girişimcilik potansiyelinin kültürel, sosyal çevre, psikolojik etmenler ve ekonomik çevre faktörleri ile kişiye kazandırılabilirliği yönündedir (Mutlu, 2014).

Ülke ekonomilerindeki yerlerinin daha iyi anlaşılması ile potansiyel girişimcilere yönelik eğitim ve destek sistemleri de yönetimler tarafından girişimci adaylarının hizmetine sunulmaktadır. Örneğin; AB, üye ülkeler ya da aday ülkelerdeki girişimci adaylarını bu yönde destekleyen bazı programları bazı dönemlerde hayata geçirmektedir. Türkiye’de ise KOSGEB, girişimcilere eğitim ve maddi destek konusundaki boşluğu kapatabilmek adına hem var olan girişimcilere hem de potansiyel girişimcilere, girişimcilik eğitimi ve maddi destek vermektedir. Ayrıca faaliyet göstermek istedikleri

alanda bilgi ve danışmanlık desteği vererek sürdürülebilirliği sağlamayı amaçlamaktadır (Çolakoğlu & Çolakoğlu, 2016).

Girişimcilik potansiyelinin ortaya çıkmasında dış faktörlerde önemli rol oynamaktadır. Bazı kişiler mevcut işlerinden memnuniyetsizlik, işini kaybetme veya kariyer planlamalarındaki aksaklıklar gibi olumsuz faktörler ile girişimciliğe teşvik edilmektedir (Mueller & Thomas, 2001).

Girişimcilik potansiyeli ile ilgili incelenmesi gereken diğer bir etmen ise cinsiyetler arası değişkenlerdir. Kadın girişimciler incelendiğinde, onları iş kurmaya iten etmenler; ülkenin ekonomik durumu sonucu oluşan işsizlik, kadınlara uygun olmayan işler veya kadınlar ile erkekler arasında cinsiyet ayrımcılığına uğramaları gibi faktörler öne çıkmaktadır (Soysal, 2010). Kadınlar kişisel beklentiler, erkekler ise ekonomik beklentileri ön planda tutmaktadır. Kadın girişimciler, erkek girişimcilere nazaran iş ile ilgili beklentilerini düşük tuttıkları için karşılaştıkları durumlarda hayal kırıklığına uğramadıkları ve kişisel tatmin duygusunu yaşadıkları belirlenmiştir (Kutunis & Alpaslan). Kadın girişimcilerin potansiyellerini ortaya koyma konusunda erkek girişimcilere göre farklı yöntemler geliştirmeleri ve beklentilerini düşük tutmalarında önemli nedenlerin başında, birçok kültürde hak ettikleri saygıyı görememeleri ve kadınların başarılı olma ihtimalinin düşük olarak görülmesi etkili olmaktadır.

Sonuç olarak başarı ihtiyacı ya da girişimcilik potansiyeli olarak tanımlanan bu olgu bireyin kişiliğinde olması gerektiği genel kanı olmasına karşın araştırmalarda çeşitli görüşlerde mevcuttur. Örneğin girişimcilik sonradan kazanılabilir mi? Yalnızca sosyal çevre mi etkilidir? Ekonomik koşullar girişimciyi potansiyelini çıkarmaya yönlendirebilir mi? Kişi potansiyelini ortaya çıkarmak için ne tür itici ve çekici koşullara sahip olmalı? ve buna benzer birçok araştırma konusu araştırılmakta ve girişimciliğin önemi daha fazla anlaşıldıkça bunlara benzer daha birçok soruya cevap aranmaya devam edeceği öngörülmektedir. Girişimcilik potansiyeli, bireylerin ülkelerine veya insanlığa fayda sağlayacağı düşüncesiyle bilimsel çalışmaların konusu olmaya devam etmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÜKSEKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN GİRİŞİMCİLİK HİSSİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ TURİZM FAKÜLTESİ ÖRNEĞİ

3.1. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ VE AMACI

Ülke ekonomilerindeki yeri ve önemi gün geçtikçe daha fazla anlaşılmaya başlanan girişimcilik hem bilimsel araştırmaların hem de ekonomik ve iktisadi çevrelerin ilgisini uzun zamandır çeken bir kavramdır. Küreselleşme ile birlikte günümüzde de popülerliğini koruyan bu konu geliştirilmeye açık bir konu olarak günümüz araştırmacılarının da ilgisini çekmeye devam etmektedir. Birçok çeşidi bulunan ve kategorize edilmeye çalışılan bu kavram, araştırmacıları ve ülke ekonomilerini geliştirmek isteyen ülkeleri bazı sorulara cevap aramaya yönlendirmektedir. Mesela, girişimcilik bireyin kişilik özellikleri arasında mıdır? Yoksa daha sonra eğitim veya tecrübelerle geliştirilebilir mi? gibi soruların cevabı merak konusudur.

Girişimcilik kavramı özellikle gelişmekte olan ülkelerde ekonominin ve yenilikçi atılımların önemli bir etmeni olarak görülmektedir. Bu yüzden girişimciliğe olan eğilimler, finansal ve eğitimsel yönden çeşitli kurum ve kuruluşlar tarafından desteklenmektedir. Girişimcilerin yenilikçi dürtülere sahip olmaları bu bireyleri gelişen dünya da önemli birer unsur haline getirmektedir.

Bu çalışmada girişimcilik ile ilgili finansal ve eğitimsel destekler incelenmeye çalışılmıştır. Ancak çalışmanın asıl hedefi yükseköğretimde eğitim alan turizm öğrencilerinin girişimcilik hislerini (eğilimleri) belirlemektir. Ülke ekonomilerinde önemli bir yere sahip olan turizm, doğru yatırımcılar ve kalifiye elemanlar ile desteklendiğinde başarıya ulaşacağı gerçeği göz önüne alındığında, araştırmanın evrenini oluşturan turizm öğrencilerinin girişimcilik hislerinin belirlenmeye çalışılması, ülke ekonomisine ve imajına katacağı fayda ile araştırmanın ana amacını oluşturmaktadır. Gelişime devamlı açık olan bir sektörde geleceğin elemanı, yöneticileri ve belki de yatırımcılarını hedef alan bu araştırma yenilikçi bireylere yol göstermesi açısından da faydalı olacağı düşünülmektedir.

3.2. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın evrenini Atatürk Üniversitesi Turizm Fakültesi’nde eğitim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Atatürk Üniversitesi Turizm Fakültesi bünyesinde “Turizm İşletmeciliği, Gastronomi ve Mutfak Sanatları ve Turizm Rehberliği” olmak üzere 3 aktif öğrencisi bulunan bölüm yer almakla birlikte “Rekreasyon Yönetimi” ismiyle 1 aktif öğrencisi bulunmayan bölüm yer almaktadır. Bu kapsamda fakültede öğrenim gören toplamda 842 kayıtlı öğrenci araştırmanın evrenini oluşturmaktadır.

Araştırmanın veri toplama sürecinin COVID-19 pandemi dönemi ile çakışması sebebiyle, araştırmacının veri toplama noktasında yakın ve erişilebilmesi daha kolay olan katılımcılara yönelik uygulama yapılmasına olanak sağlayan uygun örneklem tekniği tercih edilmiştir (Büyüköztürk vd., 2009). Araştırmanın evrenini temsil etmesi üzerine uygun örneklem yöntemi kullanılarak ve Ural ve Kılıç (2006) tarafından geliştirilen “Evren Büyüklüklerine Karşılık Örneklem Büyüklüğü” tablosundan faydalanılarak araştırmanın örnekleme hesaplanmıştır.

Tablo 3.1. Evren Büyüklüklerine Karşılık Örneklem Büyüklüğü

N	-	n	N	-	n	N	-	n	N	-	n	N	-	n
10	-	10	100	-	80	280	-	162	800	-	260	2800	-	338
15	-	14	110	-	86	290	-	165	850	-	265	3000	-	341
20	-	19	120	-	92	300	-	169	900	-	269	3500	-	346
25	-	24	130	-	97	320	-	175	950	-	274	4000	-	351
30	-	28	140	-	103	340	-	181	1000	-	278	4500	-	354
35	-	32	150	-	108	360	-	186	1100	-	285	5000	-	357
40	-	36	160	-	113	380	-	191	1200	-	291	6000	-	361
45	-	40	170	-	118	400	-	196	1300	-	297	7000	-	364
50	-	44	180	-	123	420	-	201	1400	-	302	8000	-	367
55	-	48	190	-	127	440	-	205	1500	-	306	9000	-	368
60	-	52	200	-	132	460	-	210	1600	-	310	10000	-	370
65	-	56	210	-	136	480	-	241	1700	-	313	15000	-	375
70	-	59	220	-	140	500	-	217	1800	-	317	20000	-	377
75	-	63	230	-	144	550	-	226	1900	-	320	30000	-	379
80	-	66	240	-	148	600	-	234	2000	-	322	40000	-	380
85	-	70	250	-	152	650	-	242	2200	-	327	50000	-	381
90	-	73	260	-	155	700	-	248	2400	-	331	75000	-	382
95	-	76	270	-	159	750	-	254	2600	-	335	100000	-	384

N: Evren Büyüklüğü – Hacmi- n: Örneklem Büyüklüğü -Hacmi-

Kaynak: Ural ve Kılıç, 2006: 43.

Bu doğrultuda araştırmanın sahip olduğu evren büyüklüğü olan 842 öğrencinin temsil edilebilmesi için gerekli asgari katılımcı sayısı 260 olarak belirlenmiştir. Araştırmada kullanılan ölçek formu uygun örnekleme yöntemi ile belirlenen 368 öğrenciye uygulanmış ve uç değer analizleri sonucunda bu durum 348 katılımcı ile nihai şeklini almıştır. Bu bilgiler ışığında 348 katılımcıya yönelik yapılan uygulamanın, araştırmanın sahip olduğu evreni temsil etme gücüne sahip olduğu söylenebilir.

3.3. VERİ TOPLAMA YÖNTEMİ VE ARACI

Araştırmada veri toplama aracı olarak anket kullanılmıştır. Kullanılan anket Google forms aracılığı ile katılımcılara ulaştırılmıştır. Anket iki kısımdan oluşmaktadır.

Birinci kısımda araştırmaya katılan öğrencilerin demografik özelliklerini bulmaya yönelik 15 soru sorulmuştur. Bu sorularda katılımcıların; yaş, cinsiyet, okuduğu sınıf, ebeveynlerinin eğitim durumu ve çalışma durumları, daha önceden yaşadıkları yer, ikamet ettikleri yer, aile ekonomik durumu, aylık gelir, mezun oldukları lise, okudukları bölümü kendi istekleriyle seçip seçmedikleri ve girişimcilik dersi alıp almadıkları ile ilgili bilgilerin elde edilmesine yönelik sorular sorulmuştur.

İkinci kısımda ise katılımcılara 27 soru sorulmuştur. Kullanılan anket Alpkan ve ark.'nin (2002) ve Duran ve ark.'nin (2013) kullandığı ve Alpkan ve ark.'nin, Hisrich ve Peters' ten (2002) tercüme ettiği sorular kullanılmıştır. 4 boyuttan oluşan anketin ilk yedi sorusu katılımcıların içsel kontrol hissini ölçmeyi amaçlamaktadır. Devam eden beş soruluk kısım bağımsızlık arzusunu, sonraki yedi soru risk alma eğilimini ve son sekiz soru ise girişimcilik potansiyelinin belirlenmesine yönelik hazırlanmıştır.

Ankette yer alan sorulara katılımcıların cevap verebilmesi için 5'li likert ölçeği kullanılmıştır. Anket sorularına verilen cevaplarda, (1) “Kesinlikle Katılmıyorum”, (2) Katılmıyorum”, (3) Ne Katılıyorum Ne katılmıyorum”, (4) Katılıyorum”, (5) Kesinlikle Katılıyorum” olarak belirlenmiştir.

3.4. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Araştırma yapılırken karşılaşılan sorunlardan biri öğrencilerin anket yapmak için zaman ayırma istememesi ve ankete karşı bilgilerinin üçüncü şahıslarla paylaşılacağını düşündüklerinden anket doldurmaya sıcak bakmamalarıdır. Ayrıca araştırmanın veri

toplama döneminin pandemi sürecine denk gelmesi dolayısıyla katılımcılara anketler evrak şeklinde değil dijital olarak iletilmiştir. Dijital yöntemle anketlerin ulaştırılması için de öğrencilerle iletişime geçilmesi ve anketlerin ulaştırılması diğer bir zorluktur.

Araştırma planlanırken beş üniversitede veri toplanmasına karar verilmiş, ancak pandemi dolayısıyla öğrencilerin fakültelerde olmaması dolayısıyla evren Atatürk Üniversitesi Turizm Fakültesi öğrencileri olarak kısıtlanmıştır. Örneklem büyüklüğü bu yönde belirlenmiştir.

3.5. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ

Sürekli gelişim ve değişim gösteren turizm sektöründe ara eleman, yönetici veya yatırımcı rolünü üstlenmeye aday turizm eğitimi alan bireylerin girişimcilik eğilimlerinin ortaya konması bu çalışmanın en temel amacını oluşturmaktadır. Bu doğrultuda tez çalışması ile turizm eğitimi alan öğrencilerin demografik özelliklerine göre girişimcilik hissi düzeyleri incelenmiştir. Bu amaç doğrultusunda aşağıda sıralanan hipotezler test edilip yorumlanmıştır.

H₁: Turizm eğitim alan öğrencilerin cinsiyetleri bakımından girişimcilik hissi düzeyleri arasında fark vardır.

H₂: Turizm eğitim alan öğrencilerin annelerinin çalışma durumları bakımından girişimcilik hissi düzeyleri arasında fark vardır.

H₃: Turizm eğitim alan öğrencilerin babalarının çalışma durumları bakımından girişimcilik hissi düzeyleri arasında fark vardır.

H₄: Turizm eğitim alan öğrencilerin çalışma durumları bakımından girişimcilik hissi düzeyleri arasında fark vardır.

H₅: Turizm eğitim alan öğrencilerin okudukları bölümü kendi isteği ile seçme durumları bakımından girişimcilik hissi düzeyleri arasında fark vardır.

H₆: Turizm eğitim alan öğrencilerin yaşları bakımından girişimcilik hissi düzeyleri arasında fark vardır.

H₇: Turizm eğitim alan öğrencilerin okudukları sınıf bakımından girişimcilik hissi düzeyleri arasında fark vardır.

H₈: Turizm eğitim alan öğrencilerin annelerinin eğitim durumları bakımından girişimcilik hissi düzeyleri arasında fark vardır.

H₉: Turizm eğitim alan öğrencilerin babalarının eğitim durumları bakımından girişimcilik hissi düzeyleri arasında fark vardır.

H₁₀: Turizm eğitim alan öğrencilerin üniversite öncesi yaşadıkları yer bakımından girişimcilik hissi düzeyleri arasında fark vardır.

H₁₁: Turizm eğitim alan öğrencilerin öğrenim süresince yaşadıkları yer bakımından girişimcilik hissi düzeyleri arasında fark vardır.

H₁₂: Turizm eğitim alan öğrencilerin ailelerinin ekonomik durumları bakımından girişimcilik hissi düzeyleri arasında fark vardır.

H₁₃: Turizm eğitim alan öğrencilerin aylık gelirleri bakımından girişimcilik hissi düzeyleri arasında fark vardır.

H₁₄: Turizm eğitim alan öğrencilerin mezun oldukları lise bakımından girişimcilik hissi düzeyleri arasında fark vardır.

H₁₅: Turizm eğitim alan öğrencilerin girişimcilik dersi alma durumları bakımından girişimcilik hissi düzeyleri arasında fark vardır.

3.6. VERİLERİN ANALİZE UYGUNLUĞUNUN GÖZDEN GEÇİRİLMESİ

Veri setinin hatalı veya uç değerler içermesi istatistiksel analiz yapma ve doğru bilgiye ulaşma konusunda önemli bir sorun oluşturduğu belirtilmektedir. Veri seti üzerinde parametrik test uygulama işlemlerinin ön şartı verilerin normal dağılım göstermesi gerektiğidir. Verilerin normal dağılım göstermesini sağlamak için veri setinin uç değerlerden temizlenmesi gerekmektedir. Uç değer analizi veri setinin normal dağılım göstermesi için hatalardan ayıklanması işlemidir (Ovla & Taşedelen, 2012). Araştırma kapsamında veri seti uç değerler bakımından değerlendirilmiştir. Veri setinde Z puanı hesaplama işlemi yapılmış ve $-3 < Z \text{ Puanı} < +3$ aralığı referans (Ovla & Taşedelen, 2012) alınarak 9 katılımcıya ait ölçek veri setinden çıkarılmıştır. Ayrıca değişkenlerin Mahalanobis uzaklık kat sayıları hesaplanmakla birlikte Cook's ve Leverage değerleri incelenmiştir. Mahalanobis kat sayısı hesaplanırken 0-13,82 aralığı referans alınmıştır. Cook's değeri için 0-1 aralığı ve Leverage değeri için 0.000-0.020 aralığı referans

alınmıştır (Seçer, 2015). Bu referans aralıklarında yer almayan 11 katılımcıya ait ölçek veri setinden çıkarılmıştır. Veri setinde hatalı veya uç değer taşıdığı tespit edilen toplam 20 katılımcıya ait ölçek veri setinden çıkarılmıştır. Başlangıçta 368 katılımcıdan oluşan veri seti uç değer taramasının ardından 348 katılımcı ile son şeklini almış ve veri analizine 348 katılımcının yer aldığı veri seti ile devam edilmiştir.

Veri setinin normal dağılımını belirlemek için girişimcilik hissi ölçeğinin aritmetik ortalaması, mod ve medyan değerleri incelenmiştir. Girişimcilik hissine ait mod ve medyan değerlerinin aritmetik ortalamaya olan uzaklıkları veri setinin normal dağılımı konusunda önemli ipuçları vermektedir. Bu doğrultuda girişimcilik hissini mod ve medyan değerlerinin -1 ile +1 aralığında olması beklenmektedir. Ayrıca veri setinin çarpıklık ve basıklık değerleri incelenmiş ve -1,96 ile +1,96 aralığı referans alınmıştır (Cengizhan, 2018). Veri setinin normal dağılımına karar verebilmek için Kolmogorov Smirnov testi yapılmış ve anlamlılık derecesinin $p > .05$ olması beklenmiştir. Ayrıca çarpıklık ve basıklık derecesine göre şekil alan histogram grafikleri incelenmiştir (Tabachnick & Fidell, 2015).

Girişimcilik hissini aritmetik ortalaması (3,5408), mod değeri (3,47) ve medyan değeri (3,5370) incelendiğinde verilerin normal dağılım gösterdiğine işaret ettiği görülmüştür. Girişimcilik hissini çarpıklık (-0,188) ve basıklık (0,350) değerlerinin referans aralığı içerisinde yer aldığı tespit edilmiştir. Girişimcilik hissi ölçeğine yönelik yapılan Kolmogorov Smirnov testi sonucunda anlamlılık derecesi ($p = 0.065$) olduğu tespit edilmiştir. Bu doğrultuda Kolmogorov Smirnov testinin koşulu olan $p > 0.05$ referansı veri setinde doğrulanmıştır. Son olarak girişimcilik hissi ölçeğine yönelik histogram grafikleri incelenmiş ve normal dağılım gösterdiği tespit edilmiştir. Bu faktörlerin tümü dikkate alındığında girişimcilik hissi ölçeğine ait veri setinin normal dağıldığı tespit edilmiştir. Bu doğrultuda parametrik test yapabilmenin ön koşulu sağlanmış ve araştırma sorularını cevaplamak için veri setine bağımsız örneklem t testi ve ANOVA analizinin uygulanması konusunda bir engel olmadığı kanaatine varılmıştır.

3.7. BULGULAR VE YORUMLAR

3.7.1. Demografik Özelliklere İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan bireylerin profillerinin belirlenebilmesi amacıyla, kendilerine yöneltilen demografik sorulara verdikleri cevaplar frekans dağılımı yapılarak yorumlanmıştır. Tablo 3.2.'de katılımcıların cinsiyet değişkenine ilişkin frekans analizleri verilmiştir.

Tablo 3.2. Katılımcıların Yaş Dağılımı.

Yaş	Frekans	Yüzde %
17-20 Yaş Arası	124	35,6
21-24 Yaş Arası	192	55,2
25-28 Yaş Arası	22	6,3
29-32 Yaş Arası	7	2,0
33 Yaş ve Üzeri	3	0,9
Toplam	348	100,0

Tablo 3.2 incelendiğinde araştırmaya en yoğun katılımın %55,2 (192 kişi) ile 21-24 yaş arası katılımcıların olduğu görülmektedir. Bununla birlikte 17-20 yaş arası toplam katılımcıların %35,6'sını (124 kişi), 25-28 yaş arası toplam katılımcıların %6,3'ünü (22 kişi), 29-32 yaş arası toplam katılımcıların %2'sini (7 kişi) ve en az orana sahip olan grup ise toplam katılımcıların %0,9'unu (3 kişi) oluşturmaktadır. En yüksek oranda katılımın 21-24 yaş arasında olmasının en önemli nedeni, aktif öğrenime devam eden öğrencilerin katılımlarının daha yoğun olmasıdır.

Tablo 3.3. Katılımcıların Cinsiyet Dağılımı.

Cinsiyet	Frekans	Yüzde %
Kadın	199	57,2
Erkek	149	42,8
Toplam	348	100,0

Tablo 3.3. incelendiğinde katılımcıların %57,2'lik kısmını (199 kişi) en fazla katılımı ile kadınların oluşturduğu, erkek katılımcıların %42,8'lik oran ile (149 kişi) katılım sağladığı, genel katılım düzeyinde, kadın katılımcıların daha baskın grup olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 3.4. Katılımcıların Okudukları Sınıf Dağılımı.

Sınıf	Frekans	Yüzde %
1. Sınıf	107	30,7
2. Sınıf	75	21,6
3. Sınıf	81	23,3
4. Sınıf	85	24,4
Toplam	348	100,0

Ölçekte katılımcılara sorulan okuduğunuz sınıf sorusuna verilen cevaplar Tablo 3.4.'de verilmiştir. En yüksek katılım %30,7 (107 kişi) ile 1. Sınıflar olurken, %21,6 (75 kişi) ile 2. Sınıf öğrencilerinin katılımı en az sayıdadır. 3. Sınıflar %23,3'lük (81 kişi), 4. Sınıflar ise %24,4'lük (85 kişi) bir katılım göstermişlerdir. Katılım oranının sınıflara göre orantılı olduğu söylenebilir. Ancak 1. Sınıf öğrencilerinin araştırmaya diğer gruplara göre daha fazla ilgi gösterdiği frekans dağılımlarından belirlenebilmektedir.

Tablo 3.5. Katılımcıların Anne Eğitim Durumu.

Anne Eğitim Durumu	Frekans	Yüzde %
Okuma yazma bilmiyor / okul bitirmemiş okur yazar	62	17,8
İlk veya ortaokul mezunu	225	64,7
Lise mezunu	50	14,4
Üniversite mezunu	11	3,2
Toplam	348	100,0

Tablo 3.5. katılımcıların annelerinin eğitim durumları ile ilgili bilgiler vermektedir. Tablo 3.5. incelendiğinde katılımcıların annelerinin %64,7'sinin (225 kişi) annelerinin ilk veya orta okul mezunu olduğu ve en yüksek grubun bu noktada biriktiği görülmektedir. Okuma yazma bilmiyor / okul bitirmemiş okur yazar seçeneğini işaretleyenlerin oranı

%17,8 (62 kişi), Lise mezunu %14,4 (50 kişi) ve %3,2 (11 kişi) ile en az orana sahip olan grup ise annelerinin üniversite mezunu olduğunu belirtmiştir.

Tablo 3.6. Katılımcıların Baba Eğitim Durumu.

Baba Eğitim Durumu	Frekans	Yüzde %
Okuma yazma bilmiyor / okul bitirmemiş okur yazar	15	4,3
İlk veya ortaokul mezunu	212	60,9
Lise mezunu	78	22,4
Üniversite mezunu	43	12,4
Toplam	348	100,0

Katılımcıların babalarının eğitim durumunun gösterildiği Tablo 3.6. incelendiğinde, ilk ve orta okul mezunu olanların %60,9'luk (212 kişi) bir oran ile en yüksek grubu oluşturduğu görülmektedir. Üniversite mezunlarının %12,4'lük (43 kişi) oranı ile en düşük gruptur. Okuma yazma bilmiyor / okul bitirmemiş okur yazar %4,3 (15 kişi), üniversite mezunu ise %12,4'lük (43 kişi) oranla katılımcıların verdiği bilgilerdir.

Tablo 3.7. Katılımcıların Annelerinin Çalışma Durumu.

Anne Çalışma Durumu	Frekans	Yüzde %
Evet	52	14,9
Hayır	296	85,1
Toplam	348	100,0

Tablo 3.7. incelendiğinde katılımcıların ebeveynlerinin çalışma durumları görülmektedir. Katılımcıların annelerinin çalışma durumuna verdikleri cevaplar %14,9 (52 kişi) evet, %85,1 (296) kişi ise hayır cevabını vermiştir. Bu noktada katılımcıların annelerinin büyük bir kısmının ev hanımı ya da emekli olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Tablo 3.8. Katılımcıların Babalarının Çalışma Durumu.

Baba Çalışma Durumu	Frekans	Yüzde %
Evet	231	66,4
Hayır	117	33,6
Toplam	348	100,0

Katılımcıların babalarının çalışma durumuna bakıldığında %66,4 (231 kişi) evet, %33,6 (117 kişi) hayır cevabını vermiştir. Katılımcıların birçoğunun babası çalışma hayatına devam ederken, neredeyse üçte birlik bir kısmın ya işsiz ya da emekli olduğu tahmin edilmektedir.

Tablo 3.9. Katılımcıların Üniversite Öncesi Yaşadıkları Yer

Yaşanılan Yer	Frekans	Yüzde %
Büyükşehir	157	45,1
Şehir	69	19,8
İlçe	69	19,8
Köy	53	15,2
Toplam	348	100,0

Katılımcılara sorulan üniversiteye gelmeden önce yaşadığınız yer neresiydi? Soruna verilen cevapların frekans dağılımı Tablo 3.9.'da verilmiştir. Tablo incelendiğinde büyükşehirde yaşayanlar %45,1 (157 kişi) ile en yüksek orana sahiptir. En düşük orana sahip olan köy seçeneği ise 15,2'lik (53 kişi) bir dağılım göstermiştir. Diğer seçenekler olan şehir ve ilçe %19,8'lik (69 Kişi) aynı orana sahiptir. Bu veriler doğrultusunda katılımcıların yarısına yakının büyükşehirde yaşaması birçok konuda imkanlarının diğer katılımcılara göre yüksek olduğu anlamına gelmektedir.

Tablo 3.10. Katılımcıların İkamet Ettikleri Yer.

İkamet Edilen Yer	Frekans	Yüzde %
Devlet yurdu	164	47,1
Özel yurt	14	4,0
Ailesiyle	99	28,4
Öğrenci evinde	71	20,4
Toplam	348	100,0

Tablo 3.10. katılımcıların ikamet ettikleri yerin dağılımlarını göstermektedir. En çok oran %47,1 (164 kişi) ile devlet yurtdur. En düşük oran ise %4 (14 kişi) ile özel yurt olarak görülmektedir. Ailesiyle yaşayanların oranı %28,4 (99 kişi) iken öğrenci evinde kalanların oranı ise %20,4'tür (71 kişi). Devlet yurdunda kalanların yüksekliği katılımcıların aile maddi durumları ilişkilendirilebilir bir göstergedir.

Tablo 3.11. Katılımcıların Aile Gelir Durumu.

Aile Gelir Durumu	Frekans	Yüzde %
Gelir giderden az	121	34,8
Gelir gidere denk	191	54,9
Gelir giderden fazla	36	10,3
Toplam	348	100,0

Tablo 3.11.'de katılımcılardan aile gelir durumlarını nasıl değerlendirdikleri sorusuna verdikleri cevaplar görülmektedir. Katılımcıların en yüksek oranda verdikleri cevapta, aile gelirlerinde %54,9 (191 kişi) ile gelir gider dengesinin olduğu görüşündedirler. En düşük oranlı cevap ise %10,3 (36 kişi) ile gelirlerin giderden fazla olduğu fikri ortaya çıkmıştır. Geriye kalan katılımcılar ise %34,8 (121 kişi) oran ile ailevi gelirlerinin giderden az olduğu görüşüne hakimdirler. Aile gelir gider dengesi, katılımcıların ailelerinden sınırlı miktarda maddi destek alabildikleri şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 3.12. Katılımcıların Gelir Durumu.

Bireyin Gelir Durumu	Frekans	Yüzde %
500 TL veya daha az	123	35,3
501 TL - 1000 TL	180	51,7
1001 TL veya daha fazla	45	12,9
Toplam	348	100,0

Katılımcıların bireysel gelir durumları incelendiğinde %51,7'sinin (180 kişi) 501 TL – 1000 TL arası gelire sahip oldukları ve en yüksek oranın bu grupta yer aldığı görülmüştür. En düşük oran ise %12,9 (45 kişi) ile 1001 TL ve üstü gelire sahip olan katılımcılardadır. Geriye kalan katılımcılar ise %35,3'lük (123 kişi) bir oranla 500 TL veya daha az gelire sahip olduklarını beyan etmişlerdir. Katılımcıların yarısından

fazlasının 501 TL – 1000 TL gelire sahip olmaları bir önceki değişken olan aile gelir tablosuyla paralellik göstermektedir. Katılımcıların ailesinden gelen sınırlı destek ve/veya öğrenim kredisi / burs gibi destekler ile hayatını idame ettiğini göstermektedir.

Tablo 3.13. Katılımcıların Gelir Getiren Bir İşte Çalışma Durumu.

Bir İşte Çalışma	Frekans	Yüzde %
Evet	77	22,1
Hayır	271	77,9
Toplam	348	100,0

Tablo 3.13. incelendiğinde katılımcılara yöneltilen eğitiminiz süresince bir işte çalıştınız mı sorusuna %22,1’lik (77 kişi) kısım evet cevabını verirken, geriye kalan %77,9’luk (271 kişi) kısım ise hayır cevabını vermiştir. Büyük bir kısmın çalışmıyor olması katılımcıların gelir seviyelerini düşürmektedir. Ancak katılımcıların öğrenci olması ve eğitim hayatlarına devam etmeleri bu dağılımı kabul edilebilirliğini arttırmaktadır.

Tablo 3.14. Katılımcıların Mezun Oldukları Lise.

Mezun Olunan Lise	Frekans	Yüzde %
Turizm Meslek Lisesi	23	6,6
Fen Lisesi	2	0,6
Anadolu Lisesi	176	50,6
Mesleki ve Teknik Lise	59	17,0
İmam Hatip Lisesi	35	10,1
Genel Lise	49	14,1
Süper Lise	4	1,1
Toplam	348	100,0

Tablo 3.14 incelendiğinde katılımcıların en yüksek oranda mezun oldukları lise türü %50,6 (176 kişi) ile Anadolu lisesidir. En düşük orana sahip lise türü ise %0,6 (2 kişi) ile fen lisesidir. Diğer lise türlerine bakıldığında mesleki ve teknik lise %17 (59 kişi), Genel lise %14,1 (49 kişi), imam hatip lisesi %10,1 (35 kişi), turizm meslek lisesi %6,6 (23 kişi) ve süper lise %1,1 (4 kişi) şeklinde dağılım göstermiştir. Katılımcıların büyük bir kısmı Türkiye şartlarında kaliteli eğitim veren bir kurumda lise eğitimini tamamlamıştır.

Tablo 3.15. Katılımcının Okuduğu Bölümü Kendi İsteği ile Seçmesi.

Kendi İsteğiyle Bölüm Seçme	Frekans	Yüzde %
Evet	312	89,7
Hayır	36	10,3
Toplam	348	100,0

Katılımcıların, bölüm seçimlerinde kendi istekleriyle mi? Bölümü tercih ettiklerinin dağılımının bulunduğu Tablo 3.15.'e bakıldığında cevap verenlerin %89,7'sinin (312 kişi) evet cevabını verdiği, geriye kalan %10,3'ünün (36 kişi) hayır cevabını verdiği görülmektedir. Evet cevabını verenlerin daha baskın bir grup olduğu söylenebilir. Çok büyük bir grubun okuduğu bölümü kendi isteğiyle seçmiş olması, başarı oranlarının yüksek olması beklentisini beraberinde getirmektedir.

Tablo 3.16. Girişimcilik Dersi Gören Katılımcı Dağılımı.

Girişimcilik Dersi Alınması	Frekans	Yüzde %
Evet (Bir dönem)	69	19,8
Evet (İki dönem)	57	16,4
Hayır	222	63,8
Toplam	348	100,0

Tablo 3.16 öğrencilerin girişimcilik dersi görüp görmediklerinin belirlenmesine yönelik hazırlanmıştır. Frekans dağılımları incelendiğinde %63,8 (222 kişi) katılımcının hayır cevabı verdiği, %19,8 (69 kişi) katılımcının evet (Bir dönem) cevabı verdiği ve %16,4 (57 kişi) oranında katılımcının da evet (iki dönem) cevabını verdiği görülmektedir. Yüksek oranda verilen hayır cevabının nedeni yalnızca 4. Sınıfta girişimcilik eğitimi verilmesidir. Bu da girişimcilik dersinin müfredatlar da daha fazla yayılması gerektiğinin bir işaretidir.

3.7.2. Ölçeğe İlişkin Güvenilirlik Analizi

Araştırmada kullanılan ölçek daha önce birçok araştırmada kullanılmış olup güvenilirliği ve geçerliliği test edilmiştir. Bu sebepten ötürü faktör analiziyle test edilmemiştir. Ölçüm aracının güvenilirliğini test etmek için Cronbach tarafından

geliştirilen ve ölçeğin güvenilirliğini test etmek için yaygın olarak kullanılan Cronbach α katsayı yöntemi kullanılmıştır. Alfa katsayısının aralıkları şu şekilde olmalıdır:

- $0,00 < \alpha < 0,40$ ise ölçek güvenilir değildir.
- $0,41 < \alpha < 0,60$ ise ölçek güvenilirliği düşüktür.
- $0,61 < \alpha < 0,80$ ise ölçek güvenilirliği kabul edilebilir seviyededir.
- $0,81 < \alpha < 1,00$ ise ölçek güvenilirliği yüksektir (İslamoğlu & Alınacak, 2016).

Tablo 3.17. Girişimcilik Hissi Güvenilirlik Analizi.

Ölçek	Cronbach α	N
Girişimcilik Hissi	0,792	27

Tablo 3.17 incelendiğinde girişimcilik hissi ölçeğinin güvenilirlik kat sayısı 0,792 olarak bulunmuştur. Buna göre araştırmada kullanılan girişimcilik hissi ölçeğinin güvenilirliğinin kabul edilebilir güven aralığında bulunması araştırmamızın sonuçlarının sağlıklı olacağı anlamına gelmektedir.

3.7.3. Katılımcıların Demografik Özelliklerine Göre Girişimcilik Hisleri Arasındaki Farklılıkların Belirlenmesi

Araştırmada kullanılan girişimcilik hissi ölçeğinin ifadelerine göre aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları belirlenmiştir. Daha sonra araştırmada elde edilen veri seti normallik analizlerine tabi tutulmuş ve veri setinin istatistiksel olarak normal dağılım gösterdiği tespit edilmiştir. Buna göre araştırmada kullanılan analizler parametrik yöntemler arasından seçilmiştir. Araştırmada geliştirilen hipotezlerin test edilmesi “bağımsız örneklem t testi” ve “tek faktörlü varyans analizi (ANOVA)” kullanılmıştır. Katılımcıların demografik özelliklerine göre girişimcilik hislerinin istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek amacıyla “yaş, mezun olunan lise ve daha önce girişimcilik dersi alıp almadığı” durumlarına göre ANOVA analizi, “cinsiyet, çalışma durumları ve öğrenim görülen bölümün katılımcıların kendi istekleri ile seçip seçmedikleri” durumlarına göre bağımsız örneklem t testi uygulanmıştır.

Tablo 3.18. Girişimcilik Hisssi Ölçeğinin Ortalama ve Standart Sapma Değerlerine Göre Dağılımı

İfade	Aritmetik ortalama	Standart Sapma
1. Çevremdeki olayları etkilemem yüksek oranda mümkündür	3,53	0,829
2. İşler iyi gidince bunun sebebini genellikle iyi şansa bağlamam	3,44	1,087
3. Eğer bir şey yapmaya karar verirsem, bunu yapmamı kimse engelleyemez	3,86	1,027
4. Yeni şeyleri denemek ürkütücü olsa da denemekten vazgeçmem	3,96	0,833
5. Kariyerimle ilgili karar verirken yakınlarımla dediğini önemsemem	2,80	1,080
6. Canım bir şeyi isterse, bana ikram edilmesini beklemem, gider alırım	2,89	1,223
7. Herkes bir iş için yapılamaz dese de ben yapmanın yollarını ararım	3,86	0,880
8. Ekonomik olarak kimseye bağımlı olmak istemem	4,60	0,715
9. Bir akşam yemeğine çıkarken, nereye gidileceğini arkadaşlarıma bırakırım	2,68	0,829
10. Kimse beğenmese de ben doğru bildiğimi savunurum	3,76	0,984
11. Farklı olmaktan ve düşünmekten çekinmem	4,35	0,711
12. Yaptığım işlerde başkalarının onayını almak istemem	3,03	1,007
13. Korkunca korkunun üstüne giderim	3,50	1,034
14. Yeni yemekler, yeni yerler ve yeni tecrübelerin peşinde koşarım	4,25	0,802
15. Soruyu sormadan önce cevabı bilmeye ihtiyaç duymam	2,87	1,042
16. Son altı ayda bazı riskler aldım	3,64	1,076
17. Hiç tanımadığım birine gidip sohbet edebilirim	3,61	1,067
18. Kasıtlı olarak hiç bilmediğim bir yola sapabilirim	3,10	1,119
19. Bir şeyi daha önce başkaları denememişse ben de denemem	2,24	0,876
20. Bir projeyi başlatıp her türlü engele rağmen sonuna kadar giderim	3,86	0,777
21. İş basında olmayı ve sorumluluk almayı severim	4,12	0,782
22. Kendimi sağlıklı ve iyi hissediyorum	4,09	0,908
23. İnsanlarla görüşmeyi ve onlarla sosyalleşmeyi severim	4,17	0,838
24. İnsanlarla iyi iletişim kurarım ve onları ikna ederim	3,98	0,860
25. İnsanlar benim fikirlerimi anlamakta zorlanmazlar	3,82	0,804
26. Kurmayı amaçladığım iş konusunda çok geniş tecrübelerim var	2,94	0,984
27. Vergi kayıtları, faturalar, defterler gibi evrakları hazırlamayı iyi biliyorum	2,64	1,028

*1-Kesinlikle Katılmıyorum, 2-Katılmıyorum, 3-Kararsızım, 4-Katılıyorum, 5-Kesinlikle Katılıyorum

Girişimcilik hissi ölçeğine yönelik ifadelerin aritmetik ortalaması 3,54 olarak tespit edilmiştir. Tablo 3.18 incelendiğinde “Ekonomik olarak kimseye bağımlı olmak istemem.” ifadesi 4,60 oranı ile ilk sırada, “Farklı olmaktan ve düşünmekten çekinmem.” 4,35 oranları ile ikinci sırada, “Yeni yemekler, yeni yerler ve yeni tecrübelerin peşinde koşarım.” ifadesi ise 4,25 katılım oranı ile üçüncü en yüksek katılımı almıştır.

Tablo 3.19. Katılımcıların Girişimcilik Hislerinin Cinsiyet Göre Bağımsız Örneklem T Testi Analizi Sonuçları.

Girişimcilik Hissi	Cinsiyet	n	$\bar{X}$	S.s	t	p
İçsel Kontrol Hissi	Kadın	199	3,4178	0,48348	-2,493	0,013
	Erkek	149	3,5599	0,55615		
Bağımsızlık Arzusu	Kadın	199	3,6352	0,44650	-2,298	0,022
	Erkek	149	3,7477	0,45879		
Risk Alma Eğilimi	Kadın	199	3,2161	0,51264	-4,334	0,000
	Erkek	149	3,4506	0,48152		
Girişimcilik Potansiyeli	Kadın	199	3,6470	0,51759	-2,263	0,024
	Erkek	149	3,7760	0,53770		

Katılımcıların girişimcilik hissi düzeylerinin cinsiyetlerine göre anlamlı olarak farklılaşma gösterip göstermediğini tespit etmek amacıyla veri setine bağımsız örneklem t testi uygulanmıştır. Bağımsız örneklem t testi sonucunda girişimcilik hissi boyutlarında varyans homojenliğini test etmek amacıyla “Levene’s Test for Equality of Variances” uygulanmış ve tüm boyutlarda varyans homojenliği sağlanmıştır. Böylelikle bağımsız örneklem t testi analizinin yapılabilmesi için önemli bir ön koşul sağlanmıştır (Seçer, 2017). Girişimcilik hissi boyutlarına yönelik uygulanan bağımsız örneklem t test sonucunda içsel kontrol hissi ($t_{348}=-2,493$, $p<0.05$), bağımsızlık arzusu ($t_{348}=-2,298$, $p<0.05$), risk alma eğilimi ($t_{348}=-4,334$, $p<0.05$) ve girişimcilik potansiyeli ($t_{348}=-2,263$, $p<0.05$) boyutlarının cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı olarak farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Bu doğrultuda cinsiyet değişkeninin aritmetik ortalamaları incelenmiştir. İçsel kontrol hissi boyutunda cinsiyet değişkeninin aritmetik ortalamaları incelendiğinde erkek katılımcıların ($\bar{X}=3,5599$) kadın katılımcılara ($\bar{X}=3,4178$) göre içsel kontrol hissi düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Bağımsızlık arzusu

boyutunda cinsiyet değişkeninin aritmetik ortalamaları incelendiğinde erkek katılımcıların ($\bar{X}=3,7477$) kadın katılımcılara ($\bar{X}=3,6352$) göre daha yüksek oranda bağımsızlık arzusu hissettikleri tespit edilmiştir. Risk alma eğilimi boyutunda cinsiyet değişkeninin aritmetik ortalamaları incelendiğinde erkek katılımcıların ($\bar{X}=3,4506$) kadın katılımcılara ($\bar{X}=3,2161$) göre daha yüksek oranda risk alma eğiliminde oldukları görülmektedir. Girişimcilik potansiyeli boyutunda cinsiyet değişkeninin aritmetik ortalamaları incelendiğinde erkek katılımcıların ($\bar{X}=3,7760$) kadın katılımcılara ($\bar{X}=3,6470$) göre daha yüksek oranda girişimcilik potansiyeline sahip oldukları saptanmıştır.

Tablo 3.20. Katılımcıların Girişimcilik Hislerinin Anne Çalışma Durumlarına Göre Bağımsız Örneklem T Testi Analizi Sonuçları.

Girişimcilik Hissi	Anne Çalışma Durumu	n	$\bar{X}$	S.s	t	p
İçsel Kontrol Hissi	Evet	52	3,5852	0,46162	1,606	0,109
	Hayır	296	3,4599	0,52793		
Bağımsızlık Arzusu	Evet	52	3,7231	0,40420	0,683	0,495
	Hayır	296	3,6764	0,46313		
Risk Alma Eğilimi	Evet	52	3,4066	0,46776	1,377	0,169
	Hayır	296	3,3007	0,51874		
Girişimcilik Potansiyeli	Evet	52	3,5865	0,55712	-1,713	0,088
	Hayır	296	3,7226	0,52272		

Katılımcıların girişimcilik hissi düzeylerinin anne çalışma durumu değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşma gösterip göstermediğini tespit etmek amacıyla veri setine bağımsız örneklem t testi uygulanmıştır. Girişimcilik hissi boyutlarına yönelik uygulanan bağımsız örneklem t test sonucunda içsel kontrol hissi ($t_{348}=1,606$, $p>0.05$), bağımsızlık arzusu ($t_{348}=,683$, $p>0.05$), risk alma eğilimi ($t_{348}=1,377$, $p>0.05$) ve girişimcilik potansiyeli ($t_{348}=-1,713$, $p>0.05$) boyutlarının anne çalışma durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı olarak farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Katılımcıların, annelerinin çalışma durumu; içsel kontrol hissi, bağımsızlık arzusu, risk alma eğilimi ve girişimcilik potansiyeli boyutlarını etkileyen bir faktör olmadığı bulunmuştur.

Tablo 3.21. Katılımcıların Girişimcilik Hislerinin Baba Çalışma Durumlarına Göre Bağımsız Örneklem T Testi Analizi Sonuçları.

Girişimcilik Hissi	Baba Çalışma Durumu	n	$\bar{X}$	S.s	t	p
İçsel Kontrol Hissi	Evet	231	3,4682	0,53637	-0,529	0,597
	Hayır	117	3,4994	0,48721		
Bağımsızlık Arzusu	Evet	231	3,6684	0,45569	-0,861	0,390
	Hayır	117	3,7128	0,45287		
Risk Alma Eğilimi	Evet	231	3,3302	0,52392	0,703	0,483
	Hayır	117	3,2894	0,48932		
Girişimcilik Potansiyeli	Evet	231	3,7289	0,53849	1,322	0,187
	Hayır	117	3,6496	0,50914		

Katılımcıların girişimcilik hissi düzeylerinin baba çalışma durumu değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşma gösterip göstermediğini tespit etmek amacıyla veri setine bağımsız örneklem t testi uygulanmıştır. Bağımsız örneklem t testi sonucunda girişimcilik hissi boyutlarında varyans homojenliğini test etmek amacıyla “Levene’s Test for Equality of Variances” uygulanmış ve tüm boyutlarda varyans homojenliği sağlanmıştır. Girişimcilik hissi boyutlarına yönelik uygulanan bağımsız örneklem t test sonucunda, içsel kontrol hissi ($t_{348}=-0,529$, $p>0.05$), bağımsızlık arzusu ($t_{348}=-0,861$, $p>0.05$), risk alma eğilimi ($t_{348}=0,703$, $p>0.05$) ve girişimcilik potansiyeli ($t_{348}=1,322$, $p>0.05$) boyutlarının baba çalışma durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı olarak farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Katılımcıların, babalarının çalışma durumu; içsel kontrol hissi, bağımsızlık arzusu, risk alma eğilimi ve girişimcilik potansiyeli boyutlarını etkileyen bir faktör olmadığı bulunmuştur.

Tablo 3.22. Katılımcıların Girişimcilik Hislerinin Çalışma Durumlarına Göre Bağımsız Örneklem T Testi Analizi Sonuçları.

Girişimcilik Hissi	Çalışma Durumu	n	$\bar{X}$	S.s	t	p
İçsel Kontrol Hissi	Evet	77	3,5570	0,53825	1,888	0,060
	Hayır	271	3,4507	0,51210		
Bağımsızlık Arzusu	Evet	77	3,7792	0,42991	2,108	0,036
	Hayır	271	3,6561	0,45845		
Risk Alma Eğilimi	Evet	77	3,4397	0,42968	2,701	0,008
	Hayır	271	3,2815	0,52882		
Girişimcilik Potansiyeli	Evet	77	3,9259	0,45809	4,327	0,000
	Hayır	271	3,6384	0,53193		

Katılımcıların girişimcilik hissi düzeylerinin bir işte çalışma durumlarına göre anlamlı olarak farklılaşma gösterip göstermediğini tespit etmek amacıyla veri setine bağımsız örneklem t testi uygulanmıştır. Girişimcilik hissi boyutlarına yönelik uygulanan bağımsız örneklem t test sonucunda içsel kontrol hissi ($t_{348}=1,888$, $p>0.05$) boyutunun bir işte çalışma durumuna göre anlamlı olmadığı bulunmuştur. Buna göre bir işte çalışma durumunun öğrencilerin içsel kontrol hissi üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı söylenebilir. Bağımsızlık arzusu ($t_{348}=2,108$, $p<0.05$), risk alma eğilimi ($t_{348}=2,701$, $p<0.05$) ve girişimcilik potansiyeli ($t_{348}=4,327$, $p<0.05$) boyutlarının bir işte çalışma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı olarak farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Bu doğrultuda bir işte çalışma durumu değişkeninin aritmetik ortalamaları incelenmiştir. Bağımsızlık arzusu boyutunda bir işte çalışma durumu değişkeninin aritmetik ortalamaları incelendiğinde evet cevabını veren katılımcıların ($\bar{X}=3,7792$) hayır cevabını veren katılımcılara ($\bar{X}=3,6561$) göre daha yüksek oranda bağımsızlık arzusu hissettikleri tespit edilmiştir. Risk alma eğilimi boyutunda bir işte çalışma durumu değişkeninin aritmetik ortalamaları incelendiğinde evet cevabını veren katılımcıların ($\bar{X}=3,4397$) hayır cevabını veren katılımcılara ($\bar{X}=3,2815$) göre daha yüksek oranda risk alma eğiliminde oldukları görülmektedir. Girişimcilik potansiyeli boyutunda bir işte çalışma durumu değişkeninin aritmetik ortalamaları incelendiğinde evet cevabını veren katılımcıların ($\bar{X}=3,9259$) hayır cevabını veren katılımcılara ($\bar{X}=3,6384$) göre daha yüksek oranda girişimcilik potansiyeline sahip oldukları saptanmıştır.

Tablo 3.23. Katılımcıların Girişimcilik Hislerinin Okudukları Bölümü Kendi İsteği İle Seçme Durumlarına Göre Bağımsız Örneklem T Testi Analizi Sonuçları.

Girişimcilik Hissi	Kendi İsteğiyle Bölüm Seçme	n	$\bar{X}$	S.s	t	p
İçsel Kontrol Hissi	Evet	312	3,4744	0,52071	-0,453	0,651
	Hayır	36	3,5159	0,51812		
Bağımsızlık Arzusu	Evet	312	3,6853	0,45169	0,232	0,871
	Hayır	36	3,6667	0,48521		
Risk Alma Eğilimi	Evet	312	3,3196	0,50928	0,331	0,741
	Hayır	36	3,2897	0,54370		
Girişimcilik Potansiyeli	Evet	312	3,7015	0,50141	-0,054	0,957
	Hayır	36	3,7083	0,73800		

Katılımcıların girişimcilik hissi düzeylerinin kendi isteği ile bölüm seçme değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşma gösterip göstermediğini tespit etmek amacıyla veri setine bağımsız örneklem t testi uygulanmıştır. Bağımsız örneklem t testi sonucunda girişimcilik hissi ölçeğini tüm boyutlarda varyans homojenliği sağlanmıştır. Girişimcilik hissi boyutlarına yönelik uygulanan bağımsız örneklem t test sonucunda içsel kontrol hissi ($t_{348}=-0,453$, $p>0.05$), bağımsızlık arzusu ($t_{348}=0,232$, $p>0.05$), risk alma eğilimi ($t_{348}=0,331$, $p>0.05$) ve girişimcilik potansiyeli ($t_{348}=-0,054$, $p>0.05$) boyutlarının kendi isteği ile bölüm seçme değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı olarak farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Katılımcıların, kendi isteği ile bölüm seçmesi, içsel kontrol hissi, bağımsızlık arzusu, risk alma eğilimi ve girişimcilik potansiyeli boyutlarını etkileyen bir faktör olmadığı bulunmuştur.

Katılımcıların girişimcilik hissi düzeylerinin yaşlarına göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığı ANOVA analizi sonuçları Tablo 3.24 'de görülmektedir.

Tablo 3.24. Katılımcıların Girişimcilik Hislerinin Yaş Aralığına Göre ANOVA Analizi Sonuçları

Girişimcilik Hissi	Yaş	n	$\bar{X}$	S.s.	F	p	Anlamlı Fark
İçsel Kontrol	17-20 Arası	124	3,4793	0,04546	1,844	0,120	-
	21-24 Arası	192	3,4427	0,03663			
	25-28 Arası	22	3,7403	0,14701			
	29-32 Arası	7	3,6531	0,14904			
	33 ve üzeri	3	3,4286	0,16496			
Bağımsızlık Arzusu	17-20 Arası	124	3,6903	0,03929	1,369	0,244	-
	21-24 Arası	192	3,6615	0,03427			
	25-28 Arası	22	3,8818	0,08182			
	29-32 Arası	7	3,6286	0,13401			
	33 ve üzeri	3	3,4667	0,13333			
Risk Alma Eğilimi	17-20 Arası	124	3,3018	0,04784	3,643	0,006	21-24 Arası*25-28 Arası
	21-24 Arası	192	3,2753	0,03530			
	25-28 Arası	22	3,5974	0,10493			
	29-32 Arası	7	3,7959	0,19181			
	33 ve üzeri	3	3,3810	0,12599			
Girişimcilik Potansiyeli	17-20 Arası	124	3,5867	0,04804	2,289	0,025	Gruplar belirlenmemiştir.
	21-24 Arası	192	3,7493	0,03641			
	25-28 Arası	22	3,8466	0,14172			
	29-32 Arası	7	3,9821	0,15771			
	33 ve üzeri	3	3,7500	0,07217			

Katılımcıların girişimcilik hissi düzeylerinin yaş aralıklarına göre anlamlı olarak farklılaşma gösterip göstermediğini tespit etmek amacıyla veri setine ANOVA analizi uygulanmıştır. ANOVA analizi sonucunda girişimcilik hissi boyutlarında varyans homojenliğini test etmek amacıyla “Levene’s Test for Equality of Variances” uygulanmış ve tüm boyutlarda varyans homojenliği sağlanmıştır. Araştırmada tespit edilen farkların hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla veri setine “Post Hoc” testleri uygulanmıştır. Varyansın homojen dağılım gösterdiği boyutlar için “Post Hoc Tukey” testi, varyansın homojen dağılım göstermediği boyutlar için “Post Hoc Tamhane’s T2” ve “Post Hoc Dunnett’s T3” testleri uygulanmıştır (Seçer, 2017). Girişimcilik hissi boyutlarına yönelik uygulanan ANOVA testi sonucunda içsel kontrol hissi ($F_{348}=1,844$, $p>0.05$) ve bağımsızlık arzusu ($F_{348}=1,369$, $p>0.05$) boyutlarının yaşa göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Risk alma eğilimi ($F_{348}=3,643$,

$p < 0,05$) boyutu dikkate alındığında yaşa göre istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir. Tespit edilen bu farkın hangi yaş aralıkları arasında olduğunu saptamak amacıyla “Post Hoc Tukey” testi uygulanmıştır. “Post Hoc Tukey” testi sonucunda 21-24 Arası*25-28 Arası yaş aralıkları arasında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. Değişkenlerin aritmetik ortalamaları incelendiğinde 25-28 Arası yaş grubunda olan katılımcıların ($\bar{X}=3,5974$) 21-24 Arası yaş grubunda olan katılımcılara ($\bar{X}=3,2753$) göre daha yüksek risk alma eğiliminde oldukları tespit edilmiştir. Girişimcilik potansiyeli ($F_{348}=2,289$, $p < 0.05$) boyutunda p değeri incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmesine rağmen, yapılan çeşitli Post Hoc testleri sonucunda hangi gruplar arasında farkın olduğu belirlenememiştir. Bu doğrultuda katılımcıların girişimcilik potansiyellerinin yaş aralıklarına göre farklılaşmadığı kanaatine varılmıştır.

Tablo 3.25. Katılımcıların Girişimcilik Hislerinin Okudukları Sınıfa Göre ANOVA Analizi Sonuçları

Girişimcilik Hissi	Sınıf	n	$\bar{X}$	S.s.	F	p	Anlamlı Fark
İçsel Kontrol	1. Sınıf	107	3,4700	0,53596	0,155	0,926	-
	2. Sınıf	75	3,5124	0,471522			
	3. Sınıf	81	3,4797	0,49555			
	4. Sınıf	85	3,4588	0,56806			
Bağımsızlık Arzusu	1. Sınıf	107	3,7084	0,44576	0,833	0,477	-
	2. Sınıf	75	3,6427	0,45713			
	3. Sınıf	81	3,7309	0,45073			
	4. Sınıf	85	3,6424	0,46812			
Risk Alma Eğilimi	1. Sınıf	107	3,2991	0,52233	0,130	0,942	-
	2. Sınıf	75	3,3448	0,54479			
	3. Sınıf	81	3,3069	0,49235			
	4. Sınıf	85	3,3227	0,49593			
Girişimcilik Potansiyeli	1. Sınıf	107	3,5853	0,56338	3,857	0,010	1. Sınıf Arası*4. Sınıf Arası
	2. Sınıf	75	3,6583	0,50851			
	3. Sınıf	81	3,7793	0,48302			
	4. Sınıf	85	3,8147	0,51920			

Katılımcıların girişimcilik hissi düzeylerinin okudukları sınıfa göre anlamlı olarak farklılaşma gösterip göstermediğini tespit etmek amacıyla veri setine ANOVA analizi uygulanmıştır. ANOVA analizi sonucunda tüm boyutlarda varyans homojenliği sağlanmıştır. Girişimcilik hissi boyutlarına yönelik uygulanan ANOVA testi sonucunda

içsel kontrol hissi ($F_{348}=0,155$, $p>0.05$), bağımsızlık arzusu ($F_{348}=0,833$, $p>0.05$) ve risk alma eğilimi ($F_{348}=0,130$, $p>0.05$) boyutlarının katılımcıların okudukları sınıfa göre istatistiksel olarak anlamlı olarak farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Girişimcilik potansiyeli ($F_{348}=3,857$, $p<0.05$) boyutu dikkate alındığında eğitim gördükleri sınıflara göre istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir. Tespit edilen bu farkın hangi sınıflar arasında olduğunu saptamak amacıyla “Post Hoc Tukey” testi uygulanmıştır. “Post Hoc Tukey” testi sonucunda 1. Sınıf ve 4. Sınıf arasında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. Değişkenlerin aritmetik ortalamaları incelendiğinde 4. sınıf grubunda olan katılımcıların ($\bar{X}=3,8147$) 1. Sınıf grubunda olan katılımcılara ($\bar{X}=3,5853$) göre daha yüksek girişimcilik potansiyeline sahip oldukları tespit edilmiştir.

Tablo 3.26. Katılımcıların Girişimcilik Hislerinin Anne Eğitim Durumuna Göre ANOVA Analizi Sonuçları

Girişimcilik Hissi	Anne Eğitim Durumu	n	$\bar{X}$	S.s.	F	p	Anlamlı Fark
İçsel Kontrol	Okuma yazma bilmiyor / okul bitirmemiş okur yazar	62	3,6267	0,52400	3,072	0,028	Gruplar belirlenmemiştir
	İlk veya ortaokul mezunu	225	3,4362	0,52484			
	Lise mezunu	50	3,5343	0,43466			
	Üniversite mezunu	11	3,2597	0,60210			
Bağımsızlık Arzusu	Okuma yazma bilmiyor / okul bitirmemiş okur yazar	62	3,7903	0,42299	2,280	0,079	-
	İlk veya ortaokul mezunu	225	3,6471	0,46262			
	Lise mezunu	50	3,7440	0,45363			
	Üniversite mezunu	11	3,5455	0,36977			
Risk Alma Eğilimi	Okuma yazma bilmiyor / okul bitirmemiş okur yazar	62	3,3018	0,45035	,703	0,551	-
	İlk veya ortaokul mezunu	225	3,2971	0,53678			
	Lise mezunu	50	3,4057	0,48583			
	Üniversite mezunu	11	3,3896	0,44763			
Girişimcilik Potansiyeli	Okuma yazma bilmiyor / okul bitirmemiş okur yazar	62	3,7681	0,51705	1,641	0,180	-
	İlk veya ortaokul mezunu	225	3,6828	0,52689			
	Lise mezunu	50	3,7675	0,54982			
	Üniversite mezunu	11	3,4318	0,50733			

Katılımcıların girişimcilik hissi düzeylerinin anne eğitim durumlarına göre anlamlı olarak farklılaşma gösterip göstermediğini tespit etmek amacıyla veri setine ANOVA analizi uygulanmıştır. Girişimcilik hissi boyutlarına yönelik uygulanan ANOVA testi sonucunda bağımsızlık arzusu ($F_{348}=2,280$, $p>0.05$), risk alma eğilimi ($F_{348}=0,703$, $p>0.05$) ve girişimcilik potansiyeli ($F_{348}=1,641$, $p>0.05$) boyutlarının anne eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı olarak farklılık göstermediği tespit edilememiştir. İçsel kontrol hissi ($F_{348}=3,072$, $p<0.05$) boyutunda p değeri incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmesine rağmen, yapılan çeşitli Post Hoc testleri sonucunda hangi gruplar arasında farkın olduğu belirlenememiştir. Bu doğrultuda katılımcıların içsel kontrol hissini anne eğitim durumuna göre farklılaşmadığı kanaatine varılmıştır.

Tablo 2.27. Katılımcıların Girişimcilik Hislerinin Baba Eğitim Durumuna Göre ANOVA Analizi Sonuçları

Girişimcilik Hissi	Baba Eğitim Durumu	n	$\bar{X}$	S.s.	F	p	Anlamlı Fark
İçsel Kontrol	Okuma yazma bilmiyor / okul bitirmemiş okur yazar	15	3,5714	0,66130	0,368	0,776	-
	İlk veya ortaokul mezunu	212	3,4906	0,49838			
	Lise mezunu	78	3,4542	0,58867			
	Üniversite mezunu	43	3,4319	0,44360			
Bağımsızlık Arzusu	Okuma yazma bilmiyor / okul bitirmemiş okur yazar	15	3,7733	0,44636	1,227	0,300	-
	İlk veya ortaokul mezunu	212	3,6840	0,46562			
	Lise mezunu	78	3,6179	0,44917			
	Üniversite mezunu	43	3,7674	0,40457			
Risk Alma Eğilimi	Okuma yazma bilmiyor / okul bitirmemiş okur yazar	15	3,0952	0,51696	4,722	0,003	Üniversite mezunu *Okuma yazma bilmiyor / okul bitirmemiş okur yazar-İlk veya ortaokul mezunu- Lise mezunu
	İlk veya ortaokul mezunu	212	3,3187	0,51232			
	Lise mezunu	78	3,2271	0,53573			
	Üniversite mezunu	43	3,5449	0,38466			
Girişimcilik Potansiyeli	Okuma yazma bilmiyor / okul bitirmemiş okur yazar	15	3,8083	0,55875	0,419	0,739	-
	İlk veya ortaokul mezunu	212	3,7129	0,51332			
	Lise mezunu	78	3,6571	0,60719			
	Üniversite mezunu	43	3,6948	0,45094			

Katılımcıların girişimcilik hissi düzeylerinin baba eğitim durumlarına göre anlamlı olarak farklılaşma gösterip göstermediğini tespit etmek amacıyla veri setine ANOVA analizi uygulanmıştır. ANOVA analizi sonucunda girişimcilik hissi boyutlarında varyans homojenliğini test etmek amacıyla “Levene’s Test for Equality of Variances” uygulanmış ve tüm boyutlarda varyans homojenliği sağlanmıştır. Araştırmada tespit edilen farkların hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla veri setine “Post Hoc” testleri uygulanmıştır. Girişimcilik hissi boyutlarına yönelik uygulanan ANOVA testi sonucunda içsel kontrol ($F_{348}=0,368$, $p>0.05$), bağımsızlık arzusu ($F_{348}=1,227$, $p>0.05$) ve girişimcilik potansiyeli ($F_{348}=0,419$, $p>0.05$) boyutlarının baba eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı olarak farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Risk alma eğilimi ($F_{348}=4,722$, $p<0.05$) boyutu dikkate alındığında baba eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir. Tespit edilen bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu saptamak amacıyla “Post Hoc Tukey” testi uygulanmıştır. “Post Hoc Tukey” testi sonucunda Üniversite mezunu ile okuma yazma bilmiyor / okul bitirmemiş okur yazar, İlk veya ortaokul mezunu ve Lise mezunu arasında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. Değişkenlerin aritmetik ortalamaları incelendiğinde üniversite mezunu cevabını veren katılımcıların ($\bar{X}=3,5449$) ilk veya ortaokul mezunu ($\bar{X}=3,3187$), lise mezunu ($\bar{X}=3,2271$) ve okuma yazma bilmiyor / okul bitirmemiş okur yazar ($\bar{X}=3,0952$) grubunda olan katılımcılara göre daha yüksek risk alma eğilimine sahip oldukları tespit edilmiştir.

Tablo 3.28. Katılımcıların Girişimcilik Hislerinin Üniversite Öncesi Yaşadıkları Yere Göre ANOVA Analizi Sonuçları.

Girişimcilik Hissi	Üniversite Öncesi Yaşanılan Yer	n	$\bar{X}$	S.s.	F	p	Anlamlı Fark
İçsel Kontrol	Büyükşehir	157	3,5050	0,49475	0,458	0,712	-
	Şehir	69	3,4244	0,59458			
	İlçe	69	3,4948	0,54430			
	Köy	53	3,4501	0,46070			
Bağımsızlık Arzusu	Büyükşehir	157	3,6790	0,45896	3,505	0,016	Şehir* İlçe
	Şehir	69	3,5478	0,50135			
	İlçe	69	3,7797	0,38828			
	Köy	53	3,7472	0,42454			
Risk Alma Eğilimi	Büyükşehir	157	3,3849	0,51040	1,923	0,126	-
	Şehir	69	3,2215	0,52861			
	İlçe	69	3,2795	0,51124			
	Köy	53	3,2857	0,48283			
Girişimcilik Potansiyeli	Büyükşehir	157	3,7062	0,53725	0,086	0,968	-
	Şehir	69	3,7120	0,54033			
	İlçe	69	3,6739	0,53474			
	Köy	53	3,7146	0,49721			

Katılımcıların girişimcilik hissi düzeylerinin üniversiteye gelmeden önce yaşadıkları yere göre anlamlı olarak farklılaşma gösterip göstermediğini tespit etmek amacıyla veri setine ANOVA analizi uygulanmıştır. ANOVA analizi sonucunda girişimcilik hissi boyutlarında varyans homojenliğini test etmek amacıyla “Levene’s Test for Equality of Variances” uygulanmış ve tüm boyutlarda varyans homojenliği sağlanmıştır. Girişimcilik hissi boyutlarına yönelik uygulanan ANOVA testi sonucunda içsel kontrol ($F_{348}=0,458$, $p>0.05$), risk alma eğilimi ($F_{348}=1,923$, $p>0.05$) ve girişimcilik potansiyeli ($F_{348}=0,086$, $p>0.05$) boyutlarının üniversiteye gelmeden önce yaşadıkları yere göre istatistiksel olarak anlamlı olarak farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Bağımsızlık arzusu ($F_{348}=3,505$, $p<0.05$) boyutu dikkate alındığında üniversiteye

gelmeden önce yaşadıkları yere göre istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir. Tespit edilen bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu saptamak amacıyla “Post Hoc Tukey” testi uygulanmıştır. “Post Hoc Tukey” testi sonucunda şehirde yaşayanlar ile ilçede yaşayanlar arasında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. Değişkenlerin aritmetik ortalamaları incelendiğinde ilçede yaşayan grubunda olan katılımcıların ($\bar{X}=3,7797$) şehirde yaşamakta olan katılımcılara ($\bar{X}=3,5478$) göre daha yüksek bağımsızlık arzusuna sahip oldukları tespit edilmiştir.

Tablo 3.29. Katılımcıların Girişimcilik Hislerinin Öğrenim Süresince Yaşadıkları Yere Göre ANOVA Analizi Sonuçları.

Girişimcilik Hissi	Öğrenim Süresince Yaşanılan Yer	n	$\bar{X}$	S.s.	F	p	Anlamlı Fark
İçsel Kontrol	Devlet yurdu	164	3,4286	0,46675	4,178	0,006	Öğrenci evinde* Devlet yurdu - Ailesiyle
	Özel yurt	14	3,3878	0,56710			
	Ailesiyle	99	3,4372	0,53445			
	Öğrenci evinde	71	3,6700	0,57071			
Bağımsızlık Arzusu	Devlet yurdu	164	3,6683	0,43831	4,595	0,004	Öğrenci evinde* Devlet yurdu - Ailesiyle
	Özel yurt	14	3,7000	0,41324			
	Ailesiyle	99	3,5899	0,49021			
	Öğrenci evinde	71	3,8451	0,41154			
Risk Alma Eğilimi	Devlet yurdu	164	3,2944	0,49022	4,691	0,003	Öğrenci evinde* Devlet yurdu - Ailesiyle
	Özel yurt	14	3,2857	0,51355			
	Ailesiyle	99	3,2208	0,54275			
	Öğrenci evinde	71	3,5070	0,47796			
Girişimcilik Potansiyeli	Devlet yurdu	164	3,6159	0,50601	5,491	0,001	Devlet yurdu* Öğrenci evinde
	Özel yurt	14	3,5625	0,66642			
	Ailesiyle	99	3,7197	0,54897			
	Öğrenci evinde	71	3,9049	0,47456			

Katılımcıların girişimcilik hissi düzeylerinin eğitimleri süresince yaşadıkları yere göre anlamlı olarak farklılaşma gösterip göstermediğini tespit etmek amacıyla veri setine ANOVA analizi uygulanmıştır. Girişimcilik hissi boyutlarına yönelik uygulanan

ANOVA testi sonucunda içsel kontrol hissi ($F_{348}=4,178$, $p<0.05$), bağımsızlık arzusu ($F_{348}=4,595$, $p<0.05$), risk alma eğilimi ($F_{348}=4,691$, $p<0.05$), ve girişimcilik potansiyeli ($F_{348}=5,491$, $p<0.05$) boyutları dikkate alındığında katılımcıların eğitimleri süresince yaşadıkları yere göre istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir. Tespit edilen bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu saptamak amacıyla “Post Hoc Tukey” testi uygulanmıştır. “Post Hoc Tukey” testi sonucunda, iç kontrol hissi boyutu için öğrenci evinde yaşayanların, devlet yurdunda yaşayanlar ve ailesiyle yaşayanlar arasında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. Değişkenlerin aritmetik ortalamaları incelendiğinde öğrenci evinde yaşayan grupta olan katılımcıların ($\bar{X}=3,6700$), ailesiyle yaşayan ($\bar{X}=3,4372$) ve devlet yurdunda yaşayan grupta olan katılımcılara ($\bar{X}=3,4286$) göre daha yüksek içsel kontrol hissine sahip oldukları tespit edilmiştir. Bağımsızlık arzusu boyutu için öğrenci evinde yaşayanların, devlet yurdunda yaşayanlar ve ailesiyle yaşayanlar arasında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. Değişkenlerin aritmetik ortalamaları incelendiğinde öğrenci evinde yaşayan grupta olan katılımcıların ($\bar{X}=3,8451$), devlet yurdunda yaşayan ($\bar{X}=3,6683$) ve ailesiyle yaşayan grupta olan katılımcılara ($\bar{X}=3,5899$) göre daha yüksek bağımsızlık arzusuna sahip oldukları tespit edilmiştir. Risk alma eğilimi boyutu için öğrenci evinde yaşayanların, devlet yurdunda yaşayanlar ve ailesiyle yaşayanlar arasında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. Değişkenlerin aritmetik ortalamaları incelendiğinde öğrenci evinde yaşayan grupta olan katılımcıların ($\bar{X}=3,5070$), devlet yurdunda yaşayan ($\bar{X}=3,2944$) ve ailesiyle yaşayan grupta olan katılımcılara ($\bar{X}=3,2208$) göre daha yüksek risk alma eğilimine sahip oldukları tespit edilmiştir. Son olarak girişimcilik hissi boyutu için öğrenci evinde yaşayanlar ile devlet yurdunda yaşayanlar arasında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. Değişkenlerin aritmetik ortalamaları incelendiğinde öğrenci evinde yaşayan grupta olan katılımcıların ($\bar{X}=3,9049$) devlet yurdunda yaşayan grupta olan katılımcılara ($\bar{X}=3,6159$) göre daha yüksek girişimcilik potansiyeline sahip oldukları tespit edilmiştir.

Tablo 3.30. Katılımcıların Girişimcilik Hislerinin Aile Ekonomik Durumuna Göre ANOVA Analizi Sonuçları.

Girişimcilik Hissi	Aile Ekonomik Durumu	n	$\bar{X}$	S.s.	F	p	Anlamlı Fark
İçsel Kontrol	Gelir giderden az	121	3,4734	0,52974	0,010	0,990	-
	Gelir gidere denk	191	3,4809	0,51407			
	Gelir giderden fazla	36	3,4841	0,53154			
Bağımsızlık Arzusu	Gelir giderden az	121	3,6926	0,49668	1,467	0,232	-
	Gelir gidere denk	191	3,7005	0,43764			
	Gelir giderden fazla	36	3,5611	0,38193			
Risk Alma Eğilimi	Gelir giderden az	121	3,3200	0,51706	0,211	0,810	-
	Gelir gidere denk	191	3,3052	0,52504			
	Gelir giderden fazla	36	3,3651	0,42985			
Girişimcilik Potansiyeli	Gelir giderden az	121	3,6777	0,56012	0,433	0,649	-
	Gelir gidere denk	191	3,7048	0,51731			
	Gelir giderden fazla	36	3,7708	0,49326			

Katılımcıların girişimcilik hissi düzeylerinin aile ekonomik durumlarına göre anlamlı olarak farklılaşma gösterip göstermediğini tespit etmek amacıyla veri setine ANOVA analizi uygulanmıştır. ANOVA analizi sonucunda girişimcilik hissi boyutlarında varyans homojenliğini test etmek amacıyla “Levene’s Test for Equality of Variances” uygulanmış ve tüm boyutlarda varyans homojenliği sağlanmıştır. Araştırmada tespit edilen farkların hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla veri setine “Post Hoc” testleri uygulanmıştır. Varyansın homojen dağılım gösterdiği boyutlar için “Post Hoc Tukey” testi, varyansın homojen dağılım göstermediği boyutlar için “Post Hoc Tamhane’s T2” ve “Post Hoc Dunnett’s T3” testleri uygulanmıştır (Seçer, 2017). Girişimcilik hissi boyutlarına yönelik uygulanan ANOVA testi sonucunda içsel kontrol hissi ($F_{348}=0,010$, $p>0.05$) bağımsızlık arzusu ($F_{348}=1,467$, $p>0.05$), risk alma eğilimi ($F_{348}=0,211$, $p>0.05$) ve girişimcilik potansiyeli ($F_{348}=0,433$, $p>0.05$) boyutlarının aile ekonomik durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı olarak farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Tablo 3.31. Katılımcıların Girişimcilik Hislerinin Aylık Gelirlerine Göre ANOVA Analizi Sonuçları.

Girişimcilik Hissi	Aylık Gelir	n	$\bar{X}$	S.s.	F	p	Anlamlı Fark
İçsel Kontrol	500 TL veya daha az	123	3,4704	0,49478	3,968	0,020	501 TL - 1000 TL*1001 TL veya daha fazla
	501 TL - 1000 TL	180	3,4349	0,50667			
	1001 TL veya daha fazla	45	3,6762	0,60025			
Bağımsızlık Arzusu	500 TL veya daha az	123	3,6114	0,47100	2,897	0,057	-
	501 TL - 1000 TL	180	3,7078	0,43857			
	1001 TL veya daha fazla	45	3,7822	0,45291			
Risk Alma Eğilimi	500 TL veya daha az	123	3,3333	0,52014	3,083	0,047	501 TL - 1000 TL*1001 TL veya daha fazla
	501 TL - 1000 TL	180	3,2659	0,50711			
	1001 TL veya daha fazla	45	3,4730	0,48619			
Girişimcilik Potansiyeli	500 TL veya daha az	123	3,6778	0,54109	2,105	0,123	-
	501 TL - 1000 TL	180	3,6813	0,52057			
	1001 TL veya daha fazla	45	3,8528	0,51902			

Katılımcıların girişimcilik hissi düzeylerinin gelir düzeylerine göre anlamlı olarak farklılaşma gösterip göstermediğini tespit etmek amacıyla veri setine ANOVA analizi uygulanmıştır. ANOVA analizi sonucunda girişimcilik hissi boyutlarında varyans homojenliğini test etmek amacıyla “Levene’s Test for Equality of Variances” uygulanmış ve tüm boyutlarda varyans homojenliği sağlanmıştır. Girişimcilik hissi boyutlarına yönelik uygulanan ANOVA testi sonucunda bağımsızlık arzusu ($F_{348}=2,897$, $p>0.05$) ve girişimcilik potansiyeli ($F_{348}=2,105$, $p>0.05$) boyutlarının gelir düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı olarak farklılık göstermediği tespit edilmiştir. İçsel kontrol hissi ($F_{348}=3,968$, $p<0.05$) boyutu dikkate alındığında gelir düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir. Tespit edilen bu farkın hangi gruplar arasında

olduğunu saptamak amacıyla “Post Hoc Tukey” testi uygulanmıştır. “Post Hoc Tukey” testi sonucunda 1001 TL veya daha fazla cevabını verenler ile 501 TL - 1000 TL arasında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. Değişkenlerin aritmetik ortalamaları incelendiğinde 1001 TL veya daha fazla cevabını veren grupta olan katılımcıların ($\bar{X}=3,6762$) 501 TL - 1000 TL arasında cevabını veren katılımcılara ($\bar{X}=3,4704$) göre daha yüksek içsel kontrol hissine sahip oldukları tespit edilmiştir. Risk alma eğilimi boyutu için 1001 TL veya daha fazla cevabını verenler ile 501 TL - 1000 TL arasında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. Değişkenlerin aritmetik ortalamaları incelendiğinde 1001 TL veya daha fazla cevabını veren grupta olan katılımcıların ($\bar{X}=3,4730$) 501 TL - 1000 TL arasında cevabını veren grupta olan katılımcılara ($\bar{X}=3,6813$) göre daha yüksek risk alma eğilimine sahip oldukları tespit edilmiştir.

Tablo 3.32. Katılımcıların Girişimcilik Hislerinin Mezun Oldukları Liseye Göre ANOVA Analizi Sonuçları

Girişimcilik Hissi	Mezun Olunan Lise	n	$\bar{X}$	S.s.	F	p	Anlamlı Fark
İçsel Kontrol	Turizm Meslek Lisesi	23	3,4845	0,55952	0,887	0,504	-
	Fen Lisesi	2	3,2857	0,20203			
	Anadolu Lisesi	176	3,5024	0,52438			
	Mesleki ve Teknik Lise	59	3,3438	0,48707			
	İmam Hatip Lisesi	35	3,5265	0,52975			
	Genel Lise	49	3,5190	0,53428			
	Süper Lise	4	3,5714	0,30861			
Bağımsızlık Arzusu	Turizm Meslek Lisesi	23	3,7478	0,43575	1,356	0,232	-
	Fen Lisesi	2	4,3000	0,14142			
	Anadolu Lisesi	176	3,7011	0,47038			
	Mesleki ve Teknik Lise	59	3,5763	0,42521			
	İmam Hatip Lisesi	35	3,7257	0,43948			
	Genel Lise	49	3,6653	0,44979			
	Süper Lise	4	3,6500	0,34157			
Risk Alma Eğilimi	Turizm Meslek Lisesi	23	3,4224	,45273	1,122	0,349	-
	Fen Lisesi	2	2,9286	1,31320			
	Anadolu Lisesi	176	3,3588	0,50026			
	Mesleki ve Teknik Lise	59	3,2082	0,55792			
	İmam Hatip Lisesi	35	3,2571	0,57645			
	Genel Lise	49	3,2945	0,45120			
	Süper Lise	4	3,4286	0,20203			

Tablo 3.32. (Devamı)

Girişimcilik Potansiyeli	Turizm Meslek Lisesi	23	3,9946	0,40149	2,473	0,024	Turizm Meslek Lisesi Arası* Mesleki ve Teknik Lise - İmam Hatip Lisesi Arası (Tamhane's T2) Fen Lisesi*İmam Hatip Lisesi (Dunnett T3)
	Fen Lisesi	2	3,9375	0,08839			
	Anadolu Lisesi	176	3,7109	0,51702			
	Mesleki ve Teknik Lise	59	3,6398	0,48528			
	İmam Hatip Lisesi	35	3,4893	0,56504			
	Genel Lise	49	3,7398	0,61600			
	Süper Lise	4	3,8438	0,21348			

Katılımcıların girişimcilik hissi düzeylerinin mezun olunan lise değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşma gösterip göstermediğini tespit etmek amacıyla veri setine ANOVA analizi uygulanmıştır. ANOVA analizi sonucunda girişimcilik hissi boyutlarında varyans homojenliğini test etmek amacıyla “Levene’s Test for Equality of Variances” uygulanmış ve tüm boyutlarda varyans homojenliği sağlanmıştır. Araştırmada tespit edilen farkların hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla veri setine “Post Hoc” testleri uygulanmıştır. Varyansın homojen dağılım gösterdiği boyutlar için “Post Hoc Tukey” testi, varyansın homojen dağılım göstermediği boyutlar için “Post Hoc Tamhane’s T2” ve “Post Hoc Dunnett’s T3” testleri uygulanmıştır. Girişimcilik hissi boyutlarına yönelik uygulanan ANOVA testi sonucunda içsel kontrol hissi ($F_{348}=0,887$, $p>0.05$), bağımsızlık arzusu ($F_{348}=1,356$, $p>0.05$) ve risk alma eğilimi ($F_{348}=1,122$, $p>0.05$) boyutlarının mezun olunan liseye göre istatistiksel olarak anlamlı olarak farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Girişimcilik potansiyeli ($F_{348}=2,473$, $p<0.05$) boyutu dikkate alındığında yaşa göre istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir. Girişimcilik potansiyeli boyutu homojen olarak dağılmadığından (Levene’s Test, $p<0,05$) tespit edilen bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu saptamak amacıyla “Post Hoc Tamhane’s T2” ve “Post Hoc Dunnett’s T3” testleri uygulanmıştır. “Post Hoc Tamhane’s T2” testi sonucunda turizm meslek lisesi ile mesleki teknik lise ve imam hatip lisesi arası mezun olunan lise grupları arasında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. Değişkenlerin aritmetik ortalamaları incelendiğinde Turizm Meslek Lisesi grubunda olan katılımcıların ($\bar{X}=3,9946$) mesleki teknik lise ($\bar{X}=3,6398$) ve imam hatip lisesi grubunda olan katılımcılara ($\bar{X}=3,4893$) göre daha yüksek girişimcilik potansiyeline sahip oldukları

tespit edilmiştir. Ayrıca “Post Hoc Dunnett’s T3” testi sonucunda fen lisesi ile imam hatip lisesi grupları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Değişkenlerin aritmetik ortalamaları incelendiğinde fen lisesi grubunda olan katılımcıların ($\bar{X}=3,9375$) imam hatip lisesi grubunda olan katılımcılara ($\bar{X}=3,4893$) göre daha yüksek girişimcilik potansiyeline sahip oldukları tespit edilmiştir.

Tablo 3.33. Katılımcıların Girişimcilik Hislerinin Girişimcilik Dersi Alma Durumlarına Göre ANOVA Analizi Sonuçları.

Girişimcilik Hissi	Girişimcilik Dersi Alma	n	$\bar{X}$	S.s.	F	p	Anlamlı Fark
İçsel Kontrol	Evet (Bir dönem)	69	3,4865	0,58816	0,016	0,984	-
	Evet (İki dönem)	57	3,4837	0,57191			
	Hayır	222	3,4749	0,48475			
Bağımsızlık Arzusu	Evet (Bir dönem)	69	3,6870	0,46079	0,029	0,972	-
	Evet (İki dönem)	57	3,6947	0,49005			
	Hayır	222	3,6793	0,44521			
Risk Alma Eğilimi	Evet (Bir dönem)	69	3,3582	0,50959	2,704	0,068	-
	Evet (İki dönem)	57	3,4386	0,49624			
	Hayır	222	3,2722	0,51310			
Girişimcilik Potansiyeli	Evet (Bir dönem)	69	3,7880	0,51329	2,988	0,052	-
	Evet (İki dönem)	57	3,8004	0,50270			
	Hayır	222	3,6503	0,53616			

Katılımcıların girişimcilik hissi düzeylerinin girişimcilik dersi alma değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşma gösterip göstermediğini tespit etmek amacıyla veri setine ANOVA analizi uygulanmıştır. ANOVA analizi sonucunda girişimcilik hissi boyutlarında varyans homojenliğini test etmek amacıyla “Levene’s Test for Equality of Variances” uygulanmış ve tüm boyutlarda varyans homojenliği sağlanmıştır. Girişimcilik hissi boyutlarına yönelik uygulanan ANOVA testi sonucunda içsel kontrol hissi ($F_{348}=0,016$, $p>0.05$), bağımsızlık arzusu ($F_{348}=0,029$, $p>0.05$), risk alma eğilimi ($F_{348}=2,704$, $p>0.05$) ve girişimcilik potansiyeli ($F_{348}=2,988$, $p>0.05$) boyutlarının girişimcilik dersi alma değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı olarak farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

SONUÇ

Günümüzde ekonomik ve sosyal yaşamın önemli değerleri arasında yer alan girişimcilik, farklı disiplinlerin ilgi alanı içerisinde yer almaktadır. Ülkelerin kalkınma hedeflerini gerçekleştirebilmek adına yaptıkları planlamalar içerisinde önemli yer alan girişimciler, yenilikçi ve öncü fikirler sunarak işsizlik, geri kalmışlık ve teknolojik anlamda gelişme gibi kavramlar açısından önemli roller üstlenmektedirler. Girişimci bireyin özelliklerinin içsel ve dışsal faktörler olarak ayrıldığı araştırmacılar tarafından kabul edildiği düşünüldüğünde, girişimcilik hissi içsel faktörlerin tanımlanmasında kullanılan bir kavram olarak ön plana çıkmaktadır. Bir bireyin girişimci dürtülere doğuştan sahip olduğu gerçeğinin yanında birçok araştırma girişimciliğin eğitim ile geliştirilebileceğini kabul etmektedir. Araştırma, gelişmiş ve özellikle gelişmekte olan ülkeler için önemli bir sektör olan turizm sektörünü gelecekte yönlendirmesi muhtemel turizm eğitimi alan öğrencileri hedef almaktadır. Bu kadar önemli bir sektörde yenilikçi fikirlerin, sürdürülebilirlik açısından ne kadar önemli olduğu düşünüldüğünde araştırmanın amacı ve önemi daha iyi ortaya çıkmaktadır. Araştırma, turizm eğitimi alan öğrencilerin girişimcilik hissinin hangi değişkenlere bağlı olduğunu bulmaya çalışırken, gelecekte bu konu üzerine yapılacak araştırmalar için de yardımcı bir kaynak olmayı hedeflemektedir.

Araştırmanın hedef grubunu turizm eğitimi alan yükseköğretim öğrencileri oluşturmaktadır. Buradaki amaç; araştırmacının bu alanda çalışmasının dışında, turizm sektöründeki olumlu gelişmelerin ülke imajı yönünden önemli olduğunun düşünmesi ve bu alana katkıda bulunma isteğidir. Araştırmaya hazırlık aşamasında farklı üniversitelerde eğitim gören öğrencilerin araştırmaya katılması planlanmıştır. Ancak veri toplama döneminde dünyada ortaya çıkan COVID19 pandemi süreci dolayısıyla evren Atatürk Üniversitesi Turizm Fakültesi öğrencileri olarak sınırlandırılmıştır. Örneklem yöntemi belirlenmesi aşamasında ise veri toplamanın yakın ve erişilebilirliğin daha kolay olmasını sağlayan uygun örneklem yönteminin kullanılmasına karar verilmiştir. Bu doğrultuda evreni oluşturan 842 kayıtlı öğrenciden asgari 260 öğrenciye anket yapılması gerektiği hesaplanmıştır. Ulaşılabilen 368 öğrenciye veri toplama işlemi tamamlanmıştır. Uç değer analizleri sonucu 20 anketin veri setinden çıkarılması gerektiğine karar verilmiş

ve toplam 348 öğrenciden elde edilen verilerin evreni temsil edebileceği kanısına ulaşılmıştır.

Katılımcılara uygulanan ölçek iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda demografik sorular yer alırken, ikinci kısımda beşli likert tipinde geliştirilmiş girişimcilik hissi ölçeği bulunmaktadır. Ölçeğin uygulanabilmesi için Google forms da anket yeniden oluşturulmuş ve katılımcılara gönderilmiştir. Araştırmanın, katılımcılara uygulanması kısmında yaşanan genel zorlukların dışında, katılımcıların anket yöntemine duydukları güvensizlik ya da anketin doldurulması sırasında oluşan umursamazlık araştırmanın sınırlılıkları arasındadır.

Toplanan verilerin analize uygun olup olmadığını belirlemek için ilk olarak veri setinden uç değerler çıkarılmış, normal dağılım gösterip göstermediği belirlenebilmesi için değişkenlerin aritmetik ortalamalar ile mod ve medyan değerleri karşılaştırılmış, çarpıklık ve basıklık değerleri ile histogram grafikleri incelenmiş ve veri setinin normal dağılımına karar verebilmek için Kolmogorov Smirnov testi uygulanmıştır. Normal dağılım ölçütleri incelendiğinde araştırmada elde edilen verilerin normal dağılım gösterdiği tespit edilmiş ve parametrik test yapabilmek koşulu sağlanmıştır. Araştırmanın doğru bilgiye ulaşma ve istatistiksel açıdan güvenilir olduğunun kanıtlanabilmesi için girişimcilik hissi ölçeğine Cronbach α analizi yapılmıştır. Analiz sonucu 0,792 olarak bulunmuş ve alfa katsayısı incelendiğinde $0,61 < \alpha < 0,80$ şartını sağladığı ve güvenilirliğin kabul edilebilir seviyede olduğu sonucuna varılmıştır.

Araştırmada yükseköğretim eğitimi alan turizm öğrencilerinin demografik özellikleri ile girişimcilik hissi düzeyleri arasındaki farklılaşmaları belirlemek için araştırma sorular oluşturulmuştur.

Bu kapsamda araştırmada ilk olarak H_1 : “*Turizm eğitim alan öğrencilerin cinsiyetleri bakımından girişimcilik hissi düzeyleri arasında fark vardır.*” Hipotezin doğrulanabilmesi için bağımsız örneklem t testi uygulanmış ve katılımcıların cinsiyete göre içsel kontrol hissi, bağımsızlık arzusu, risk alma eğilimi ve girişimcilik potansiyeli boyutlarında ($p < 0,05$) istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiş ve H_1 kabul edilmiştir. Aritmetik ortalamalar incelendiğinde ise tüm boyutlarda erkeklerin kadınlara göre daha yüksek girişimcilik hissine sahip oldukları söylenebilir. Analiz sonuçları incelendiğinde, erkek katılımcıların kadın katılımcılara nazaran daha yüksek

girişimcilik hissine sahip oldukları görülmüştür. Bu istatistiksel üstünlüğün nedeni, erkeklerin kadınlara göre daha özgür olması, erkeklerin yetiştirilirken evin geçimini sağlayama misyonu ile yetiştirilmesi olarak görülebilir.

H₂: “Turizm eğitim alan öğrencilerin annelerinin çalışma durumları bakımından girişimcilik hissi düzeyleri arasında fark vardır.” Yapılan bağımsız örneklem t testi sonucunda katılımcıların annelerinin çalışma durumu bakımından içsel kontrol hissi, bağımsızlık arzusu, risk alma eğilim ve girişimcilik potansiyeli boyutlarında ($p>0,05$) istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Bu doğrultuda H_2 hipotezi reddedilmiştir.

H₃: “Turizm eğitim alan öğrencilerin babalarının çalışma durumları bakımından girişimcilik hissi düzeyleri arasında fark vardır.” Hipotezin geçerliliğinin analiz edilebilmesi için bağımsız örneklem t testi uygulanmış ve katılımcıların babalarının çalışma durumu bakımından içsel kontrol hissi, bağımsızlık arzusu, risk alma eğilim ve girişimcilik potansiyeli boyutlarında ($p>0,05$) istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Araştırmanın hipotezlerinde birisi olan H_3 hipotezi analizler sonucunda reddedilmiştir.

H₄: “Turizm eğitim alan öğrencilerin çalışma durumları bakımından girişimcilik hissi düzeyleri arasında fark vardır.” Uygulanan bağımsız örneklem t testi sonucunda katılımcıların çalışma durumu bakımından bağımsızlık arzusu, risk alma eğilim ve girişimcilik potansiyeli boyutlarında ($p<0,05$) istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Anlamlı bir farklılık tespit edilen üç boyutun aritmetik ortalamaları incelendiğinde çalışanların, çalışmayanlara göre daha yüksek girişimcilik hissine sahip oldukları saptanmıştır. Bunun nedeni olarak, çalıştıkları yerlerdeki yaşadıkları deneyimlerin etkili olduğu düşünülebilir.

H₅: “Turizm eğitim alan öğrencilerin okudukları bölümü kendi isteği ile seçme durumları bakımından girişimcilik hissi düzeyleri arasında fark vardır.” Hipotezi oluşturulmuştur. Bu doğrultuda bağımsız örneklem t testi uygulanmış ve katılımcıların kendi isteğiyle bölüm seçmelerinin; içsel kontrol hissi, bağımsızlık arzusu, risk alma eğilim ve girişimcilik potansiyeli boyutlarında ($p>0,05$) istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Yapılan testler sonucunda H_5 hipotez reddedilmiştir.

H₆: “Turizm eğitim alan öğrencilerin yaşları bakımından girişimcilik hissi düzeyleri arasında fark vardır.” Analiz için ANOVA testi uygulanmış ve katılımcıların yaş değişkeninin, risk alma eğilim ve girişimcilik potansiyeli boyutlarında ($p < 0,05$) istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Risk alma eğiliminde “Post Hoc Tukey” testi sonucuna göre 21-24 yaş arası ile 25-28 yaş arasında anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir. Girişimcilik potansiyeli ($p < 0,05$) olmasına karşın gruplar arası farklılık belirlenememiş bu doğrultuda katılımcıların girişimcilik potansiyellerinin yaş aralıklarına göre farklılaşmadığı kanaatine varılmıştır. Bu nedenle *H₆* hipotezi kısmen kabul edilmiştir. Anlamlı bir farklılık bulunan yaş gruplarından 25-28 yaş arası grubun risk alma eğilimlerinin daha yüksek olmasında iş hayatına atılma dönemine daha yakın olmaları savunulabilir.

H₇: “Turizm eğitim alan öğrencilerin okudukları sınıf bakımından girişimcilik hissi düzeyleri arasında fark vardır.” Hipotezin kabul edilebilirliğini ölçebilmek amacıyla için ANOVA testi uygulanmış ve katılımcıların okudukları sınıfın içsel kontrol, bağımsızlık arzusu ve risk alma eğilim boyutlarında ($p > 0,05$) istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Girişimcilik potansiyeli boyutunda ($p < 0,05$) istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiş ve *H₇* hipotezi kısmen kabul edilmiştir. Girişimcilik potansiyeli “Post Hoc Tukey” testi sonucuna göre 1. Sınıf arası ile 4. Sınıf arasında anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir. Bu noktada 4. Sınıf öğrencilerinin girişimcilik dersi almaları ve yaptıkları stajların onlara daha yüksek girişimcilik potansiyeli kazandırdığını söylemek yanlış olmayacaktır.

H₈: “Turizm eğitim alan öğrencilerin annelerinin eğitim durumları bakımından girişimcilik hissi düzeyleri arasında fark vardır.” Bu doğrultuda ANOVA testi uygulanmış ve katılımcıların annelerinin eğitim durumlarının; bağımsızlık arzusu, risk alma eğilimi ve girişimcilik potansiyeli boyutlarında ($p > 0,05$) istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. İçsel kontrol boyutu ($p < 0,05$) olmasına karşın gruplar arası farklılık belirlenememiş bu doğrultuda katılımcıların içsel kontrol hislerinin anne eğitim durumuna göre farklılaşmadığı kanaatine varılmıştır. Bu sebepten *H₈* hipotezi reddedilmiştir.

H₉: “Turizm eğitim alan öğrencilerin babalarının eğitim durumları bakımından girişimcilik hissi düzeyleri arasında fark vardır.” Hipotezin doğrulanması amacıyla

ANOVA testi uygulanmış ve katılımcıların baba eğitim durumlarının; içsel kontrol hissi, bağımsızlık arzusu ve girişimcilik potansiyeli boyutlarında ($p>0,05$) istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Risk alma eğiliminde ($p<0,05$) anlamlı bir fark olduğu belirlenmiş ve “Post Hoc Tukey” testi sonucuna göre üniversite mezunu ile okuma yazma bilmiyor / okul bitirmemiş okur yazar-ilk veya ortaokul mezunu- lise mezunu grupları arasında anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir.

H₁₀: “Turizm eğitim alan öğrencilerin üniversite öncesi yaşadıkları yer bakımından girişimcilik hissi düzeyleri arasında fark vardır.” hipotezi kurulmuştur. Bu doğrultuda ANOVA testi uygulanmış ve katılımcıların eğitim öncesi yaşadıkları yere göre; içsel kontrol hissi, risk alma eğilimi ve girişimcilik potansiyeli boyutlarında ($p>0,05$) istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Bağımsızlık arzusu ($p<0,05$) anlamlı bir fark olduğu belirlenmiş ve “Post Hoc Tukey” testi sonucuna göre şehirde yaşayan ve ilçede yaşayan gruplar arasında anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir. İlçede yaşayanlarda, şehirde yaşayanlara göre daha yüksek bağımsızlık arzusu çıkması bireylerin daha sosyal bir hayata ulaşma istekleri olarak değerlendirilebilir.

H₁₁: “Turizm eğitim alan öğrencilerin öğrenim süresince yaşadıkları yer bakımından girişimcilik hissi düzeyleri arasında fark vardır.” Kurulan hipotezin test edilebilmesi için ANOVA testi uygulanmış ve katılımcıların öğrenim süresince yaşadıkları yere göre; içsel kontrol hissi, bağımsızlık arzusu, risk alma eğilimi ve girişimcilik potansiyeli boyutlarında ($p<0,05$) istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. *H₁₁* hipotezi kabul edilmiştir. Tüm boyutların “Post Hoc Tukey” testi sonucuna göre içsel kontrol hissinde öğrenci evinde yaşayanlarla devlet yurdunda ve ailesiyle yaşayan gruplar arasında anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir. *H₁₁* hipotezi kabul edilmiştir. Bağımsızlık arzusu boyutunda öğrenci evinde yaşayanlarla devlet yurdunda ve ailesiyle yaşayan gruplar arasında anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir. Risk alma eğilimi boyutunda öğrenci evinde yaşayanlarla devlet yurdunda ve ailesiyle yaşayan gruplar arasında anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir. Girişimcilik potansiyeli boyutunda ise devlet yurdunda yaşayanlarla, öğrenci evinde yaşayan gruplar arasında anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir. Tüm boyutlarda öğrenci evinde yaşayanların yüksek girişimcilik hissine sahip olmaları, ev iktisadı konusunda diğer gruplara göre daha deneyimli olmalarından kaynaklanması muhtemeldir.

H₁₂: “Turizm eğitim alan öğrencilerin ailelerinin ekonomik durumları bakımından girişimcilik hissi düzeyleri arasında fark vardır.” Bu doğrultuda ANOVA testi uygulanmış ve katılımcıların ekonomik durumları bakımından içsel kontrol, bağımsızlık arzusu, risk alma eğilim ve girişimcilik potansiyeli boyutlarında ($p>0,05$) istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. H_{12} hipotezi reddedilmiştir.

H₁₃: “Turizm eğitim alan öğrencilerin aylık gelirleri bakımından girişimcilik hissi düzeyleri arasında fark vardır.” Hipotezinin kabul edilebilirliğini belirlemek amacıyla ANOVA testi uygulanmış ve katılımcıların öğrenim süresince yaşadıkları yere göre; bağımsızlık arzusu ve girişimcilik potansiyeli boyutlarında ($p>0,05$) istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. İçsel kontrol boyutunda anlamlı bir farklılık tespit edilmiş ve “Post Hoc Tukey” testi sonucuna göre içsel kontrol hissinde 501 TL - 1000 TL geliri olan öğrencilerle 1001 TL veya daha fazla geliri olan öğrenci grupları arasında anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir. Risk alma boyutunda anlamlı bir farklılık tespit edilmiş ve “Post Hoc Tukey” testi sonucuna göre risk alma eğilimi boyutunda 501 TL - 1000 TL geliri olan öğrencilerle 1001 TL veya daha fazla geliri olan öğrenci grupları arasında anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir. H_{13} hipotezi kısmen kabul edilmiştir.

H₁₄: “Turizm eğitim alan öğrencilerin mezun oldukları lise bakımından girişimcilik hissi düzeyleri arasında fark vardır.” Yorumlama yapılabilmesi için ANOVA testi uygulanmış ve katılımcıların mezun oldukları liseye göre; içsel kontrol, bağımsızlık arzusu ve risk alma eğilimi boyutlarında ($p>0,05$) istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Girişimcilik potansiyeli boyutunda anlamlı bir farklılık tespit edilmiş ve homojen bir dağılım olmadığı saptanmıştır. “Tamhane’s T2” testi sonucuna göre girişimcilik potansiyeli boyutunda Turizm meslek lisesi mezunları ile mesleki ve teknik lise ve imam hatip lisesi mezunları arasında anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir. Yine girişimcilik potansiyeli boyutunda “Dunnett T3” testi sonucuna göre fen lisesi ve imam hatip lisesinden mezun olan öğrenci grupları arasında anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir.

H₁₅: “Turizm eğitim alan öğrencilerin girişimcilik dersi alma durumları bakımından girişimcilik hissi düzeyleri arasında fark vardır.” sorusuna cevap aranmıştır. Bu doğrultuda ANOVA testi uygulanmış ve katılımcıların girişimcilik dersi alma

durumlarına göre; içsel kontrol hissi, bağımsızlık arzusu, risk alma eğilimi ve girişimcilik potansiyeli boyutlarında ($p>0,05$) istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. H_{15} reddedilmiştir. Bu değişkende hipotezin reddedilmesinde en önemli nedenlerden birisi girişimcilik dersinin yalnızca 4. Sınıf müfredatında bulunması olduğu söylenebilir.

Araştırma genel olarak değerlendirildiğinde, Türkiye’de ve diğer ülkelerde verilen girişimcilik ile ilgili finansal ve eğitimsel desteklerin genel amacının kalkınma ve sosyal hayat gibi değerleri geliştirme çabası olduğu görülmektedir. Bu yüzden girişimcilerin ve girişimlerin sürdürülebilir bir yapıya kavuşturulması hem ülkeler hem de halkın hayat kalitesi için önemlidir. Dolayısıyla girişimcinin geliştirilmesi yanında var olan potansiyellerin ortaya çıkarılması da araştırmacılar için bilimsel bir gereklilikken, hükümetler için siyasi politikalar olarak ön plana çıkmaktadır. Bu çalışmanın odak noktasını oluşturan girişimcilik hissi, ülke ekonomisinde önemli sektörlerden biri olan turizm için yetiştirilen öğrenciler üzerine odaklanmış ve konuyla alakalı bazı soruları cevaplamaya çalışmıştır. Araştırma sonucunda turizm eğitimi alan yükseköğretim öğrencilerinin farklı değişkenlere göre girişimcilik hissi gösterdiklerini söylemek yanlış olmayacaktır. Turizm öğrencileri ile ilgili girişimci kişilik yönünde bazı çalışmalar bulunmasına rağmen girişimcilik hissini belirlenmesine yönelik tez çalışmasına rastlanmaması araştırmanın özgün bir değere sahip olduğu kanısını beraberinde getirmiştir.

Literatür incelendiğinde yine turizm öğrencilerine yönelik olarak yapılmış olan bazı çalışmalar ve yapılan çıkarımlar incelenmiştir. Erdurur (2012)’un “Turizm Lisans Eğitimi Alan Öğrencilerin Girişimci Kişilik Özelliklerinin Girişimcilik Eğilimine Etkisi Akçakoca Turizm İşletmeciliği Ve Otelcilik Yüksekokulu Örneği” adlı yüksek lisans tezinde araştırmaya katılan grubun büyük çoğunluğu girişimci kişilik özelliklerine sahip olarak ve kendi işlerini kurmak istedikleri belirtilmiştir. Yine turizm eğitimi alan öğrencileri üzerine yazılmış olan ve araştırma konumuzla paralellik gösteren, Özkan ve Temeloğlu (2017)’nin “Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Girişimcilik Hislerinin Girişimcilik Potansiyelleri Üzerindeki Etkisi” adlı makalelerinde, turizm eğitimi gören öğrencilerin, girişimcilik potansiyelleri ile girişimcilik hisleri arasında güçlü bir ilişki olduğunu belirtmişlerdir. Bu araştırma sonucunda da öğrencilerin çeşitli demografik

özelliklere göre girişimcilik hissi özellikleri gösterdikleri ve var olan potansiyellerinin eğitim ve desteklerle ortaya çıkarılabileceği sonucuna varılmıştır.

Araştırmanın sonuçları incelendiğinde girişimcilik hissi konusu ile ilgili olarak sektöre ve gelecekte yapılacak olan akademik çalışmalara yönelik birtakım öneriler sunulmuştur.

- Bu çalışma Atatürk Üniversitesi Turizm Fakültesi öğrencileri üzerinde sınırlandırılmış olduğundan daha kapsamlı evren ve gruplara yönelik yapılacak akademik çalışmalarla daha genel nitelikte bilgilerin ortaya çıkabileceği düşünülmektedir.
- Kamu / özel sektör temsilcileri ile oluşturulacak bir araştırma grubuyla ve uygulamalı bir proje desteğiyle daha somut bulgular elde edileceği ön görülmektedir.
- Girişimcilik ile ilgili verilen derslerde, KOSGEB gibi sivil toplum kuruluşları ile eğitim kurumları daha organize çalışması, eğitimlerden alınan verimin artmasını sağlayacaktır.
- Girişimcilik dersinin, müfredatlarda daha yoğun yer alması sağlanabilir.
- Öğrencilere, teorik olarak öğretilen bilgilerin uygulanabilmesi amacıyla, üniversiteler ya da çeşitli kuruluşlar tarafından finanse edilen projelerle pekiştirilmesi imkânı oluşturulabilir.
- Öğrencilerin, kendilerini daha iyi ifade edebilmelerini ve girişimci potansiyellerini ortaya çıkarabilmelerini sağlayabilmek için, çeşitli sosyal girişimcilik faaliyetlerine yönlendirilebilirler.
- Üniversiteler, sivil toplum kuruluşları, ticaret ve esnaf odaları gibi kurumlar aracılığı ile özendirici, teşvik edici ve destekleyici programlar daha yoğun uygulanabilir.
- Girişimcilik örneklerinin öğrencilere sergilenebilmesi amacı ile girişimciler, derslere katılabilir, panel vb. etkinliklerle buluşmalar sağlanabilir.
- Turizm eğitimi alan öğrencilerin, girişimcilik potansiyellerini ortaya çıkarılabilmesi amacıyla, başarılı girişimcilerin tecrübelerinden yararlanmaları konusunda çalışmalar yapılabilir.
- Turizm sektörüne yönelik verilen desteklerin, daha özel ve çekilim oranının yükseltilerek genç girişimcilerin ilgisi çekilebilir.

Sonuç olarak ÷lkede, ekonomik ve sosyal toplulukların gelişiminde önemli çarklılardan biri olan girişimcilerin, yine ÷lke ekonomisinde önemli bir yere sahip olan turizm sektörüne getirecekleri yeni fikir ve akımlar ile ÷lke imajını da geliştirilebilecekleri düşünölmektedir. Bu sebeple gelecekte sektöre yön vermesi muhtemel turizm eğitimi alan öğrencilerin finansal ve eğitimsel anlamda desteklenmesi gerektiğı sonucuna varılmıştır.

KAYNAKÇA

- Afewerki, S. (2015). *Immigrant Entrepreneurship Towards the Realization of Immigrants' Entrepreneurial Performance and Success in Norway*. (Master's Thesis In Entrepreneurship), Innovation and Society, Trondheim: Norwegian University of Science and Technology Faculty of Social Sciences and Technology Management.
- Ağca, V., & Yumuşakipek, Handan Deniz. (2015). “Günümüzde Girişimcilik Trendini Yükselten Güçler”. In E. Kaygn & B. Güven (Eds.), *Girişimcilik Temel Kavramlar, Girişimcilik Türleri, Girişimclikte Güncel Konular* (ss. 27). İstanbul: Siyah İnci Akademi.
- Akkuş, Y. (2016). *Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi Katılımcılarının Girişimcilik Eğilimleri: Trakya Örneği*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Tekirdağ: Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi,
- Alpkan, L., Keskin, H., & Zehir, C. (2002). “Girişimcilik hisleriyle girişimcilik potansiyeli arasındaki ilişki: Gebze ve civarındaki girişimciler üzerine bir saha araştırması”. *Yüzyılda KOBİ'ler: Sorunlar, Fırsatlar ve Çözüm Önerileri Sempozyumu*.
- Antoncic, B., & Hisrich, R. D. (2003). “Clarifying the intrapreneurship concept”. *Journal of small business and enterprise development*. 10, 7-24
- Aracıoğlu, B., Demirhan, D., Tatarlar, D. C., & Zalluhoğlu, A. E. (2016). *Tüm Boyutlarıyla Girişimcilik* (1. Baskı). İstanbul: Hümanist Kitap Yayıncılık.
- Avrupa Komisyonu (2014). “COSME, Europe's Programme For SMEs”. *Official Journal of the European Communities*. Erişim: 03.09.2019 https://ec.europa.eu/growth/smes/cosme_en
- Basılğan, M. (2008). “Girişimcilerin Kişilik Profili üzerine bir inceleme: Bursa Örneği”, *2. Uluslararası Girişimcilik Kongresi*, 07-10.
- Başar, M. (2013). “Girişimcilik ve Girişimcilik Süreçleri”. Yılmaz Ürper (Ed.), *Girişimcilik* Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

- Bayrakdar, S. (2011). “Avrupa Birliği mesleki eğitim programlarında girişimcilik eğitimlerinin ekonomik kalkınmadaki önemi”. *CÜ İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 12(1), 245-264.
- Bektaş, Ç., & Köseoğlu, M. A. (2007). “Aile İşletmecilik Kültürünün Girişimcilik Eğilimine Etkileri ve Bir Alan Araştırması”. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2007(2), 297-317.
- Bessant, J., & Tidd, J. (2018a). “Kurumsal Girişim Yoluyla İş ve Yetenek Geliştirme”, (Çev.: Sinem Vatanartıran). Esra Aslan (Ed.), *İnovasyon ve Girişimcilik* (ss. 389). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Bessant, J., & Tidd, J. (2018b). “Vaka Geliştirme”, (Çev.: İrem Yaydırgan). Esra Aslan (Ed.), *İnovasyon ve Girişimcilik* (ss. 234). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Bolton, B., & Thompson, J. (2004). *Entrepreneurs: Talent, Temperament, Technique*, edn. Great Britain: Elsevier.
- Bosma, N., & Kelley, D. (2019). *Global Entrepreneurship Monitor 2018/2019 Global Report*. Erişim: 15.09.2019 <https://www.gemconsortium.org/report/gem-2018-2019-global-report>
- Bozkurt, Ö., & Erdurur, K. (2013). “Girişimci kişilik özelliklerinin girişimcilik eğilimindeki etkisi: potansiyel girişimciler üzerinde bir araştırma”. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 8 (2) , 57-78.
- Bozkurt, Ö. Ç., & Alparslan, A. M. (2013). “Girişimcilerde bulunması gereken özellikler ile girişimcilik eğitimi: girişimci ve öğrenci görüşleri”. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 8 (1) , 7-28
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, K.E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Bygrave, W. D., & Zacharakis, A. (2010). *Entrepreneurship, 2nd Edition* (Vol. 2). Amerika: John Wiley & Sons, Incorporated.
- Cooper, D. (2003). “Psychology, risk and safety”. *Professional Safety*, 48 (11), 39-46.

- Çolakoğlu, H., & Çolakoğlu, T. (2016). “Üniversitelerdeki girişimcilik eğitimi ile öz yeterlilik algısı ve girişimcilik potansiyeli ilişkisi üzerine bir saha araştırması”. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 17 (37) 70-84.
- Çögenli, M. Z. (2019). “Girişimcilik Psikolojisi”. Belkıs Özkara & Sibel Özafşarlıoğlu Sakallı (Eds.), *Girişimcilik: Temel ve Yeni Yaklaşımlar* (ss. 18). Ankara: Nobel Akademik.
- Dees, J. G. (1998). *The meaning of social entrepreneurship*. In: Kauffman Center for Entrepreneurial Leadership.
- Döm, S. (2014). *Girişimcilik ve Küçük İşletme Yöneticiliği*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Döm Tomak, S. (2017). *Girişimcilik Teori, Süreç ve Uygulama*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Duran, C., Büber, H., & Gümüştekin, G. E. (2013). “Girişimcilik hislerine eğitimin katkısı: Kütahya Meslek Yüksek Okulu makine programı örneği”. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 8 (2), 33-56
- Ege, İ., & İnce, F. (2018). *Yenilikçi Girişimcilik Teori ve Uygulama*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- European Union Commission (2003). “Commission recommendation of 6 May 2003 concerning the definition of micro, small and medium-sized enterprises”. *Official Journal of the European Union*, 46(124), 36-41.
- European Commission (2019). Support to SMEs and entrepreneurs. Erişim: 03.09.2019 https://ec.europa.eu/growth/smes/support/networks_en
- European Commission, (2019) What is Horizon 2020? Erişim: 05.09.2019 <https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/en/what-horizon-2020>
- García, A. C., Cuervo, Á., Ribeiro, D., & Roig, S. (2007). *Entrepreneurship: concepts, theory and perspective*. Berlin: Springer Verlag.
- Gerber, M. (1997). “Girişimcilik Tutkusu: Küçük İşletmeler Niçin Batar, Nasıl Büyür”, (Çeviren: Tayfur Keskin). *İstanbul: Sistem Yayıncılık*.

- Gülaçtı, M. (2016). “Girişimcilik ve İş Planı Süreci”. Hikmet Karadal (Ed.), *Girişimcilik Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi & Güncel Konular Girişimci Destekleri & İş Planı* (ss. 362,363). İstanbul: Beta Yayınevi.
- Güner, F., & Serinkan, C. (2017). “İç Girişimcilik ve Yenilik İlişkisi: Banka Çalışanları Üzerine Bir Araştırma”. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(22), 482-499.
- Güney, S. (2015). *Girişimcilik Temel Kavramlar ve Bazı Güncel Konular*, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Hacıevliyagil, N. (2016). “KOBİ’lerin Finansman Sorununa Bir Çözüm Önerisi: Milli Ekonomi Modeli (MEM)”. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 14(3 (Özel Sayı)), 32-50.
- Hatten, T. S. (2011). *Small Business Management: Entrepreneurship and Beyond* Canada: Nelson Education.
- Hatten, T. S. (2015). *Small business management: Entrepreneurship and beyond* (5 ed.): Nelson Education.
- Herdjiono, I., Puspa, Y. H., Maulany, G., & Aldy, B. E. (2017). “The factors affecting entrepreneurship intention”. *International Journal of Entrepreneurial Knowledge*, 5(2), 5-15.
- Hisrich, R. D., Peters, M. P., & Shepherd, D. A. (2017). *Entrepreneurship*. Tenth Edition. New York: McGraw-Hill Education,
- Hsiao, C., Lee, Y.-H., & Chen, H.-H. (2016). “The effects of internal locus of control on entrepreneurship: the mediating mechanisms of social capital and human capital”. *The International Journal of Human Resource Management*, 27(11), 1158-1172.
- İraz, R. (2010). *Yaratıcılık ve Yenilik Bağlamında Girişimcilik ve KOBİler* Konya: Çizgi Kitabevi.
- İslamoğlu, A. H., & Alniaçık, Ü. (2016). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. İstanbul: Beta Basım Evi.

- Kalkan, M., & Kaygusuz, C. (2012). "The Psychology of Entrepreneurship". Thierry Burger Helmchen (Ed.), *Entrepreneurship – Born, Made And Educated*. Rijeka, Croatia: InTech.
- Kandemir, T., Baykut, E., & Avci, A. (2017). "KOSGEB Desteklerinin Destekleri Kullanan İşletmeler Açısından Değerlendirilmesi (TR33 Bölgesi Uygulaması)". *Optimum: Journal of Economics & Management Sciences/Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 4(1). 97-114
- Karaca, M. (2015). *Girişimciliği Belirleyen Kişilik Özellikleri*. (Doktora Tezi). Kayseri: Erciyes Üniversitesi.
- Karadal, H. (2016). "Girişimcilik Bilgisi". Hikmet Karadal (Ed.), *Girişimcilik Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi & Güncel Konular Girişimci Destekleri & İş Planı* (ss. 4): Beta Yayınevi.
- Karadal, H., & Gülpınar, Ş. (2016). "Kurumsal Girişimcilik". Hikmet Karadal (Ed.), *Girişimcilik, Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi & Güncel Konular Girişimci Destekleri & İş Planı* İstanbul: Beta Yayınevi.
- Kayalar, M., & Yıldız, S. (2017). "Uluslararası Göç Sonrası Ortaya Çıkan Girişimcilik Türleri". *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(1), 55-62.
- Kimbrow, D. P. (1996). "Mission, Vision, and Passion in the Entrepreneur". Raymond W. Smilor & Donald L. Sexton (Eds.), *Leadership and Entrepreneurship* (ss. 3-13). London: Quorum Books.
- KOSGEB (2015). *Türkiye Girişimcilik Stratejisi ve Eğitim Planı 2015 - 2018*. Ankara: Erişim: 21.09.2019, https://www.kosgeb.gov.tr/Content/Upload/Dosya/Mali%20Tablolar/Gisep_2015-2018_TR.pdf
- KOSGEB (2015). *KOBİ stratejisi ve Eylem Planı 2016-2020*. Erişim: 12.09.2019 Ankara: <https://www.kosgeb.gov.tr/site/tr/genel/detay/349/plan-raporlar-ve-mali-tablolar>
- KOSGEB (2019a). COSME HAKKINDA. Erişim: 13.09.2019 <http://cosme.kosgeb.gov.tr/Home/AboutCosme>

- KOSGEB (2019b). Destekler. Erşim: 09.09.2019 <https://www.kosgeb.gov.tr/site/tr/genel/destekler/3/destekler>
- KOSGEB (2019c) Girişimciliği Geliştirme Destek Programı Girişimcilik Eğitimi Uygulama Esasları. Erişim: 25.09.2019 Ankara https://www.kosgeb.gov.tr/Content/Upload/Dosya/Girisimciligi%20Gelistirme%20Destek%20Programi/Yeni_Giris%CC%A7imci_Program%C4%B1_Uygulama_Esaslar%C4%B1.pdf
- KOSGEB (2019d), Girişimcilik Destek Programı Uygulama Esasları, Erişim 27/09/2019 Ankara https://www.kosgeb.gov.tr/Content/Upload/Dosya/Giri%C5%9Fimcilik/22.02_GI%CC%87RI%CC%87S%CC%A7I%CC%87MCI%CC%87LI%CC%87K_DESTEK_PROGRAMI_UYGULAMA_ESASLARI.pdf.
- Kundi, G. M., Khan, M. S., Qureshi, Q. A., Akhtar, R., & Khan, I. (2014). “An Analysis of the Locus of Control of the Public Administrators in Gomal University Dera Ismail Khan Khyber Pakhtunkhwa”, Pakistan. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 4(2), 426.
- Kutunis, R. Ö., & Alpaslan, S. (2006), “Girişimci ve Yönetici Kadınların Profilleri Farklı Mıdır?”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(2), 139-153.
- Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı (2005) Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik, 2005/9617 4778-2 (2005), 2012.
- Küçüközkan, Y. (2015). “Liderlik ve motivasyon teorileri: Kuramsal bir çerçeve”. *Uluslararası Akademik Yönetim Bilimleri Dergisi*, 1(2), 85-116.
- Kümbül, G. B. (2011). “Yoksullukla mücadelede sosyal girişimcilik: Ashoka üyelerinden sosyal yenilikçi örnek uygulamalar”. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(3), 79-111.
- Lekoko, M., Rankhumise, E., & Ras, P. (2012). “The effectiveness of entrepreneurship education: What matters most?”, *African Journal of Business Management*, 6(51), 12023-12032.
- Marangoz, M. (2018). *Girişimcilik*. İstanbul: Beta Yayınevi.

- Martínez, A. C., Levie, J., Kelley, D. J., SÆmundsson, R. J., & Schøtt, T. (2010). *Global entrepreneurship monitor special report: A global perspective on entrepreneurship education and training*. Erişim: 12.10.2019 http://entreprenorskapsforum.se/wp-content/uploads/2010/05/GEM-Special_report_entrepreneurship-training.pdf
- Mueller, S. L., & Thomas, A. S. (2001). "Culture and entrepreneurial potential: A nine country study of locus of control and innovativeness". *Journal of business venturing*, 16(1), 51-75.
- Mutlu, S. (2014). "Kosgeb'in Uygulamalı Girişimcilik Sertifikasi Eğitimi Kurslarına Katılan Kursiyerlerin Girişimcilik Potansiyelleri ve Eğilimleri". *Journal of Entrepreneurship & Development/Girisimcilik ve Kalkinma Dergisi*, 9(1). 1-22
- Norton, W. I., & Moore, W. T. (2006). "The influence of entrepreneurial risk assessment on venture launch or growth decisions". *Small Business Economics*, 26(3), 215-226.
- Ovla, H. D., & Taşdelen, B. (2012). "Aykırı değer yönetimi". *Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 5(3).1-8.
- Öktem, M. K., Aydın, M. D., & Ekinci, S. (2007). "Türkiye'de girişimciliğin geliştirilmesinde KOSGEB'in rolü ve önemi: Uygulamalı bir çalışma". *Sosyo-Ekonomi Dergisi*, 5(5), 47-76.
- Ören, K., & Biçkes, M. (2011). "Kişilik Özelliklerinin Girişimcilik Potansiyeli Üzerindeki Etkileri (Nevşehir'deki Yüksek Öğrenim Öğrencileri Üzerinde Yapılan Bir Araştırma)". *Suleyman Demirel University Journal of Faculty of Economics & Administrative Sciences*, 16(3), 65-87
- Örenç, D. (2019). *Uygulamalı Girişimcilik Eğitiminin Girişimcilik Üzerine Etkisi: Çanakkale ili Örneği*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi,
- Özdemir, P. (2016). "Girişimcilik Eğitimi ve Üniversitelerimiz". *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 11(1), 224-240.
- Özdevecioğlu, M., & Karaca, M. (2015). *Girişimcilik ve Girişimci Kişilik Kavram ve Uygulama*. Konya: Eğitim Kitabevi.

- Özkul, G., & Dengiz, S. (2018). “Suriyeli Göçmenlerin Girişimci Olmalarını Etkileyen Faktörler: Hatay İli Örneği 1”. *Third Sector Social Economic Review*, 53(3), 1044.
- Page, S., & Ateljevic, J. (2009). *Tourism and entrepreneurship: International perspectives*: Routledge.
- Pinkovetskaia, I. S., Kryukova, L. I., Campillo, D. F. A., & Rojas-Bahamon, M. J. (2019). “Female Entrepreneurship: Types of Economic Activity”. *Tarih Kultur ve Sanat Arastirmalari Dergisi-Journal of History Culture and Art Research*, 8(2), 253-265.
- Santini, C. (2017). “Ecopreneurship and Ecopreneurs: Limits, Trends and Characteristics.” *Sustainability*, 9(4), 12.
- Schwab, K. (2018). *The Global Competitiveness Report 2018*. Erişim: 22.11.2019 www.weforum.org/gcr
- Seçer, İ. (2017). *SPSS ve LISREL ile pratik veri analizi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Short, L., & Dunn, P. (2002). *The search for a theory of entrepreneurship*. Paper presented at the Članek predstavljjen na 2002 Association for Small Business and Entrepreneurship Annual Conference, Saint Louis.
- Simpeh, K. N. (2011). “Entrepreneurship theories and Empirical research: A Summary Review of the Literature”. *European Journal of Business and Management*, 3(6), 1-8.
- Small and Medium-Sized Enterprises (Smes). (2001, 2005). Erişim: 02.01.2020 <https://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=3123>
- Soysal, A. (2010a). “Türkiye’de Kadın Girişimciler: Engeller ve Fırsatlar Bağlamında Bir Değerlendirme”. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 65(01), 83-114.
- Swedburg, R. (2000). “The social science view of entrepreneurship: introduction and practical applications”. *Entrepreneurship: The social science view*, 7-44.
- Taş, H. Y. (2010). “Türkiye’de KOBİ’lerin sosyo-ekonomik etkileri”. *Bütçe Dünyası Dergisi*, 1(33), 165-180.

- T. C. Avrupa Birliği Bakanlığı (2019). Avrupa Birliği Horizon 2020 Programı. Erişim: 05.09.2019 https://www.ab.gov.tr/files/SBYPB/birlik%20programlari/horizon_2020_programi.pdf
- TDK (2019). Güncel Türkçe Sözlük. *Güncel Türkçe Sözlük* Erişim: 01.11.2019 <http://sozluk.gov.tr/>
- TOBB AB Daire Başkanlığı. (2010). *KOBİ'lerin Finansmana Erişimi ve Yararlanabilecekleri Destek Programları*. Ankara: Abigem Koordinasyon Birimi
- Top, S. (2012). *Girişimcilik Keşif Süreci*. İstanbul: Beta Yayınevi.
- Trimpop, R. M. (1994). *The psychology of risk taking behavior*: Elsevier.
- TUIK. (2016). *TUIK Haber Bülteni Küçük Ve Orta Büyüklükteki Girişim İstatistikleri* (21540). Retrieved from <http://www.tuik.gov.tr/OncekiHBArama.do>
- Ural, A., & Kılıç, İ. (2006). *Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS ile Veri Analizi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Uygun, R. K. (2018). *Girişimcilik Teori ve Yaklaşımları*. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Wang, Y., & Poutziouris, P. (2010). “Entrepreneurial risk taking: empirical evidence from UK family firms”. *International Journal of Entrepreneurial Behaviour & Research*, 16(5), 370.
- Yüceol, N. (2018). *Girişimcilik Eğitimi Alan Kişilerin Girişimci Kişilik Özellikleri ve Girişimcilik Eğilimi Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma*. (Yüksek Lisans). İstanbul Gelişim Üniversitesi
- Yüksek Öğretim Kurumu (2007). *Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi*. (Raporu Hazırlayanlar:(Prof. Dr. Erdogan Teziç, Prof. Dr. İlhan Tekeli, Prof. Dr. Ünal Yarımagan, Prof. Dr. Aybar Ertapınar, Prof. Dr. Süha Sevük, Prof. Dr. Burhan Senatarlar, Prof. Dr. Tunçalp Özgen, Prof. Dr. İsa Esme, Prof. Dr. Fikret Senses, Prof. Dr. Nemci Yüzbaşıoğlu, Prof. Dr. Mehmet Durman). Ankara: YÖK Yayınları.

EKLER

EK 1. Girişimcilik Hissi Ölçeği

Bu anket formu, “Türkiye’deki Girişimcilik Desteklerine Genel Bir Bakış Ve Yüksek Öğretim Öğrencilerinin Girişimcilik Hissi Üzerine Bir Araştırma: Atatürk Üniversitesi Turizm Fakültesi Örneği” başlıklı yüksek lisans tezinde kullanılmak üzere hazırlanmıştır. Anket soruları yalnızca bilimsel çalışma amaçlı olup bilgileriniz kimseyle paylaşılmayacaktır. Değerli vaktinizi ayırdığınız için teşekkür ederim.

Danışman: Prof. Dr. Gökalep Nuri SELÇUK
Öğrenci: Arş. Gör. Serhan ORAL

28. Yaşınız; ☐ 17-20 - ☐ 21-24 - ☐ 25-28 - ☐ 29-32 - ☐ 33 ve üzeri
29. Cinsiyet; ☐ Kadın ☐ Erkek
30. Okuduğunuz sınıf;
☐ 1 - ☐ 2 - ☐ 3 - ☐ 4
31. Annenizin eğitim durumu nedir?
☐ Okuma yazma bilmiyor / okul bitirmemiş okur yazar
☐ İlk ve ortaokul mezunu - ☐ Lise mezunu - ☐ Üniversite mezunu
32. Babanızın eğitim durumu nedir?
☐ Okuma yazma bilmiyor / okul bitirmemiş okur yazar
☐ İlk ve ortaokul mezunu - ☐ Lise mezunu - ☐ Üniversite mezunu
33. Anneniz bir işte çalışıyor mu?
☐ Evet - ☐ Hayır
34. Babanız bir işte çalışıyor mu?
☐ Evet - ☐ Hayır
35. Üniversiteye gelmeden önce yaşadığınız yer neresiydi?
☐ Büyükşehir - ☐ Şehir - ☐ İlçe ☐ Köy
36. Şu an ikamet etmekte olduğunuz yer neresidir?
☐ Devlet yurdu - ☐ Özel yurt - ☐ Ailesiyle - ☐ Öğrenci evinde
37. Ailenizin ekonomik durumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?
☐ Gelir giderden az - ☐ Gelir gidere denk - ☐ Gelir giderden fazla
38. Sizin aylık geliriniz nedir? **(Kredi, burs, ailenizden gelen harçlık, ek iş vb. hepsi dahil)**
☐ 500 TL ve daha az - ☐ 501 TL - 1000 TL - ☐ 1001 TL ve daha fazla
39. Eğitim sürecinizde gelir getiren bir işte çalışıyor musunuz?
☐ Evet - ☐ Hayır
40. Mezun olduğunuz lise?
☐ Turizm Meslek Lisesi - ☐ Fen Lisesi - ☐ Anadolu Lisesi - ☐ Mesleki ve Teknik Lise
☐ İmam Hatip Lisesi - ☐ Genel Lise - ☐ Süper Lise
41. Okuduğunuz bölümü kendi isteğinizle mi seçtiniz?
☐ Evet - ☐ Hayır
42. Daha önce girişimcilik dersi aldınız mı?
☐ Evet (Bir dönem) - ☐ Evet (İki dönem) - ☐ Hayır

Aşağıdaki ifadeleri okuyarak size en uygun cevabı seçiniz.	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
43. Çevremdeki olayları etkilemem yüksek oranda mümkündür					
44. İşler iyi gidince bunun sebebini genellikle iyi şansa bağlamam					
45. Eğer bir şey yapmaya karar verirsem, bunu yapmamı kimse engelleyemez					
46. Yeni şeyleri denemek ürkütücü olsa da denemekten vazgeçmem					
47. Kariyerimle ilgili karar verirken yakınlarımın dediğini önemsemem					
48. Canım bir şeyi isterse, bana ikram edilmesini beklemem, gider alırım					
49. Herkes bir iş için yapılamaz dese de ben yapmanın yollarını ararım					
50. Ekonomik olarak kimseye bağımlı olmak istemem					
51. Bir akşam yemeğine çıkarken, nereye gidileceğini arkadaşlarıma bırakırım					
52. Kimse beğenmese de ben doğru bildiğimi savunurum					
53. Farklı olmaktan ve düşünmekten çekinmem					
54. Yaptığım işlerde başkalarının onayını almak istemem					
55. Korkunca korkunun üstüne giderim					
56. Yeni yemekler, yeni yerler ve yeni tecrübelerin peşinde koşarım					
57. Soruyu sormadan önce cevabı bilmeye ihtiyaç duymam					
58. Son altı ayda bazı riskler aldım					
59. Hiç tanımadığım birine gidip sohbet edebilirim					
60. Kasıtlı olarak hiç bilmediğim bir yola sapabilirim					
61. Bir şeyi daha önce başkaları denememişse ben de denemem					
62. Bir projeyi başlatıp her türlü engele rağmen sonuna kadar giderim					
63. İş basında olmayı ve sorumluluk almayı severim					
64. Kendimi sağlıklı ve iyi hissediyorum					
65. İnsanlarla görüşmeyi ve onlarla sosyalleşmeyi severim					
66. İnsanlarla iyi iletişim kurarım ve onları ikna ederim					
67. İnsanlar benim fikirlerimi anlamakta zorlanmazlar					
68. Kurmayı amaçladığım iş konusunda çok geniş tecrübelerim var					
69. Vergi kayıtları, faturalar, defterler gibi evrakları hazırlamayı iyi biliyorum					

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Serhan ORAL
Doğum Yeri ve Tarihi	Erzurum / 25.03.1985
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Akdeniz Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu, Seyahat İşletmeciliği Bölümü, 2004 - 2010
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce
İş Deneyimi	
Çalıştığı Kurumlar	Atatürk Üniversitesi Turizm Fakültesi 2019 -
İletişim	
E-Posta Adresi	serhan.oral@atauni.edu.tr
Tarih	